

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

„Náboženská“ reemigrace v meziválečném období
„Religions“ Reemigratoion Between Two Wars

Bc. Michaela Klusáková

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)
Studijní obor: Navazující mgr. ČJ-D od 2010 (ODNACJDJ10)

Rok 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Náboženská*“ *reemigrace v meziválečném období* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce PhDr. Jiřímu Hnilicovi, PhD. za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi otevřeli své osobní archivy. Děkuji Soně Bartošové, Mirce Filipové, Jiřímu Němečkovi, Petru Klepáčkovi, Lydii Kucové, Danielu Říčanovi, Dobroslavu Stehlíkovi a Zlatě Špringlové. Největší dík však patří Pánu Ježíši Kristu.

ANOTACE

Hlavním cílem diplomové práce *„Náboženská“ reemigrace za první republiky* je podat ucelený pohled na danou problematiku se zaměřením na konkrétní místa návratu, kterými jsou Velký dvůr u Zábřehu, Sulejovice, Čížkovice, Encovany, Vikýřovice, Suchdol nad Odrou a Žitný ostrov na Slovensku. Diplomová práce je rozdělena na tři tematické kapitoly. První kapitola je zaměřena na obecný vývoj reemigrace v chronologické posloupnosti, druhá kapitola se věnuje konkrétním místům, kde se potomci pobělohorských emigrantů usazovali. Třetí kapitola rozebírá celkovou problematiku prvorepublikové „náboženské“ reemigrace. Vlastní jádro studie spočívá v rozboru návratu potomků pobělohorských emigrantů do Československa.

KLÍČOVÁ SLOVA

emigrace, první republika, Újezd Komenského, Sulejovice, Čížkovice, Encovany Suchdol nad Odrou, Národní rada československá, Kostnická jednota

ANNOTATION

The main goal of the thesis *The „Religious“ Remigration during the First Czechoslovak Republic Era* is to provide a comprehensive view on the issue, focusing on specific places of return, which are the towns of Velký dvůr u Zábřehu, Sulejovice, Čížkovice, Encovany, Vikýřovice, Suchdol nad Odrou a Žitný ostrov na Slovensku. The thesis is divided into three thematic chapters. The first chapter focuses on the general development of remigration in chronological order, the second chapter addresses to specific locations where the descendants of the White Mountain refugees had settled. The third chapter discusses general issue of the First Czechoslovak Republic „religious“ remigration. The core of the study lies in the analysis of the White Mountain emigrants descendants return to Czechoslovakia.

KEYWORDS

Emigration, First Czechoslovakia Republic, Újezd Komenského, Sulejovice, Čížkovice, Encovany Suchdol nad Odrou, Národní rada československá, Kostnická jednota

ABSTRAKT

Hlavním cílem diplomové práce *„Náboženská“ reemigrace za první republiky* je podat ucelený pohled na danou problematiku se zaměřením na konkrétní místa návratu, kterými jsou Velký dvůr u Zábřehu, Sulejovice, Čížkovice, Encovany, Vikýřovice, Suchdol nad Odrou a Žitný ostrov na Slovensku. Diplomová práce je rozdělena na tři tematické kapitoly. První kapitola je zaměřena na obecný vývoj reemigrace v chronologické posloupnosti, druhá kapitola se věnuje konkrétním místům, kde se potomci pobělohorských emigrantů usazovali. Třetí kapitola rozebírá celkovou problematiku prvorepublikové „náboženské“ reemigrace. Vlastní jádro studie spočívá v rozboru návratu potomků pobělohorských emigrantů do Československa. Při zpracovávání práce jsme použili přímou metodu zkoumání primárních písemných a obrazových pramenů, prováděli jsme jejich kritiku, interpretaci a syntézu.

ABSTRACT

The main goal of the thesis *The „Religious“ Remigration during the First Czechoslovak Republic Era* is to provide a comprehensive view on the issue, focusing on specific places of return, which are the towns of Velký dvůr u Zábřehu, Sulejovice, Čížkovice, Encovany, Vikýřovice, Suchdol nad Odrou a Žitný ostrov na Slovensku. The thesis is divided into three thematic chapters. The first chapter focuses on the general development of remigration in chronological order, the second chapter addresses to specific locations where the descendants of the White Mountain refugees had settled. The third chapter discusses general issue of the First Czechoslovak Republic „religious“ remigration. The core of the study lies in the analysis of the White Mountain emigrants descendants return to Czechoslovakia. While processing this thesis we used direct methods of research of primary written and pictorial sources. We have conducted their criticism of interpretation and synthesis.

Obsah

Úvod	9
1. Obecný vývoj reemigrace	17
1.1. Situace před reemigrací	17
1.2. Příprava reemigrace	18
1.3. Rok 1921	21
1.4. Rok 1922	28
1.5. Rok 1923	31
1.6. Rok 1924	33
1.7. Rok 1925	34
1.8. Roky 1926-1930	35
2. Konkrétní místa návratu	37
2.1. Újezd Komenského	37
2.2. Velký dvůr u Zábřehu	44
2.3. Lovosicko	50
2.3.1. Sulejovice	53
2.3.2. Čížkovice	55
2.4. Encovany u Litoměřic	58
2.5. Vikýřovice u Šumperka	61
2.6. Suchdol nad Odrou	62
2.7. Žitný ostrov na Slovensku	68
3. Problematika reemigrace	70
3.1. Instituce zapojené v organizaci reemigrace	70
3.2. Výběr rodin	71

3.3. Výběr míst	72
3.4. Důvody k reemigraci	74
3.5. Národní cítění potomků pobělohorských exulantů	77
3.6. Potíže reemigrantů.....	80
3.7. Potíže krajanů v cizině po odchodu reemigrantů	82
3.8. Náboženské hledisko	86
3.9. Reakce českého tisku	88
Závěr.....	91
Seznam literatury a pramenů	93
Přílohy	97

Úvod

Tématem této práce je „náboženská“ reemigrace do Československa v meziválečném období, konkrétně ve 20. letech 20. století. Tato práce navazuje na bakalářskou práci *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky* od stejné autorky.¹

V této práci se budeme zabývat specifickým případem reemigrace, který se týká potomků pobělohorských exulantů. V celé akci je silně zastoupeno náboženské hledisko. Uvozovkami ve slově *náboženská* v názvu práce připouštíme možnost, že ne všichni reemigranti v 20. letech 20. století se vraceli z náboženských důvodů a jistě ne všichni byli potomky pobělohorských exulantů. Celá repatriační akce se však nesla v duchu odčinění pobělohorské rekatolizační křivdy, a proto byli všichni takto souhrnně nazýváni. V práci chceme hledat odpověď na to, jak velkou roli hrálo náboženství při realizaci reemigrace a jakou konkrétní roli zaujímalo v životech reemigrantů.

Jak již bylo řečeno, soustředíme se na reemigraci spojenou s potomky pobělohorských exulantů. Přízvisko *„pobělohorští“* je odvozeno od názvu doby, která následovala po bitvě na Bílé hoře. V bitvě na Bílé hoře u Prahy 8. listopadu 1620 prohrála stavovská protestantská vojska s dvěma katolickými armádami, armádou Katolické ligy a armádou císaře Svaté říše římské. Po této bitvě se vlády na českém trůnu ujali Habsburkové, kteří potlačili české stavovské povstání. Zakončením stavovského povstání byla poprava 27 vůdců povstání (tří pánů, sedmi rytířů, sedmnácti měšťanů) na Staroměstském náměstí. Tento akt upevnil vládu Habsburků na českém trůnu a byla jím nastartována také násilná rekatolizace českých zemí.

V práci se budeme zabývat problematikou emigrace. Je proto důležité definovat si, co emigrace, vyhnanství či vystěhovalectví je. *Příruční slovník naučný* ji charakterizuje jako nucené nebo dobrovolné přesídlení lidí z vlasti do jiné země, z hospodářských, politických nebo náboženských důvodů.² Prvorepublikový *Komenského slovník naučný* k emigraci navíc poznamenává (a pro naše téma to není bez zajímavosti), že

---

¹ HALLEROVÁ, Michaela. *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky : bakalářská práce*. Praha: PedF UK, 2013. Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.

² *Příruční slovník naučný I. díl*, Praha: 1962. Str. 662.

v českých zemích se poprvé výrazně objevila po roce 1548, kdy Ferdinand I. vydal mandát proti Jednotě bratrské za účast v odboji ve šmalkaldské válce.³ Druhý proud emigrace nastal v českém prostředí po třicetileté válce, kdy odešla asi čtvrtina až třetina měšťanských a šlechtických rodin. Pod heslem exulanti *Komenského naučný slovník* poznamenává, že pojmy emigrant a exulant se vzájemně překrývají.⁴ *Příruční slovník naučný* pod pojmem exulant rovnou odkazuje k heslu emigrace.⁵ *Ottův slovník naučný* pod pojmem emigranti čeští zmiňuje vojenskou jednotku, kterou utvořili v roce 1626 a která se zúčastnila nezdařené Mansfeldovy výpravy do Uher.⁶ V této práci se pod pojmem čeští emigranti nikdy nejedná o vojenskou jednotku zmiňovanou Ottovým slovníkem. Pouze *Velký sociologický slovník* rozlišuje plně emigraci a exulantství. Exulantství⁷ je vynucená emigrace z náboženských důvodů. Protože se tato práce tematicky věnuje nucenému odchodu protestantů z českých zemí, bude zde používán jak termín emigrace, tak i jeho specifická podoba exulantství v synonymním vztahu.

Celé rekatolizační úsilí bylo doprovázeno mnohačetnou emigrací. Ze začátku museli české země opustit nekatoličtí kazatelé a učitelé. Mezi nimi byl v roce 1628 i nejslavnější pobělohorský exulant Jan Amos Komenský. Další násilné rekatolizační snahy zasáhly především šlechtice a měšťany, kteří – pokud si chtěli uchovat svou víru – museli opustit zemi do konce roku 1628. Nekatoličtí poddaní po Bílé hoře nesměli svobodně opustit zemi a museli povinně přijmout římskokatolickou víru. Mnoho z nich to i přes nátlak neučinilo. Scházeli se tajně k protestantským bohoslužbám a četli zakázané knihy. Pokud na jejich nedovolenou činnost přišly katolické úřady, byli velmi přísně trestáni. I přes zákaz mnoho poddaných odcházelo za hranice. Nejčastěji mířili do Polska. Pobělohorským emigrantem můžeme nazvat každého, kdo odešel z vlasti z důvodů, které přímo vyplývají z důsledků bitvy na Bílé hoře. Ne všichni pobělohorskí emigranti odcházeli z vlasti kvůli své víře, kterou zde nemohli svobodně vyznávat, ale právě v této vlně můžeme pozorovat tuto pohnutku v nebyvalém množství.

---

³ *Komenského slovník naučný*, sv. IV. Praha: 1937. Str. 92.

⁴ Tamtéž. Str. 200.

⁵ *Příruční slovník naučný I. díl*. Praha, 1962. Str. 699.

⁶ *Masarykův slovník naučný, díl II*, Praha: 1926. Str. 561.

⁷ *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996. Str. 256.

U mnohých emigrantů se spojilo více důvodů k exilu dohromady, mezi nimiž byla výrazná naděje na lepší život v cizině. Mnoho exulantů také odcházelo s myšlenkou, že se po změně podmínek ve vlasti zase vrátí zpět. Nejsilnější proud emigrace trval od 20. let 17. století po více jak 160 let do vydání Tolerančního patentu v roce 1781. Celkový počet exulantů, kteří v této době opustili svou vlast, můžeme odhadovat na přibližně půl milionu.

Pokud jsou v práci zmiňováni potomci pobělohorských emigrantů, jsou to lidé usídlení v Polsku v okolí Zelova⁸ a na Volyni, jejíž západní část patří v meziválečném období Polsku a východní část spadá pod ruskou nadvládu. Na Volyni žilo v 19. století velké množství Čechů, jak pobělohorských, tak ekonomických emigrantů,⁹ kteří se znatelně lišili od místních, protože si uchovali své národní rysy. Zároveň si jsou tito lidé vědomi svých českých předků. Pokud jsou v práci uvedeni *„pobělohorští exulanti“* v poválečné době, nikdy není míněno, že jsou to přímo lidé, kteří odešli po Bílé hoře, vždy jsou tím míněni až jejich potomci, kteří se však k odkazu exulantství svých předků hlásí.

Důvodů, proč se exulanti nevraceli zpět do vlasti po vydání Tolerančního patentu, je několik. Patent vydaný Josefem II. zaručoval pouze omezenou náboženskou svobodu jen některým církvím¹⁰ a římskokatolické církvi stále zůstalo její privilegované postavení. Vyhlášená tolerance tedy byla omezená, ale umožňovala protestantům v monarchii přežít s čistým svědomím za cenu odříkání. Občansky byli příslušníci tolerovaných církví zrovnoprávněni s katolíky, ale v praxi dosahovali vyššího společenského postavení mnohem nesnadněji, nežli příslušníci *„panujícího náboženství“*.¹¹ Mnozí z potomků exulantů také patřili k církvím, které nebyly v monarchii uznány. Například největší zelovský sbor se hlásil k baptistické církvi. V práci budeme toto adjektivum *pobělohorský* používat bez uvozovek, mj. i proto, že se takto velmi často objevuje v primárních pramenech. Stále je však třeba mít na paměti jeho tendenčnost a omezenost.

---

⁸ Založili ho čeští emigranti v roce 1802.

⁹ Přicházeli na Volyn z českých zemí nejvíce v poslední třetině 19. století.

¹⁰ Církví augšpurské (luterské), helvétské (kalvínské) a řeckopравoslavné.

¹¹ Podrobněji in: HALLEROVÁ, Michaela: *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky*. Str. 26.

Termín ‚*vlast*‘ je obecně používán ve významu země narození, ke které cítíme sympatie a chováme ji v úctě. Pobělohorští emigranti a jejich potomci za svou vlast vždy považovali české země, i když jako další generace emigrantů se narodili v exilu. Proto bude termín *vlast* používán v této práci s přihlédnutím k optice exulantů. K terminologii týkající se vlasti se ještě váže pojem *krajan*, což je název pro příslušníka dalších generací emigranta, který je narozený v transitní nebo cílové zemi emigrace a který má český, popřípadě slovenský původ. *Krajan* by měl alespoň pasivně ovládat český jazyk. Je částečně asimilovaný do nového prostředí, obvykle se však vykazuje svým národním původem, udržuje vztahy s vlastní svých předků,¹² udržuje tradice přivezené ze staré vlasti a účastní se dění v krajanských spolcích.

Meziválečné období je vymezeno dobou první republiky, což je totožný termín s Československou republikou vymezenou roky 1918 až 1938. V práci se soustředíme především na období 20. let 20. století, kdy fakticky proběhla ve čtyřech vlnách reemigrace pobělohorských exulantů.

Celá akce byla vedena myšlenkou na odčinění křivd na exulantech, kteří museli opustit české země z náboženských důvodů v době po Bílé hoře. Na celé akci se velkým dílem podílela Kostnická jednota (KJ). KJ je občanské sdružení evangelických křesťanů, kteří se hlásí k odkazu české reformace, M. Jana Husa a J. A. Komenského. Hodně ze svého vlivu akci také propůjčila Národní rada československá (NRČ).¹³ Národní rada československá se nezastupitelně podílela na celé reemigrační akci. Jak vyplývá z mnoha dokumentů, její činitelé nevnímali svou činnost pouze jako povinnost vůči odkazu národních dějin v kontextu pobělohorského exulství, ale zároveň doufali v posílení československých pozic, které by posilovaly národní a státní zájmy.¹⁴

V pramenech je často používáno slovo ‚*transport*‘, které však v průběhu druhé světové války nabylo negativního významu spojeného s přepravou Židů do koncentračních táborů. *Akademický slovník cizích slov* z roku 1995 udává, že význam slova *transport* je

---

¹² Pobělohorští emigranti neměli v době nejsilnější rekatolizace možnost kontaktu s vlastní. I přes to je budeme nazývat *krajan*y.

¹³ V některých dokumentech se objevuje její název jako Národní rada česká. V celé práci budeme jednotně používat termín Národní rada československá, pokud se nejedná o přímou citaci.

¹⁴ NA, f. NRČ, k. 363, Ministerstvo sociální péče NRČ 9. 5. 1922.

mj. *doprava, přeprava, prevoz osob nebo věci*. Prvorepublikové slovníky udávají význam slova *transport* jako *doprava*. V této práci bychom nechtěli uvádět čtenář v omyl, který by mohl vzniknout představou transportů za holocaustu, proto jsme se snažili slovo *transport* opsat jiným významem, např. vlak atp. V některých přímých citacích se však objevuje.

V mnoha oficiálních dokumentech se udává počet přihlášených či reemigrovaných podle počtu rodin. Pojmem *rodina* se míní v tomto kontextu *ascendenti* (příbuzní ve vzestupném pokolení) a *descendenti* (příbuzní v sestupné posloupnosti) v první linii.¹⁵

Stěžejní pro práci je správné rozlišení jednotlivých proudů v křesťanství. Celá studovaná problematika pramení ve střetu římskokatolického vyznání s protestanty. Protestantismus v českých zemích započal v době Jana Husa a projevil se výrazně v Jednotě bratrské. Protestantství se od římskokatolické církve odštěpilo kvůli výrazným odlišnostem v dogmatických otázkách. Protestanti se proti katolické církvi vymezili důrazem na Písmo svaté, přijímáním eucharistie pod obojí, odmítáním odpustků, celibátu a výzdoby kostelů sochami a obrazy svatých, protože odmítali jejich uctívání Písmem nedoloženým. Protestantské církve také odmítají papeže jako svého nadřízeného na základě tvrzení z Bible, že hlavou církve je pouze Kristus.

Reemigranti, kteří se vraceli, byli všichni protestanti, ale nehlásili se všichni ke stejné církvi. Část se jich hlásila k Českobratrské církvi evangelické (ČCE). Ta navazuje na tradice církve evangelické augsburského (luterského) i helvetského (reformovaného) vyznání, jediných dvou protestantským církví povolených Tolerančním patentem v roce 1781. Ke sloučení obou vyznání došlo v prosinci roku 1918. Nově vzniklá unie kromě svých augsburských a helvetských tradic sama sebe chápala i jako pokračovatelku tradice české reformace, husitského hnutí, církve podobojí i Jednoty bratrské. Příchozí reemigranti proto k ní měli velmi blízko.

Velká část příchozích byli baptisté. Po příchodu do Československa se připojili k Bratrské jednotě baptistů (BJB). První sbor BJB byl založen v roce 1885 v Hledšebí u Veltrus. Misijní práce se rozšiřovala, takže v roce 1919 bylo v Československu ustaveno sdružení baptistických sborů s názvem Bratrská jednota Chelčického. Zahrnovala celkem

---

¹⁵ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, *Protokol o meziministerské poradě konané 20. 10. 1922.*

25 sborů. Název byl později pozměněn na Bratrská jednota baptistů (Chelčického) a počátkem 50. let zjednodušen na Bratrská jednota baptistů.¹⁶ Pro jasnost v terminologii budeme v textu používat všude termín Bratrská jednota baptistů, také proto, že toto označení se objevuje i ve všech vzpomínkách pamětníků. Jak je z původního názvu jasné, i BJB se hlásila odkazu Petr Chelčického, který je jeden z nejvýznamnějších představitelů české reformace.

Návrat reemigrantů do meziválečného Československa byl podmíněn provedením pozemkové reformy, která byla vymezena léty 1919 až 1935.¹⁷ Právě díky pozemkové reformě byly uvolněny pozemky, které mohly být následně prodány k osídlení navrátilcům. Nejčastěji byli usídlováni v pohraničních obcích, protože jedním z cílů pozemkové reformy bylo narušit v těchto oblastech hegemonii německého¹⁸ obyvatelstva. Dalšími cíli bylo rozdělení velkých soukromých pozemků, snížení sociálního napětí, vytvoření soběstačných hospodářství, která se měla stát základem reorganizovaného hospodářství. Vymezoval ji rámcový zákon (též záborový zákon) ze dne 16. dubna 1919, který stanovil zábor pozemků buď nad 150 ha zemědělské půdy, nebo nad 250 ha celkové půdy. Provedení pozemkové reformy bylo svěřeno Státnímu pozemkovému úřadu (SPÚ).¹⁹

V bakalářské práci, na kterou tato diplomová práce navazuje, jsme se zaměřili na konkrétní místo usazení reemigrantů, kterým byly Vikýřovice u Šumperka. V této práci se budeme podrobněji zabývat usazením reemigrantů v Suchdolu nad Odrou a na Lovosicku. Pod pojmem Lovosicko máme na mysli předně vesnice Sulejovice a Čížkovice, ale také Encovany u Litoměřic. Ty jsou vzdálené od předešlých vesnic pouze 20 km a v pramenech jsou také zahrnovány pod souhrnným názvem Lovosicko. Současně se budeme zabývat snahou vybudovat jednu velkou reemigrantskou obec nazvanou Újezd Komenského. Upřesníme také první usídlení reemigrantů v Zábřehu na Moravě. V poslední části se budeme podrobněji zabývat celkovou probl

---

¹⁶ <http://www.bjb.cz/cs/bjb/nase-historie>. Citováno dne 2. června 2016.

¹⁷ KUKLÍK, Jan. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách*. Praha, 2011. Str. 40.

¹⁸ Popřípadě maďarského obyvatelstva na Slovensku a polského na Těšínsku.

¹⁹ Podrobněji v autorčině bakalářské práci: HALLEROVÁ, Michaela. *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky*. Str. 30 – 36.

Jednou z největších odbornic v současné historiografii na téma pobělohorského exilu je Edita Štěříková, která na toto téma napsala mnoho knih. Její ústřední oblastí zájmu je polská exulantská obec Zelov. Autorka se velmi podrobně věnuje situaci před exilem, během exilu i životu v cizině, určitou menší pozornost věnuje návratu exulantů do vlasti. Ve své knize *Země otců* však věnovala prvorepublikové reemigraci asi 20 stran. Nepochybně však věnuje větší pozornost reemigraci po druhé světové válce, protože se týkala mnohonásobně většího počtu lidí. Na volyňské Čechy zaměřil svou pozornost Jaroslav Vaculík. V posledních letech se autor podrobněji věnuje i obecně prvorepublikové reemigraci.²⁰

V této práci se opíráme o literaturu publikovanou časopisecky i knižně, nejvíce však o archivní materiály uložené v Národním archivu (NA), zejména fond NRČ, a v Archivu Kanceláře prezidenta republiky (AKPR). Tyto prameny pochází v převážné většině od organizátorů reemigrace, musíme mít proto na paměti, že nejsou a ani nemohou být objektivní. Archivní materiál Kostnické jednoty v Ústředním církevním archivu Českobratrské církve evangelické byl v době vzniku práce zpracováván, a proto badatelsky nepřístupný.

Pro zkoumání daného tématu jsou nezastupitelným primárním pramenem vzpomínky pamětníků. V době zpracování práce uběhlo od reemigrace často více než devadesát let. Nebylo proto možné přímé setkání s pamětníky. Zachovaly se však jejich vzpomínky uložené v osobních archivech Mirky Filipové a Petra Klepáčka (Lovosicko), Dobroslava Stehlíka (Vikýřovice), Daniela Říčana a Zlaty Špringlové (Suchdol n. O.) a dalších. Při práci s primárními prameny vzpomínkového charakteru je nutné mít na paměti časový odstup, který uplynul od zaznamenání vzpomínek. Během let se také zvyšuje riziko nepřesnosti výpovědi, která může být zidealizovaná či ovlivněná sekundárními vědomostmi. Pamětník může také mnoho věcí opomenout či dokreslit. Vzpomínky jsou však nezastupitelným primárním pramenem, zejména pro svou autentičnost.

Při zpracovávání práce se budeme snažit odpovědět na několik otázek. Předně proč se pobělohorští exulanti chtěli vrátit? Dále jak se repatriace pobělohorských exulantů

---

²⁰ VACULÍK, Jaroslav. *Reemigrace a repatriace Čechů a Slováků po první světové válce*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

uskutečňuje za první republiky? Za jakých podmínek reemigrace proběhla, kam směřovala a kolika lidí se týkala? Jak na reemigraci reagovala česká, popřípadě německá veřejnost? Proběhlo ideologické odčinění křivdy na vyhnancích po Bílé hoře?

1. Obecný vývoj reemigrace

V této kapitole se zaměříme na obecný vývoj reemigrace, jak probíhal chronologicky. Budeme se zabývat situací před reemigrací i samotným vývojem celé reemigrační akce až po její závěr.

1.1. Situace před reemigrací

Ve 20. století byla největší část potomků pobělohorských emigrantů usídlena na Volyni.²¹ České osady byly na Volyni nejvyspělejším prvkem kraje a zdatně se lišily od sídel příslušníků jiných národností. Ve městech reprezentovali volyňští Češi zámožnou vrstvu řemeslníků a obchodníků, byli majiteli četných hostinců a dílen.²²

Velká část potomků exulantů také byla v Polsku na Zelovsku. Největší exulantská obec v Polsku, Zelov,²³ měla v roce 1909 tyto části: Zelov, Zelůvka, Pozděnice, Josafatov, Faustinov a žilo v ní v tomto roce na 5 000 Čechů, ze kterých podle poznámek Augustina Seiferta kromě pár jedinců nikdo nenavštívil Čechy.²⁴

Podle vzpomínek Jana Jelínka²⁵ byly zelovské rodiny chudé. Lidé málo vydělávali a mnozí ani neměli zaměstnání. Bylo zde mnoho zemědělců, ale výhradně zemědělstvím se nemohli uživit, takže po celou zimu celé rodiny pracovaly u tkalcovských stavů.²⁶ Mnoho řemeslníků vyjíždělo na letní měsíce za prací, hlavně do Německa. Jan Jelínek vzpomíná, jak měl královskou večeři – brambory na loupáčku s půl lžící másla.

Ze vzpomínek Janiny Tunklové²⁷ vyplývá, že reemigranti měli vždy své protestantské cítění: „*Vzpomínám si, jak mi moje maminka vyprávěla, že moje babička měla vždy přání, aby se Jelínkovi vrátili jednou zpět do Čech, kde už nás katolíci nemohou pronásledovat.*“ Jan Jelínek také vzpomínal na svou maminku, která jim

---

²¹ Volyň je označení pro historickou oblast na dnešní severozápadní Ukrajině ležící mezi řekami Prypjat' a Západní Buh, severně od Haliče a Podolí. Volyň dělíme po první světové válce na západní (polskou) Volyň a na východní (sovětskou) Volyň.

²² VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů. II., (1914-1945)*. Praha: 1998. Str. 72.

²³ Polsky Zelów.

²⁴ SEIFERT, Augustin. *Pro návrat potomků českých emigrantů*. Praha, 1923. Str. 145.

²⁵ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. 2003. Str. 21.

²⁶ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Zpráva legačního attaché dr. Viška 24. 2. 1922

²⁷ Rozhovor zaznamenal synovec pamětnice Pavel Jelínek. Později byl částečně publikován v Informačním věstníku Exulant č. 29 (1/2010). Str. 22-25.

ukazoval za stodolou, že tam na jihu leží Čechy. „Vypravovala, že Čechy jsou naše vlast. Ještě jsem tomu moc nerozuměl, když říkala: „Nevzali jsme s sebou nic, po všem je veta, jen Bibli kralickou a Labyrint světa. Co je nám do řeky (Vltavy), co je nám do města (Prahy), když nám vykázána do vyhnanství cesta.““²⁸

Vznik Československé republiky sebou přinesl mnoho problémů v oblasti migrace. Bylo třeba repatriovat české a slovenské válečné zajatce, bývalé státní zaměstnance Rakouska – Uherska. O návrat do vlasti projeví zájem i předváleční emigranti, kteří byli postiženi poválečnou hospodářskou krizí, jako ti v Rakousku a Německu. Zároveň se hlásili k reemigraci i potomci náboženských exulantů usídlení v pruském Slezsku a v Polsku. Repatriaci vojska a válečných zajatců realizovalo ministerstvo národní obrany, repatriaci civilních osob ministerstvo sociální péče ve spolupráci se zastupitelskými úřady ČSR v cizině.²⁹ Návrat byl často organizován v hromadných transpotech, navrátilci mohli mít majetek do 4 000 kg, přičemž doprava byla hrazena.³⁰ Dobová literatura odhaduje počet reemigrantů celkově na 200 000 osob.³¹ Největší vlna přišla bezprostředně po válce, v roce 1925 se vrátilo 5 052 osob.³²

1.2. Příprava reemigrace

V mladé Československé republice nebyla myšlenka reemigrace potomků českých exulantů novou myšlenkou. Už za Rakouska – Uherska se touto ideou zabýval Jan Auerhan. Po léta studoval problematiku a měl pro potomky exulantů velké pochopení. Později se jako zástupce Národní rady československé podílel na realizaci repatriace. Z dopisu, který Auerhan napsal 23. dubna 1914 faráři Prudkému, můžeme vyčíst jeho úsilí o uskutečnění reemigrace, ale i jeho rok staré pozvání potomků exulantů na výročí Jana Husa:³³

---

²⁸ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 24.

²⁹ VACULÍK, Jaroslav. *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Str. 9.

³⁰ ZEMKO, Milan, ed. a BYSTRICKÝ, Valerián, ed. *Slovensko v Československu: 1918-1938*. Bratislava: Veda, 2004. Str. 402.

³¹ VACULÍK, Jaroslav. *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*. Str. 9.

³² Tamtéž.

³³ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců: z historie a vzpomínek k 50. výročí reemigrace potomků českých exulantů*. Praha, Kalich, 2005. Str. 169.

„Návštěvě emigrantů v Praze r. 1915 nutno, myslím, věnovat péči tu největší. Taková návštěva s četným úcastenstvím jedině může je zachránit. Proto myslím, že očekávaný počet z Pruska (30) je náramně malý. (...) Měla by se udělat agitace, aby se ten počet ztrojnásobil.“

V dopise psal, že pro myšlenku reemigrace získal Českou Pozemkovou Společnost. Ta ji chtěla provést tak, že by někde ve východních Čechách koupila velkostatek, který by sousedil s nějakou reformovanou obcí, čímž by se tato obec podstatně rozšířila. Problém byl v tom, že příchozí by za pozemky, které byly mnohem úrodnější než v jejich nynějším bydlišti, museli zaplatit plnou cenu. Většina z nich na to neměla potřebné finance, proto se uvažovalo o úvěru u některé evang. záložny.³⁴

Za několik měsíců však vypukla první světová válka a myšlenka reemigrace ustoupila do pozadí.

Po skončení války myšlenka *„odčinění následků Bílé hory“* zase ožila. V roce 1919 se do Československa vrátil farář Bohumil Radechovský, který se stal horlivým zastáncem potomků českých exulantů. Farář Radechovský v roce 1909 přijal pozvání a stal se kazatelem v Zelově. Podle vzpomínek Pavla Smetany *„s ním vstoupila do sboru nová atmosféra, nový, svěží duch. Probouzel u svých posluchačů lásku ke Kristu, úctu k velkým osobnostem české reformace a také zájem o starou vlast.“*³⁵ Po první světové válce polské úřady vyhostily faráře Radechovského z Polska, takže nemohl dále pracovat v duchovní práci v Zelově. Vrátil se do Československa s úmyslem vytvořit podmínky pro návrat potomků českých exulantů do staré vlasti. Při Kostnické jednotě se pod jeho předsednictvím vytvořila repatriační komise.

K rozhodným krokům vedoucím k repatriaci potomků pobělohorských emigrantů dal podle tvrzení A. Seiferta³⁶ podnět Jan Auerhan svým článkem z listopadu 1919 v novém sborníku *Naše zahraničí*. Zde uvádíme úryvek z jiného jeho článku, nesoucího se v podobném duchu, *„Výzva pro potomky českých emigrantů“*, který uveřejnil v časopise *Nové Čechy*:

„Dnes je Bílá hora pomstěna, ale potomci těch, kdož v důsledcích Bílé hory vyštvaní byli z vlasti, posud jsou v cizině. Dnes odčiňují se následky Bílé hory;

---

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Kostnické jiskry 8/2001. Osobní archiv Daniela Říčana.

³⁶ SEIFERT, Augustin. *Pro návrat potomků českých emigrantů*. Praha, 1923. Str. 148.

*myslím, že je naší povinností umožnit potomkům českých emigrantů návrat do volné, osvobozené vlasti. Velkostatky, jež vítěz bělohorský bezprávnou konfiskací odejmul české šlechtě, budou vráceny národu. A je, myslím, požadavkem dějinné spravedlnosti, aby některý z těchto velkostatků byl prodán potomkům českých emigrantů, kteří by na jeho pozemcích založili svoji vlastní osadu. Zachránili bychom tím českému národu řadu dobrých, poctivých, pracovitých, řádných českých lidí, věrných synů a dcer českého národa, kteří vroucně touží vrátit se do staré vlasti. A splatili bychom tím dluh své minulosti.*³⁷

Fakticky celou reemigrační akci zahájila KJ, která zaslala na vybraná místa českých kolonií v cizině velký počet formulářů *„Příhláška o půdu českého exulanta“*. Jak referoval ve své zprávě legační attaché dr. Viška,³⁸ nikdo na místě nekontroloval vyplnění přihlášek ani neověřoval podpisy. Zároveň o poměrech v Československu, zvláště o zemědělských poměrech a podmínkách nabytí přidělené půdy v rámci pozemkové reformy, nebyli Zelovští informováni jinak, než ústní tradicí několika jejich krajanů, kteří několikrát navštívili Prahu. Dr. Viška uvádí, že tyto informace byly spíše optimistické než reálné.

Také Státní pozemkový úřad reemigraci krajanů připravoval a pamatoval na ni již v přidělovém zákoně §17. zák. ze dne 30. ledna 1920, č. 80 i ve všeobecném pracovním plánu.³⁹ Zvláštní referent SPÚ pro smíšené území na hranicích státu byl pověřen úkolem spolupůsobit při volbě objektů vhodných ke kolonizaci. Zdůrazňoval střízlivý postup, *„prostý přílišného zřetele historického a náboženského“*.⁴⁰ Vyzývali také, aby nedocházelo k předčasné likvidaci majetku krajanů v cizině a k jejich překotnému návratu do vlasti. Podle SPÚ by vhodná diplomatická ochrana krajanů v cizích státech, týkající se jmenovitě školských, hospodářských a jazykových potřeb, mohla u mnohých podstatně snížit touhu o návratu do vlasti.

Dne 21. července 1919 napsali *„zástupcové české obce Zelovské“* dopis synodnímu výboru Československé církve evangelické, ve kterém prosili o přímluvu u zodpovědných státních úřadů, aby byla zelovským rodinám umožněna reemigrace.

---

³⁷ AUERHAN, Jan. *Výzva pro potomky českých emigrantů*. Praha, 1924. Str. 34.

³⁸ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Zpráva legačního attaché dr. Viška. 24. 2. 1922

³⁹ Tamtéž, SPÚ Předsednictvu ministerské rady, 10. 6. 1921.

⁴⁰ Tamtéž.

Jednalo se mimo jiné i o mladé muže, kteří odmítali za stávajícího národního útisku sloužit v polské armádě.⁴¹

Dne 17. listopadu 1920 se usnesla Národní rada československá, aby na paměť 250. let výročí úmrtí posledního biskupa Jednoty českoobratrské Jana Amose Komenského⁴² byla zřízena nová obec, která by se jmenovala ‚Újezd Komenského‘ a ve které by se mohlo usadit 100 – 200 rodin potomků českých exulantů. Podle Edity Štěříkové⁴³ bylo v plánu zřídit tuto exulantskou kolonii někde v blízkosti Fulneku, s nímž je těsně spjat Komenského osud.

1.3. Rok 1921

V raných letech Československé republiky přišly roky 1920 a 1921, kdy uběhlo kulatých 300 let od bitvy na Bílé hoře a od následné staroměstské popravы 27 vůdců českého stavovského povstání. Toto výročí bylo velmi významné jak pro občany nové Československé republiky, tak pro potomky pobělohorských emigrantů v zahraničí.

Ve dnech 17. - 27. června 1921 zavítala do Československa početná výprava potomků českých exulantů, kterou společně s jinými organizacemi pořádala NRČ. Zúčastnili se 19. června 1921 odhalení pomníku Českým bratřím na Růžovém Paloučku⁴⁴ u Litomyšle a přímo v Litomyšli odhalení pomníku Jana Amose Komenského. V Praze bylo 116 zástupců exulantských sborů z Polska, z Volyně přítomno na pietní slavnosti připomínající 300 let od popravы 27 českých pánů na Staroměstském náměstí. Na tyto slavnosti dorazil z Jižní Afriky, Johannesburgu i potomek Jana Amose Komenského Jiří Viktor Figulus s osmiletou dcerou Gertrudou.⁴⁵ V rámci oslav emigrantů⁴⁶ sepsali prosbu:⁴⁷

---

⁴¹ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 170.

⁴² J. A. Komenský zemřel 15. 11. 1670 v nizozemském Amsterdamu.

⁴³ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 171.

⁴⁴ Památné místo údajného posledního loučení se exulantů s vlastí.

⁴⁵ Podrobněji in: HALLEROVÁ, Michaela: *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky*. Str. 17-18.

⁴⁶ Jménem delegace z Pruského Slezska: Josef Jersak, Josef Sláma, Emil Tvrdý. Jménem delegace z Polska: Pavel Dedecius, Pavel Sláma, Josef Rejchert. Jménem delegace z Ukrajiny: Trangott Berndt, Gottlieb Jeschik, Josef Novák, Karel Vašut.

⁴⁷ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, 22. 6. 1921.

„Při této příležitosti dovolují si podepsaní upozorniti vládu československé republiky na to, že za hranicemi Čech nalézají se mnohé roztroušené emigrantské obce, čítající 20 až 25 000 duší, z nichž většina by se ráda vrátila do osvobozené vlasti. Poněvadž to ovšem bez podpory vlády československé a příslušných orgánů jejich jest nemožné, obracejí se podepsaní emigranti k slavné vládě s prosbou, aby reemigraci do vlasti umožnila a podpořila, místo pro založení nových emigrantských osad v Čechách při provádění pozemkové reformy jim zajistila a pro akci reemigrační z repatriačních fondů ministerstva sociální péče určitý obnos poukázala.“

V tomto dokumentu exulanti jmenovali také své zmocněnce: faráře Bohumila Radechovského a Františka Kratochvíla, kteří měli ve spojení s KJ a NRČ celou akci provést.

Den po pietních oslavách na Staroměstském náměstí byla delegace 116 exulantských potomků přijata československou vládou. Přítomen byl ministerský předseda i ministr zahraničních věcí.

Následujícího dne se konala v Národní radě české v Praze zvláštní schůze o uskutečnění reemigrantské akce, kde byli přítomní kromě potomků exulantů také zástupci ministerstev a Státního pozemkového úřadu. Na této schůzi bylo jednomyslně usneseno pověřit Kostnickou jednotu, aby provedla přípravné práce, mj. definitivní soupis českých exulantských rodin jejich majetku, pořadí návratu, za dohody se SPÚ volbu vhodných objektů k reemigraci.⁴⁸ V pozvánce na tuto poradu stojí, že potomci pobělohorských emigrantů *„chtějí spatřit po tak dlouhých dobách a krutých zkouškách dávnou otčinu svých předků, osvobozenou od habsburského jařma a touží po možnosti, aby tisícům emigrantských rodin, které s věrou zachovaly věrně i českou národnost, bylo nyní umožněno vrátiti se do staré vlasti při provádění pozemkové reformy; chtěli by založiti vlastní obec Komenského Újezd a přistěhovati se i jinam. Dále touží po lepším duchovním spojení s čs. republikou, čemuž by mohl vhodně sloužiti projektovaný Pensionát J. A. Komenského a škola pro dívky čs. Krajanů zahraničních.“*⁴⁹ Škola a pensionát měly být podle plánů z následujícího roku vybudovány na vhodném místě

---

⁴⁸ Viz obrazová příloha č. 1. *Listina přítomných návštěvě potomků českých emigrantů z Pruského Slezska a Polska dne 22. června 1921 v Národní radě československé.*

⁴⁹ NA, f. NRČ, k. 363, *Pozvánka na poradu s potomky českých migrantů dne 22. 6. 1921.*

blízko Prahy a měly sloužit dětem, aby čerpaly v osvobozené vlasti národní kulturu a aby bylo posíleno jejich národní uvědomění.⁵⁰

Zástupce z jednotlivých zemí přijal během jejich pobytu v Praze také prezident Masaryk, který se o celé akci vyslovil se živým zájmem a zdůraznil, že celou akci je nutno vést v pietním duchu a prakticky, bez zbytečného byrokratismu. Dodatečně se pan prezident ještě vyslovil k reemigraci: „*Myšlenka repatriace potomků českých exulantů z Polska, Ukrajiny, Pruského Slezska a vůbec odevšad je mi velmi sympatická. Znamená to získat pro republiku přírůstek českých rodin, ve kterých žije tradice věrnosti ku vlasti. Jistě by se dostala zemědělská půda, svěřená těmto rodinám do rukou povoláných. Aby se akce zdařila, je třeba, aby vedena byla hodně prakticky. Doufám, že se tak stane. Budu ji sledovat pozorně a rád chci podle sil a možnosti pomáhat.*“⁵¹

V rámci svého pobytu na území Československa shlédli některé objekty, které by byly vhodné k reemigraci, zvláště v okresech Štětí, Litoměřice, Lovosice, Teplice a Žatec v Čechách a na Moravě Zábřeh, Mohelnice a Šternberk. Následně prohlásili, že by se chtěli v těchto okresech usadit.⁵² Emigranti také navštívili zdarma představení *Prodaná nevěsta* v Národním divadle.

Symbolicky na stejném stole, kolem kterého zasedal soud v roce 1621 a na kterém byly podepsány rozsudky nad českými pány, podepsali potomci exulantů žádost k československé vládě o umožnění svobodného návratu do vlasti.⁵³ Zástupci československé vlády přijali jejich žádost velmi kladně a slíbili ji podporovat.

Kostnická jednota začala s přípravnými pracemi na reemigrační akci prakticky ihned po červnovém ujednání. Po celou dobu veškerá úřední jednání probíhala přes Kostnickou jednotu, která zprostředkovávala styk reemigrantů s úřady. Zvláštním reemigračním tajemníkem byl farář Kratochvíl a od roku 1924 pak farář Radechovský. Kostnická jednota po celou dobu vystupovala pouze jako mandatář a dohlížela na to, aby přistěhovalci vždy vystupovali jako zodpovědné osoby. Tak se KJ snažila podporovat rodiny v myšlence toho, že reemigrace je jejich podnikem. Zároveň při

---

⁵⁰ NA, f. NRČ, k. 363, *Provolání*, 1922.

⁵¹ Tamtéž, KJ Ministerstvu zahraničních věcí, 14. 3. 1926. Těž in: AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, TGM KJ, Lány 29. 9. 1921.

⁵² AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, NRČ Ministerstvu sociální péče, 19. 11. 1921.

⁵³ NA, f. NRČ, k. 363, Příloha novin *Velký odkaz* jaro 1922.

kolonizaci ve skupinách propagovala KJ myšlenku, že *dobro celku jest ve vlastním zájmu každého jednotlivce*.⁵⁴

Již v září 1921 KJ svolala další schůzi, na které mělo být mj. projednána se zástupcem ministerstva zahraničí pomoc při přesídlení žadatelů, se zástupcem ministerstva financí otázka majetku a stanovení pevného kurzu při přepočítávání cizích valut na koruny⁵⁵ a se zástupcem ministerstva železnic sleva při přepravě reemigrantů i jejich majetku, jak na území Československa, tak v zahraničí. Na konci této pozvánky byla uvedena tato poznámka: „*Podotýkáme ještě, že bratři naši v Horním Slezsku trpí strašným útlakem polským – jedenáct našich bratrů již zastřelili jen proto, že jsou Češi - je třeba tudíž jednati rychle*.“⁵⁶

Na celou reemigrační akci bylo potřeba nemalých obnosů peněz. Na okamžité zařizování bylo již od počátku roku 1921 žádáno ze státního rozpočtu 250 000 Kčs pro Kostnickou jednotu. Dále bylo v souvislosti se za zřizování Újezdu Komenského žádáno prostřednictvím Národní rady československé o 1 000 000 Kč. Těmito požadavky byla obeslána jednotlivá ministerstva, která se postupně vyjadřovala negativně.

Dne 11. listopadu 1921 byl odevzdán informativní spis ministru zahraničních věcí Edvardu Benešovi, aby byla učiněna tato opatření

1. aby SPÚ návrhy naše na získání půdy pro exulanty co nejrychleji vyřídil.
2. aby SPÚ po dohodě s těmi, kteří znají kulturní a hmotné potřeby našich krajanů, vyhledal místo pro zřízení osady Újezd Komenského, aby mohlo být v této osadě umístěno několik set rodin.
3. aby Kostnické jednotě na přípravné práce byl vyplacen ze státního rozpočtu určitý příspěvek.⁵⁷

Již na podzim roku 1921 proběhlo jednání na Státním pozemkovém úřadě s knížetem Lichtensteinem o dvoře Zábřeh⁵⁸

---

⁵⁴ NA, f. NRČ, k. 363, *Zpráva o reemigraci a kolonizaci českých exulantů v letech 1922-1926*.

⁵⁵ Po vzoru Hlučínska a Vitorazska.

⁵⁶ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 16. 9. 1921.

⁵⁷ Tamtéž, KJ Ministerstvu zahraničních věcí, 14. 3. 1926.

⁵⁸ Tamtéž, SPÚ NRČ 10. 12. 1921.

Do 12. Listopadu 1921 všechny náklady na repatriační akci hradila Kostnická jednota sama. Nepočítáme-li náklady spojené s delegací reemigrantů v červnu 1921.

Do konce roku 1921 se přihlásilo na 600 rodin, ale pouze 209 rodin složilo závdavky, vesměs po 500 Kč za každého interesenta.⁵⁹ Další částky pak měli v plánu složit po rozparcelování velkostatků.

Mezi těmi, kteří se přihlásili Kostnické jednotě, že by se chtěli vrátit, jsou jednotlivci soběstační, ale mnozí méně majetní i zcela nemajetní. Aby se tito lidé mohli usadit v Československu, vyhlásila Kostnická jednota veřejnou sbírku. Ministerstvo vnitra rozhodnutím ze dne 14. března 1922. čís. 207002/1922/16. konání sbírek povolilo, poté Zemská správa politická v Praze výnosem ze dne 1. dubna 1922. č. 8 D-962/IV. a 22., čís. z. sp. p. 155.650 a 1922. stanovila, že sbírka má být provedena sběracími archy, které musí být opatřeny povolovací doložkou policejního ředitelství v Praze.⁶⁰ Sběrka byla výslovně určena na výpomoc finančně slabším reemigrantům. Ne na náklady spojené se zařizováním reemigrace, kterých měly NRČ i Kostnická jednota nespočetně.

K veřejné sbírce vydala KJ všenárodní provolání. Jeho plné znění je uvedeno v textové příloze č. 1. Byl to leták ve formě dopisu, který od korporací, obcí, peněžních ústavů a bohatých soukromníků žádala dar nebo bezúročnou zápůjčku. Nejprve je v provolání připomínána velmi trpká historie, která potkala exulanty, kteří byli *„roztroušení, ochuzení a opuštění“*. Následně je vyzdvižováno jejich české cítění, které se projevilo i vstupem některých do československých legií: *„Do řad československých legií přihlásili se také tito našinci, kteří v Čechách nikdy nebyli, nikdy českou hroudu neviděli, ale kteří ji přece z věrné tradice rodinné milovali.“* V další části se provolání věnuje tomu, co již proběhlo v reemigrační akci. Důvod sbírky pak uvádí provolání tento: *„Aby pak i méně majetným nebo úplně nemajetným byl návrat umožněn, usnesla se Kostnická jednota v Praze za souhlasu Národní rady československé jako celonárodního našeho ústředí svépomocného, obrátiti se ke všem věrným Čechoslovákům s prosbou o finanční pomoc.“* Příspěvatel se mohl rozhodnout pro jeden

---

⁵⁹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, NRČ Ministerstvu sociální péče, 19. 11. 1921.

⁶⁰NA, f. NRČ, k. 363, Provolání KJ 2. 5. 1922.

ze dvou způsobů, kterými mohl podpořit ‚velkou akci reemigrační‘. Jednalo buď o dar nebo o bezúročnou půjčku splatnou do 15 let: *„Prosíme tedy pro účel naznačený i Vás buď o dar, nebo o bezúročnou zápůjčku, která by byla v II. hypotéce pojištěna na dílci pozemku, který by tomu kterému exulantu připadl a která by nejdéle do 15 let nebo dle vůle majitele pozemku i dříve byla bezúročně splatná.“*

Celé provolání bylo psané ve jménu reemigrantů a adresované přímo čtenáři: *„Doufáme, že nežádáme od vás mnoho, když i k Vám se dnes obracíme a očekáváme určitě, že brzy nám buď dar buď bezúročnou zápůjčku ráčíte zaslati, vzdávajíce vám už napřed jménem exulantů srdečný dík.“*

V provolání byl také přepsán dopis od prezidenta Masaryka:⁶¹

Lány, dne 29. Zář 1921

JEDNOTĚ KOSTNICKÉ - Do rukou předsedy pana MUDra Ad. Lukla

„Milý pane doktore! Myšlenka repatriace potomků českých exulantů z Polska, z Ukrajiny, Pruského Slezska a vůbec odevšad je mi velmi sympatická. Znamená to získat pro republiku přírůstek četných rodin, ve kterých žije tradice věrnosti ku vlasti. Jistě by se také dostala zemědělská půda, svěřená těmto rodinám, do rukou povolanych. Aby se akce zdařila, je třeba, aby byla vedena hodně prakticky. Doufám, že se tak stane. Budu ji sledovati pozorně a rád chci podle sil a možnosti napomáhati. T. G. Masaryk“

Provolání končí slovy: *„Nikdy nebylo doby příhodnější pro návrat potomků našich exulantů z ciziny, nikdy příležitosti větší prokázati, že ani národ ve staré otčině nezapomněl na své druhy opuštěné a bezútešně rozptýlené, ale věrné bratry a sestry. Nezbytně třeba, aby po utišení historické vichřice, která byla urvala a daleko rozmetala ratolesti národního kmene našeho, samozřejmě nastalo odčinění křivd a návrat potomků z otčiny vypuzených a společné budování vlasti v pokoji a lásce.“*

Kostnická jednota se domnívala, že akce, kterou vede, není jen věcí její, ale věcí celého národa, požádala tedy NRČ, kterou vnímala jako reprezentantku národa, aby se

---

⁶¹ Originál dopisu stejného znění je uložen v AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631.

zúčastnila na svolání, ale i na rozdělování vybraných peněz.⁶² Sběrka byla vedena pomocí sběracích archů, do kterých se dárci, popřípadě bezúroční zapůjčitelé zapsali. Každého přispěvatele pak KJ uveřejňovala na speciálních seznamech v tisku.

Reakce na *Všenárodní svolání*

Deník Čech 16. prosince 1921 reagoval kriticky na *Všenárodní svolání* Kostnické jednoty z 15. listopadu 1921. Některé pasáže svolání citoval doslovně, jako ty, které upřesňovaly jednotlivé kompetence. Zároveň se však v článku objevil vykřičník u Kostnické jednoty, když psali o bezúročném zápůjčce, která by byla na ni napsána. Také polemizovali s tím, že část emigrantů se českému národu podnes neodcizila. Zároveň kladli otázku: „*Proč nestěhovali se k nám před převratem? Bylo jim v cizině lépe. Pochybujeme, že by je ještě před převratem u nás pronásledovali. Nejchytřejší je, jak Kostnická jednota chce sbírat dary a bezúročné půjčky pro emigranty, ale ve skutečnosti pro sebe.*“

Podle přílohy k novinám s názvem *Veliký odkaz*, na které byli uveřejněni první dárci reagující na *Všenárodní svolání*, se píše, že tisk přijal tuto žádost vesměs příznivě. Časopisy *Venkov*, *Národní Politika*, *Národní Listy*, *České Slovo*, *Národní demokracie*, *Čas* a jiné vesměs uznaly:

„... že je nesmírnou chloubou pro celý československý národ, že tito potomci českých vyhnanců za nejtěžších poměrů i po třech stech letech dovedli v cizině zachovati svůj národní charakter, že se v ruském vojsku a v československých legiích dovedli i bít za samostatnost národa, a vyzývají národ, aby splnil vlasteneckou celonárodní povinnost. Nyní třeba odčinit hospodářské důsledky Bílé Hory, ony obrovské konfiskace půdy, které provedl Ferdinand II. energickým prováděním pozemkové reformy, při němž bude obrácen zřetel i k potřebám našich reemigrantů. Vždyť se jedná o domyšlení našeho osvobození, o historickou revindikaci.“⁶³

⁶² NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 15. 11. 1921.

⁶³ NA, f. NRČ, k. 363, *Veliký odkaz*.

Z následujícího citátu vyplývá, že pisatel, potažmo Kostnická jednota se snažili působit na národní cítění lidí, ale i na jejich povinnosti obyvatel k nově vzniklé republice.

Výkonné výbory stran neváhaly žádost Kostnické jednoty o podporu sběracích archů podpořit. Ochotně se také přidala Československá Obec Sokolská.⁶⁴

1.4. Rok 1922

Již 6. ledna 1922 Kostnická jednota píše, že výsledek sbírky není takový, jaký očekávala. Podnikla proto podpůrnou akci se sběracími archy. Archy byly rozeslány jednotlivým osobám, které za výběr peněz zodpovídaly. Celou akci podpořila Národní rada československá na únor a březen 1922. Veřejný zájem měl být podnícen také veřejnými přednáškami. Do 31. března 1922 byl výtěžek sbírky 78 237,66 Kčs.⁶⁵

Výdaje na přípravu reemigrační akce zatěžovaly značně Kostnickou jednotu, která soudila, že touto činností přejímá náklady týkající se celostátní akce a má tedy nárok na jejich úhradu ze strany státu. Zároveň prokázala, že postupuje podle direktiv SPÚ a zaslouhuje si státní finanční podporu, protože se jí nejedná o soukromou nebo konfesijní akci, ale o akci státního významu.

Dne 18. května 1922 bylo na návrh Ministerstva sociální péče usneseno, aby z úvěru ‚*Péče o přistěhovalce a vystěhovalce*‘ a pokud by byly účely tohoto úvěru ohroženy, tedy z mimořádného úvěru ‚*váleční poškození občanští a repatrianti*‘ státního rozpočtu pro rok 1922 pro reemigrační akci uvolněny ve prospěch potomků československých exulantů z Pruského Slezska, Zelova a okolí v Polsku, peníze do výše Kč 1 milion a z téhož úvěru pro krytí výloh přípravných prací do obnosu 150 000 Kč ve prospěch Kostnické jednoty.⁶⁶ Peníze dostali příslibem dne 12. června 1922 výnosem č. j. 5459/H-22.⁶⁷ Tyto peníze měli být refundovány nejprve na náklady spojené

---

⁶⁴ NA, f. NRČ, k. 363, *Veliký odkaz*.

⁶⁵ Tamtéž, NRČ Ministerstvo sociální péče 9. 5. 1922.

⁶⁶ Tamtéž, NRČ Ministerstvu financí 28. 12. 1922.

⁶⁷ Tamtéž, KJ Ministerstvu sociální péče 31. 7. 1922.

s převozem chudého nebo nemajetného reemigranta, potomka českých pobělohorských exulantů, s rodinou a s hospodářským živým i mrtvým inventářem a dále na náklady na doplnění hospodářského inventáře, pokud by ho bylo nutně potřeba ze sociálního hlediska k uhájení existenčního minima reemigrantů a jen pro první dobu návratu.⁶⁸

Ministerstvo financí vyplatilo Kostnické jednotě v roce 1922 z příslibené částky pouze 44 600 Kč. Na rok 1923 žádala KJ společně s NRČ 4-5 000 000 Kč na uskutečnění reemigrace a 400 000 Kč na přípravy.⁶⁹ V roce 1923 poskytlo ministerstvo zemědělství na nákup dobytka 130 680 Kč, na nákup hnojiva 19 796 Kč a na nákup hospodářských strojů 36 994 Kč, tedy celkem 187 470 Kč. V roce 1924 nebyla ze státní pokladny poskytnuta žádná podpora kromě 6 964, 60 Kč od ministerstva zemědělství na nákup hospodářských strojů. V roce 1925 ministerstvo zemědělství uznalo nutnost poskytnout finanční podporu reemigrační akce a vyplatilo Kostnické jednotě 500 000 Kč.⁷⁰ Celkem bylo vyplaceno ze slíbeného 1 000 000 Kč⁷¹ z úvěru *„péče o přistěhovalce a vystěhovalce“* na podporu reemigrační akce do února 1926 celkem 739 034,60 Kč. Což porovnáme-li to s investovanými více jak 10 000 000 Kč, je velmi malá částka.

Podle dopisu Kostnické jednoty z 2. května 1922 se repatriační snahy daly do pohybu. *„21 rodin bude usazeno v Zábřehu na Moravě a jednání o získání pozemků pro „Újezd Komenského“ jest v proudu.“*

Do 2. května 1922 se přihlásilo 780 rodin⁷²

V květnu 1922 napsal attaché varšavského vyslanectví dr. Višek další zprávu o situaci v Zelově: *„Nesprávný je postup činitelů Kostnické jednoty, kteří 400 rodinám zde slíbili, že během tohoto roku je repatriují resp. opatří jim pozemky, a pak neudělají ani to, aby lidem, kteří na to konto už před rokem prodali, co v Polsku měli, řekli*

---

⁶⁸ Tamtéž, KJ Předsednictvu ministerské rady 1. 12. 1924.

⁶⁹ Tamtéž, KJ Ministerstvu sociální péče 31. 7. 1922.

⁷⁰ NA, f. NRČ, k. 470, Zpráva o reemigrační činnosti Kostnické jednoty. 6. 12. 1926.

⁷¹ Podle usnesení ministerské rady ze dne 18. 5. 1922.

⁷² NA, f. NRČ, k. 363, Provolání KJ 2. 5. 1922.

*pravdu, jak se věci ve skutečnosti mají. (...) Od února nevíme, ani legace, ani zelovští, od Kostnické jednoty zase nic.*⁷³

Dne 20. října 1922 se konala meziministerská porada.⁷⁴ Zde uveřejnilo ministerstvo sociální péče seznam dokumentů, které bude po reemigrantech požadovat. Stojí za zmínku, že tento seznam dokumentů byl sestaven až po příjezdu prvních reemigrantů do Zábřehu. Zástupci ministerstva železnic a ministerstva sociální péče také navrhli, aby na jednu rodinu bylo počítáno se dvěma vagony, což je asi 8 000 kg.

Seznam povinných dokumentů podle ministerstva sociální péče:⁷⁵

1. Průkaz o československé působnosti, který v tomto případě může být nahrazen dokladem o původu z potomků starousedlých exulantů potvrzeným obecním nebo matričním úřadem.
2. Znalost československé řeči
3. Průkaz o chudobě, popřípadě o nemajetnosti
4. Národní spolehlivost
5. Potvrzení zemědělců, že vyhovují příslušným podmínkám pro přiděl půdy, u zemědělců pak doklad o zajištěném bytu a zaměstnání
6. Formální doklad o závazku k náhradě státního nákladu na repatriaci

V roce 1922 neproběhla žádná reemigrační vlna, což mělo několik příčin. Jednak se protahovaly jednání s majiteli pozemků, na kterých se měli kolonisté usadit. Také v tomto roce byl velkou překážkou rapidní pokles hodnot valut, takže majetek reemigrantů by byl jejich příchodem velmi znehodnocen. SPÚ také po první vlně reemigrace čekal s vyřizováním už rozjednaných pozemků, například na Lovosicku, jak se celá akce osvědčí.⁷⁶

---

⁷³ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Záznam zde dne 1. 5. 1922.

⁷⁴ Tamtéž, *Protokol o meziministerské poradě konané 20. 10. 1922.*

⁷⁵ Tamtéž, *Protokol o meziministerské poradě konané 20. 10. 1922.*

⁷⁶ Tamtéž, *Reemigrační akce KJ a SPÚ 1923.*

1.5. Rok 1923

Otázkou reemigrace se v roce 1923 podle konsulátu Československé republiky ve Vratislavi⁷⁷ vážně zabývaly skoro všechny československé obce v Horním i Dolním Slezsku. Ze všech obcí pomýšlelo na reemigraci asi 200 – 300 rodin. Největší zájem na reemigraci měly osady v Horním Slezsku, protože zde trpěli vnitropolitickými poměry a necítili se v bezpečí tak blízko u polských hranic. Konsulát také potvrzuje zprávu, že nejdůležitějším a nejsvízelnějším problémem při reemigraci je otázka financí. Exulanti by chtěli za peníze za prodaný majetek koupit stejně velký v Československu. Podle konsulátu jim nejde o obohacení se na úkor vlasti. Naši exulanti jsou zde známí jako dobří rolníci, kteří v mnohém ohledu předčí daleko tuzemské obyvatelstvo. Dovedou půdu dobře využít a zámožnější z nich používají na svých statcích nejmodernějších strojů. I ve veřejném životě jsou vzorem dobrých občanů, následkem čehož získali u Němců velkých sympatií. Jejich osady jsou úhledné, čisté a obecní hospodářství je bezvadné. Němci by jejich odchod neradi viděli a budou je k setrvání všemožně přemlouvat. Rodiny emigrantů jsou vesměs četné a bylo by před germanizací zachráněno na 100 českých dětí.

První den roku 1923 dorazili první reemigranti do Československa. Konkrétně do Zábřehu na Moravě, aby zde osídlili Velký dvůr. Celkem oficiálně přijelo 15 rodin, tedy 103 duší. Podrobněji o celé akci v kapitole 2.2.

V lednu 1923 Kostnická jednota psala dopis, kde uvedla, že do této doby má 806 přihlášek. 15 rodin se podařilo usadit ve Velkém Dvoře u Zábřehu, je tedy ještě potřeba vyřídít 791 rodin. Navrhuje začít v tomto ročním období, protože majitelé dvorů, které měly být osídleny reemigranty, mají nárok na šesti měsíční výpovědní lhůtu a vhodná doba pro přesídlení je po žních.⁷⁸

V květnu 1923 se konala velká schůze na podporu reemigrační akce, na kterou byli pozváni zástupci všech zúčastněných stran. Na této schůzi byl přijat návrh:⁷⁹

„Trváme na tom, aby podání Kostnické jednoty, Národní Rady československé a Národní Jednoty Severočeské v plném znění, bez každého kompromisu, byla vyřízena a aby pracovní provedení věci svěřeno bylo V. odboru Státního

⁷⁷ NA, f. NRČ, k. 363, Konzulát ČSR ve Vratislavi KJ 18. 4. 1923.

⁷⁸ NA, f. NRČ, k. 363, KJ SPÚ 8. 1. 1923.

⁷⁹ NA, f. NRČ, k. 363, 1923.

pozemkového úřadu, s poukazem, aby týž celou záležitost dle stávajících zákonných ustanovení co možno nejrychleji vyřídil.“

Zároveň byla vydána resoluce.⁸⁰

„Při provádění pozemkové reformy ve zněmčeném území budiž postupováno plánovitě, tak, aby zájmy státní a národní vždy byly chráněny.

Při Národní Radě československé zřídí se ze zástupců korporací výše uvedených komise, která o postupu pozemkové reformy ve zněmčeném území se usnáší, Státní pozemkový úřad usnesení její necht' bez dalších průtahů provede.“

Před tím než mohl SPÚ začít zabírat půdu a znovu jí přidělovat, musela být vyřešena zaměstnanecká otázka. Zaměstnanci měli nárok na přiděl pozemku nebo na zaměstnání na zbytkových statcích. V srpnu 1923 se konala schůze s českými zaměstnanci na dvorech a statcích na Lovosicku. Ti vyslovili stoprocentní souhlas s vybudováním Újezdu Komenského. Zaměstnanci, kteří by žádali zaměstnání, budou zaměstnání na zbytkovém statku, který zde vznikne.⁸¹

V říjnu 1923 sepsala Kostnická jednota k 5. výročí vzniku samostatné Československé republiky leták *Potomkům českých exulantů v Pruském Slezsku, Polsce a na Rusi*.⁸² V tomto letáku shrnula vše, co bylo zatím podniknuto v rámci repatriace pobělohorských emigrantů. Znovu zde byla zopakována některá shrnutí, která se objevovala již v dokumentech v předchozích letech. Bylo připomenuto, že KJ udržovala čilé styky s exulanty ještě za monarchie a po převratu započala repatriační akci, jejíž součástí byla i výprava potomků českých exulantů na 300. výročí poprav na Staroměstském náměstí. Dále vzpomínali první vlnu repatriantů, která se usídlila ve Velkém dvoře u Zábřehu. Dále zmiňují hlad v Rusku, který zasáhl i Čechy v této oblasti. Kostnická jednota poslala trpícím potraviny a šatstvo. V lednu 1923 odjel na postižená místa vikář Šedý, aby po čtyřměsíčním pobytu na Rusi přivezl do Československa 39 exulantských dětí a 38 dětí krajanů z jižního Ruska. Tyto děti byly umístěny do rodin na Moravě a v Čechách, kde se jim dostalo pohostinnosti a zajištění školní docházky. Leták pokračuje ohlednutím se za tím, co se podařilo v posledním

---

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 18. 8. 1923.

⁸² Tamtéž, *Potomkům českých exulantů v Pruském Slezsku, Polsce a na Rusi* 29. 10. 1923.

roce, tedy v roce 1923, kdy byly získány pozemky na katastrech obcí Sulejovice a Čížkovice. Zároveň je zde příslib, že v dohledné době budou další pozemky.

Leták končí slovy, která dokazují, že Kostnická jednota si byla vědoma těžkostí, které zažívali příchozí, a chtěla se mnoha problémů vyvarovat neuváženými kroky:

„Milí bratři. Chápeme Vaši touhu po návratu i tíseň, kterou trpíte, nicméně je příkazem k opatrnosti, abychom otázku návratu Vašeho řešili zvláště bedlivě a hodně prakticky. Celá střední Evropa jest dnes ve stavu zvýšené nejistoty finanční a hospodářské a první zkušenosti dostatečně nás poučily, že se musíme varovat všeliké ukvapenosti“

Dne 6. listopadu 1923 se uskutečnila další schůze týkající se otázky reemigrace. Z této schůze se v Národních archivu dochoval stručný zápis. Zástupce Státního pozemkového úřadu Špitálský uvedl tehdejší stav s pozemky:

„K účelu usídlení reemigrantů určil SPÚ dvůr v Želechovicích, část dvora Sulejovice a část dvora Sířejovice celkem pozemky ve výměře 150 -160 ha k osídlení asi 15 rodin. Dvory budou převzaty bez zaměstnanců. Dále část dvora Encovan ve výměře asi 240 ha, která jest v pachtu pana Tomáše. Čecha sice, který avšak české věci mnoho neprospívá. Dále 3 objekty na Unčovsku a konečně rozsáhlý objekt na Slovensku v župě Bratislavské ku zřízení Újezdu Komenského.“⁸³

Na konci roku 1923 byli organizátoři nuceni ustoupit od myšlenky na vybudování Újezdu Komenského na Lovosicku.⁸⁴ Své snahy o vybudování této velké reemigrantské osady přesunuli na Slovensko na Žitný ostrov. Na Lovosicku SPÚ přislíbil přidělit reemigrantům pouze asi 150 ha.

1.6. Rok 1924

Na Velikonoce roku 1924 dorazila druhá vlna reemigrantů na Lovosicko. Konkrétně do Sulejovic a do Čížkovic. Podrobně se Lovosicku věnujeme v kapitole 2.3. této práce.

---

⁸³ NA, f. NRČ, k. 363, *Zápis o předporadě v akci pro uskutečnění Újezdu Komenského* 6. 11. 1923.

⁸⁴ Podrobněji v kapitole 2. 1. této práce.

V září roku 1924 znovu vydala Kostnická jednota souhrnnou zprávu⁸⁵ o celé reemigrační akci. Dokument je psán formou 14 otázek a odpovědí. Shrnuje zde výsledky celé akce, ale i odpovídá na časté dotazy: Jak vybírá místa ke kolonizaci? Jak vybírá rodiny? Jaké jsou výsledky sbírky či kolik přispěl stát. Uvádí zde i některé citace dopisů reemigrantů. Podrobněji se těmto údajům věnujeme v 3. kapitole této práce.

Dále jsou zde uvedeny dosavadní (září 1924) i plánované výdaje reemigrace.

Zakoupení a vybudování exulantské kolonie Žerotínov – Zábřeh	1 275 000 Kč
Zakoupení a vybudování Sulejovic a Čížkovic u Lovosic	2 130 000 Kč
Zakoupení a vybudování Vikýřovic u Šumperka na Moravě	1 780 000 Kč
Zakoupení a vybudování Encovan u Litoměřic	1 900 000 Kč
(kolonizováno až v dubnu 1925)	
Celkem	7 085 000 Kč

1.7. Rok 1925

Na jaře roku 1925 přijel další vlak s potomky pobělohorských emigrantů. 17 rodin se usídlilo v Encovanech u Litoměřic, v blízkých Polepech a Třebutičce. Dvě, a později další dvě, rodiny se také usadily v Sirejovicích na Lovosicku.

Ve zprávě z počátku roku 1925⁸⁶ se objevují jiná čísla než v minulých zprávách. Částka za reemigraci byla vyčíslena do konce roku 1924 na 5 835 000 Kč a vydání na akci v roce 1925 bylo plánováno na 2 750 000 Kč, tyto vydání měli nést z převážné většiny reemigrovaní.

Pracovní program pro přesídlení 180 rodin na rok 1926⁸⁷ obsahoval:

zakoupení 3 000 jiter orné půdy na Slovensku	7 200 000 Kč
převozní náklady	420 000 Kč
náklady na nutné novostavby a přestavby	3 600 000 Kč

⁸⁵ NA, f. NRČ, k. 363, *Návrat potomků pobělohorských exulantů do vlasti* 24. 9. 1924.

⁸⁶ NA, f. NRČ, k. 363. KJ NA 23. 2. 1925.

⁸⁷ Tamtéž.

náklady na hospodářskou kontrolu nově založených osad	50 000 Kč
náklady na zakoupení osiva a hnojiv a chovného dobytka	350 000 Kč
dohromady (bez živého a mrtvého inventáře, který si reemigranti opatří ze svého)	11 620 000 Kč

Úhrada měla být provedena takto:

1. z peněžních hotovostí reemigrantů	2 324 000 Kč
2. 75% ceny za pozemky z kolonizačního fondu SPÚ	5 400 000 Kč
3. ze zápůjčky do I. knihovního pořadí	2 096 000 Kč
4. ze státní subvence	1 800 000 Kč
Dohromady	11 620 000 Kč

Náklady s reemigrační akcí spojené přesahovaly možnosti repatriačního fondu. Peníze, kterými mohli přispět reemigranti, byly převáděny na koruny československými zastupitelskými úřady. Podle Edity Štěříkové se často převody vlekly a nebyly bezplatné, proto nezbývalo repatriační komisi nic jiného, než aby na sebe z počátku brala veškeré závazky reemigrantů.

1.8. Roky 1926-1930

Na počátku roku 1926⁸⁸ bylo celkem usazeno 88 rodin na Lovosicku a Litoměřicku, na severní Moravě na Zábřežsku, Šumpersku a Fulnecku a posléze na Slovensku v celkem 7 koloniích. Celkové náklady činily 9 666 974,79 Kč. Připočteme-li k tomu ještě náklady na usazení plánovaných 16 rodin na Žitném ostrově na Slovensku, které byly 640 000 Kč, celková částka za celou reemigrační akci je 10 306 974, 79 Kč.

V dubnu roku 1926 na Žitný ostrov na Slovensko přijelo 19 rodin, získaly 17 hospodářských usedlostí s 217 ha půdy. Celkem se zde usadilo 109 reemigrantů.

⁸⁸ NA, f. NRČ, k. 363. KJ Ministerstvu zemědělství 26. 2. 1926

Ještě během roku 1927 očekávalo povolání k přistěhování 159 rodin, protože již složili svoje úspory a jinými závažnými kroky, nejen přihláškou, projevíli svůj zájem o reemigraci.⁸⁹ V dokumentech pozdějšího data se objevuje, že očekávali povolání k přistěhování i v letech 1927-1928. Kostnická jednota si počátkem roku 1927 nebyla jistá, zda je repatriace tolika rodin uskutečnitelná, a proto navrhovala repatriaci 50 movitých rodin.⁹⁰ Každý reemigrant měl složit v hotovosti nejméně 36 000 Kč a zároveň musel mít živobytí na celý jeden rok a nejnütnější hospodářský inventář.⁹¹ Velkým opakujícím argumentem pro uskutečnění reemigrace bylo, že *„by byla většina těchto rodin pro nás v cizině ztracena a důležité pozice na našem vlastním území dostaly by se do rukou cizích, naší státní myšlence nevalně příznivých.“*⁹²

V lednu 1928 se poprvé ve zprávách KJ⁹³ objevují pochybnosti o možnosti uskutečnění dalších osídlení. Nejvíce z finančních důvodů, proto se rozhodla KJ začít jednat o zahraniční půjčky.

Bohužel od usídlení reemigrantů na Žitném ostrově na Slovensku se již nepodařila žádná hromadná reemigrace uskutečnit.

Z roku 1929 jsou již v archivech souhrnné zprávy podobného znění jako v minulých letech. Dále už žádné prameny nejsou.

---

⁸⁹ Tamtéž, *Zpráva o reemigrační akci*.

⁹⁰ Podrobný rozpis nákladů na přistěhování 50 rodin je v dokumentu *KJ žádá o zařazení položek na podporu akce reemigrační do rozpočtu na rok 1928* in: NA, f. NRČ, k. 363.

⁹¹ NA, f. NRČ, k. 363, *Zpráva o reemigraci a kolonizaci českých exulantů v letech 1922-1926*.

⁹² Tamtéž, *KJ žádá o zařazení položek na podporu akce reemigrační do rozpočtu na rok 1928*.

⁹³ Např. NA, f. NRČ, k. 363, KJ Josefu Kněbortovi, 23. 1. 1928.

2. Konkrétní místa návratu

V této kapitole se zaměříme na konkrétní místa, kam byli umístěni ve čtyřech vlnách reemigrování potomci pobělohorských exulantů. V první části se zaměříme na myšlenku na vytvoření velké reemigrantské kolonie – Újezdu Komenského. V dalších částech se budeme zabývat reemigrací do Velkého dvora u Zábřehu, na Lovosicko, do Suchodola nad Odrou a na Žitný ostrov na Slovensku.

2.1. Újezd Komenského

Samostatnou kapitolou v celé reemigrační akci potomků pobělohorských exulantů je myšlenka na vybudování osady Újezd Komenského. Tato myšlenka se objevuje již v roce 1920 při prvních oficiálních zmínkách o hromadné repatriaci při 250. výročí od úmrtí Jana Amose Komenského. Jak již bylo zmíněno, osada měla být vybudována na Fulnecku pro 100 – 200 osob. Celou akci měla organizovat Kostnická jednota spolu s Národní radou českou. Státní pozemkový úřad měl být morální podporou, s vlivem na velkostatkáře,⁹⁴ Měl také řídit přidělování půdy. NRČ prezentovala Újezd Komenského jako velkou pietní akci a jako „světopamátný pomník mravní síly naší národnosti, kterou dovedli zachovati potomci dávných někdejších generací českých v daleké cizině se všemi ideály dávných svých předků z dob kruté poroby až po naše národní a státní osvobození.“⁹⁵

Usnesení zřízení o Újezdu Komenského bylo ještě v listopadu 1920 sděleno československé vládě, ale podle slov z dopisu z 21. listopadu 1921⁹⁶ vláda na tento návrh nezareagovala, aby se toto usnesení mohlo stát skutkem. Kostnická jednota ve zmíněném dopise psala, že je ochotna „při návratu potomků českých exulantů vyznání česko-bratrského spolupůsobiti a potřebné práce i vykonati.“ Podle tohoto dokumentu se přihlásilo na 600 rodin,⁹⁷ které se chtějí ihned vrátit do vlasti. Dalších 550 rodin je ochotných se vrátit, jakmile se pokročí v praktickém řešení návratu.

---

⁹⁴ NA, f. NRČ, k. 363, KJ SPÚ 21. 11. 1921.

⁹⁵ Tamtéž, NRČ 15. 1. 1923.

⁹⁶ Tamtéž, KJ NRČ 13. 11. 1921.

⁹⁷ Stejně číslo se objevuje v mnoha dokumentech ze stejné doby.

Kostnická jednota v dopise NRČ týkajícím se Újezdu Komenského z 12. listopadu 1921⁹⁸ požadovala tyto tři kroky:

1. Aby bylo zakročeno u předsednictva ministerského rady tak, aby vláda k vybudování Újezdu Komenského opatřila a Národní radě k vyplacení poukázala ‚nutné finanční prostředky‘. Navrhují, že budovy některého dvora by mohly sloužit jako škola nebo jiná veřejná budova.
2. Aby bylo zakročeno u SPÚ, aby byly opatřeny nutné pozemky k zřízení Újezdu Komenského ve výměře asi 3 000 ha, na nichž by se dala vybudovat obec, v níž by se mohlo usadit 120 – 200 rodin. Každé rodině by mohlo být přiděleno 15 – 20 ha půdy.
3. Potřebné pozemky mohou být eventuálně ze zabraných statků bývalé císařské rodiny, které jsou již dnes majetkem republiky. Zároveň žádají, aby to bylo v území, v němž je posílen český živel, například Litoměřice, Ústní nad Labem atd.

Již na počátku roku 1922 se začalo konkrétněji uvažovat o Lovosicku. Jak vyplývá z přiložených obrázků, v úvahu přicházel prostor mezi Vchynicemi a Sulejovicemi.

Iniciátoři reemigrace prezentovali Újezd Komenského jako ‚*důstojný pomník*‘. Měla to být bratrská obec, kde se bude žít podle zásad Jan Husa a Jan Amose Komenského. Jako byl stavěn pomník Janu Amosovi v Amsterdamu z kamene, toto měl být živý pomník z dětí exulantů.⁹⁹ Půda musela podle nich být vyvlastněna v rámci pozemkové reformy, následně řádně proplacena. Staré exulantské pravidlo při zakládání osady v cizině znělo ‚*jeden za všechny a všichni za jednoho*‘. Stejná pravidlo mělo platit i při zakládání reemigrantských osad v Československu, zvláště pak Újezdu Komenského, který měl být takovou vzorovou obcí.¹⁰⁰

K vybudování takto velké osady bylo potřeba mnoho peněz i proto, že náves, ulice atp. museli být zaplacený dosavadnímu majiteli pozemků, ale ve skutečnosti se stanou obecným majetkem. Kostnická jednota a reemigranti by nikdy nemohli dát

⁹⁸ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 13. 11. 1921.

⁹⁹ NA, f. NRČ, k. 363, Příloha novin *Velký odkaz* jaro 1922.

¹⁰⁰ *Kostnické jiskry*. Ročník V. (VIII.), číslo 2, 10. 1. 1923.

dohromady tolik peněz. Mimo jiné proto organizovala KJ v letech 1921 – 1922 veřejnou sbírku. Jak už bylo zmíněno výše, ke zmíněné sbírce vyšlo *Všenárodní provolání*, ve kterém se také objevují konkrétní požadavky, které jsou potřebné k založení nové osady: jsou to scelené objekty, dobře přístupné komunikace a další podmínky – zejména zdravá voda. Tato žádost uvádí, že všechny požadované podmínky jsou ‚*ve vrchovaté míře*‘ na Lovosicku na panství Adolfa Schwarzenberga a na dvorech a panstvích s tímto sousedících. Jednalo by se o dvory:

Lovosice, ve výměře	252ha
Sulejovice, ve výměře	256 ha
Vchynice, ve výměře	253 ha
Želechovice, ve výměře	53 ha

a o dva statky Lhotka a Boreč, které jsou k těmto dvorům připojené. Celkem ve výměře to činí asi 850 ha. K těmto dvorům by bylo možné přibrati ještě Nové Žernoseky ve výměře 61 ha, které stejně jako Lhotka a Boreč by mohly tvořit samostatnou obec. Celkem to byly pozemky ve výměře asi 911 ha.

K těmto dvorům bylo možné získat asi 250 až 300 ha půdy ode dvorů Čížkovice a Keblice, které s nimi bezprostředně souvisejí a které paní majitelka Kühnová prodávala. Celkem by bylo možné tedy získat pozemky ve výměře 1 161 ha.

Celková výměra lovosického panství obnášela na počátku 20. let 20. století 2 450 ha, bez lesa jen v pozemcích 1 667 ha. Kostnická jednota prohlašovala, že může o tuto výměru žádat, protože zbude ještě velmi mnoho, aniž by bylo přihlédnuto k faktu, že majitelům patří i další panství. Pro další eventuální řízení by zbyl ještě dostatek pozemků.

Kostnické jednotě se na konci roku 1921 přihlásilo již zmíněných 621 rodin. Do Újezdu Komenského by se všichni zcela jistě nevešli, proto navrhli ještě další vhodný objekt, jímž byly Encovany u Litoměřic. Sečtíme-li výměru Encovan a pozemků na Lovosicku bude celková výměra asi 2 000 ha. Počítáme-li průměrně na rodinu se dvěma až osmi dětmi asi 10 ha půdy, vyjde usadit asi 200 rodin, což je stále pouze necelá třetina z přihlášených.

Proto jmenovali i další vhodné objekty, jakými byly například na Teplicku Doubravice (181 ha), Kladruby (190 ha), Prasetice a Teplice (dohromady 169 ha) patřící Claru Aldringenovi, který je i sám obdělával, ve výměře celkem 540 ha. Kostnická jednota proto navrhovala, aby výše zmíněné objekty byly zabrané ve prospěch státu a aby bylo vysloveno, že se vyhrazují pro potomky českých exulantů a nestanou se předmětem přidělového řízení. Uvedené objekty by bylo nejlépe předat po žních 1922.

Jako odborný poradce při zakládání Újezdu Komenského byl požádán o spolupráci Dr. Ing. Theodor Petřík, profesor České vysoké školy technické.¹⁰¹

V dopisu Národní rady československé Pozemkovému úřadu ze září 1922 byl kladen důraz na velmi rychlé vyřízení žádosti o pozemky, protože vlastníci vyjmenovaných pozemků odprodávají části ve snaze znemožnit kolonizační akci. Pravděpodobně po telefonickém rozhovoru centrálního ředitele Schwarzenbergů s prezidentem SPÚ byly všechny práce zastaveny pouze po jedné návštěvě stavebního rady Zelenky.¹⁰² Dvůr Doubravice u Teplíc jeho majitel bez svolení SPÚ prodal. Stejně tak se vyskytly problémy v případě Encovan na Litoměřicku.

V březnu 1923 byly vypočítány předběžné náklady na vybudování Újezdu Komenského. Přihlášeno bylo tou dobou na 800 rodin. Vypočteny byly náklady pro osídlení 500 rodin. Má-li být hospodářství každé rodiny soběstačné, měli by mít přiděl 10 ha půdy. Je tedy třeba 5 000 ha půdy. Počítáme-li 5 000 Kč za 1 ha půdy, bude cena za pozemky 25 000 000 Kč. K tomu je třeba zaplatit adaptaci stávajících budov a jejich přestavbu, popřípadě stavbu nových bytových nebo hospodářských budov. Pro jednu rodinu je třeba nejméně 50 000 Kč na ty to náklady. Což je pro 500 rodin nejméně dalších 25 000 000 Kč. Celkem byly tedy vyčísleny přibližné náklady na 50 000 000 Kč bez obnosů na dobytek a inventář hospodářského náčiní atp.

Kostnická jednota vypracovala návrh, jak uhradit tyto náklady 50 000 000 Kč:

1. Exulanti zaplatí hotově hned nejméně 20% kupní ceny – tedy 10 000 000 Kč
2. Knihovní zápůjčkou do I. knihovního pořadí do výše 50% kupní ceny se uhradí obnos 25 000 000 Kč.

---

¹⁰¹ NA, f. NRČ, k. 363, KJ Theodoru Petříkovi 28. 1922.

¹⁰² Tamtéž, KJ SPÚ 23. 5. 1923.

3. Držebnostním úvěrem (náhradovými knihami) nebo jiným úvěrem bude uhrazeno 10 000 000 Kč
4. Darem československého ministerstva bude 5 000 000 Kč.

Což dohromady činí předpokládané náklady 50 000 000 Kč. Exulanti sami si pak měli zajistit potřebný dobytek, nářadí a zařízení.

V srpnu 1923 majitel požadovaných pozemků Schwarzenberg poslal do Lovosic oběžník, aby se přihlásili čeští zaměstnanci, kteří chtějí žádat o přiděl půdy. Měla jim být opatřena půda na Protivínsku, tím by opustili Lovosicko a na jejich místo by nastoupili němečtí zaměstnanci. Podle dopisu KJ bude-li SPÚ otálet, nezbudou zde čeští zaměstnanci, kteří by vznik osady podpořili. Prosili tedy o účinnou podporu akce, *protože je v sázce čest našeho národa.*¹⁰³

Na konci roku byli organizátoři nuceni ustoupit od myšlenky vybudování Újezdu Komenského na Lovosicku, jelikož zde nebylo možné převzít veškeré plánované pozemky, protože se musela velmi složitě řešit zaměstnanecká otázka. Dále zde podle SPÚ bylo husté osídlení, které nedovolovalo vybudovat celou novou osadu. Majitelé také prohlašovali, že miní na velkostatek uplatňovat § 11 záborového zákona.¹⁰⁴ Chtěli si ponechat 500 ha půdy, ačkoliv zákon výslovně povoluje ponechat si pouze 150 ha pozemků.¹⁰⁵

Nakonec SPÚ usoudil, že na Lovosicku přidělení plochy 150 ha reemigrantům bez zaměstnanců je výhodnější, než komplikované snahy o vybudování velké osady. Tehdy by musely být převzaty celé dvory za odporu majitelů, což by jistě zajímalo širokou veřejnost. To by mohlo celé reemigrační akci velmi uškodit. Na Lovosicko přišli reemigranti v roce 1924 do Sulejovic a do Čížkovic (celkem 24 rodin), v roce 1925 také do Siřejovic (2 rodiny) a do 20 km vzdálených Encovan u Litoměřic (16 rodin). Celkem se tedy roztroušeně podařilo na Lovosicku (počítáme-li i blízké Encovany) usídlit 50 rodin, což je asi 400 osob.¹⁰⁶

---

¹⁰³ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 18. 8. 1923.

¹⁰⁴ Tamtéž, *Zápis o předporadě v akci pro uskutečnění Újezdu Komenského* 6. 11. 1923.

¹⁰⁵ Podle slov informací KJ in: NA, f. NRČ, k. 363, KJ SPÚ 1924.

¹⁰⁶ NA, f. NRČ, k. 363, *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.*

Plány na vybudování Újezdu Komenského se na konci roku 1923 přesunuly na Slovensko na Žitný ostrov.¹⁰⁷

V roce 1926 uveřejnila KJ finanční podklad na vybudování Újezdu Komenského.¹⁰⁸

Zakoupení 1 800 ha orné půdy a zřízení 120 rolnických usedlostí	10 851 000 Kč
	(každá usedlost v ceně 90 425 Kč)
Pozemkový úvěr	3 969 000 Kč
Stavební úvěr	6 000 000 Kč
Reemigrační výlohy	250 000 Kč
Celkem	21 070 000 Kč

Úhrada měla být provedena:

Na peněžních hotovostech reemigrantů	5 400 000 Kč
Z kolonizačního fondu SPÚ	3 969 000 Kč
Stavební půjčka	6 000 000 Kč
Z veřejných sbírek a bezúročných půjček	350 000 Kč
Mimořádná státní podpora	5 351 000 Kč
Celkem	21 070 000 Kč

Znovu je v celém dokumentu několikrát připomínáno, že to není soukromá akce Kostnické jednoty a že stát nemůže zůstat stranou, protože v celé akci jde jednak o odčinění pobělohorské křivdy a jednak o usazení „spolehlivého, pracovitého českého

¹⁰⁷ Tamtéž, *Zápis o předporadě v akci pro uskutečnění Újezdu Komenského* 6. 11. 1923.

¹⁰⁸ Tamtéž, KJ Ministerstvu zemědělství 26. 2. 1926.

živlu v krajích pro náš stát velmi důležitých, lidí, kteří přinášejí státu tomuto všechnu svoji zkušenost, lásku a práci. ¹⁰⁹

Když se realizace Újezdu Komenského nepodařilo uskutečnit nikde na území Čech a Moravy, začalo se uvažovat o Žitném ostrově na Slovensku. Žitný ostrov je největší říční ostrov v Evropě. Nachází se na jihozápadním Slovensku v povodí Dunaje, v Podunajské nížině.¹¹⁰ Zde měl SPÚ k dispozici velké komplexy půdy a nebylo zde tak husté osídlení.¹¹¹

V roce 1924¹¹² se objevují plány týkající se reemigrace na Slovensko na Žitný ostrov, kam by mohlo přijít až 100 rodin čili 770 duší. Bylo to však podmíněno udělením státní subvence. Plánované výdaje byly:¹¹³

Vybudování osady pro 100 rodin	3 000 000 Kč
Nutné stavby	1 200 000 Kč
Dovozné (3 reem. vlaky) a jiné	190 000 Kč
Celkem	4 390 000 Kč

Snahy o vybudování Újezdu Komenského na Slovensku však také selhaly. Na přidělený Alžbětín dvůr se podařilo usídlit pouze 19 rodin.

Poslední příležitost na *vybudování ‚důstojného pomníku největšího českého exulanta Komenského‘*, na vybudování Újezdu Komenského, byla v letech 1926 a 1927.¹¹⁴ Později by bylo velmi obtížné získat komplexní pozemky pro vybudování osady. Ale ani v těchto letech se nepodařilo Osadu Komenského vybudovat.

---

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ VRABCOVÁ, Eva. *Kolonizácia Žitného ostrova v I. pozemkovej reforme*. Dunajská Streda, Lilium aurum 2001.

¹¹¹ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 177.

¹¹² NA, f. NŘČ, k. 363, Návrat potomků pobělohorských exulantů do vlasti 24. 9. 1924.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ NA, f. NŘČ, k. 363. KJ Ministerstvu zemědělství 26. 2. 1926.

2.2. Velký dvůr u Zábřehu

Kostnická jednota už v roce 1921 uvažovala o Velkém Dvoře u Zábřehu na Moravě. Celé zábřežské panství se rozkládalo na 6 243 ha, z toho bylo 1 069 ha zemědělské půdy, samotný dvůr Zábřeh¹¹⁵ měl výměru 741 ha.¹¹⁶ KJ uvažovala o převzetí 611 ha. Tento dvůr byl vhodný i z toho důvodu, že 31. března 1922 mu měl vypršet jeho pacht.¹¹⁷ Následně se zjistilo, že nemůže být celý dvůr pro potomky pobělohorských emigrantů, protože část byla v dlouhodobém pachtu a místní čeští malozemědělci také nemohli být připraveni o nárok na přiděly půdy v rámci pozemkové reformy.

V únoru 1922 se uskutečnila prohlídka Velkého dvora u Zábřehu, které se zúčastnili zástupci SPÚ, Středomoravské cukrovarnické společnosti, která měla pozemky v pachtu, Kostnické jednoty i tři potomci exulantů.¹¹⁸ Technické komise se zúčastnil profesor techniky Theodor Petřík a ministerský rada Ing. Špitálský.¹¹⁹

V protokolu o prohlídce se píše:¹²⁰

„V Zábřehu samém i okolí je vše klidno, počet uchazečů o půdu není zjištěn a dle informací na místě získaných nebude veliký. Je tam již známo, že potomci čes. exulantů mají tam býti usazeni a není nikde ani nejmenšího odporu proti tomu. Jen jediný člověk hájí tam zásadu, že tamní půda patří místním domovinářům: účetní ‚Domovinářské záložny‘, tamní knihkupec p. Malý, člen Čsbr. sboru. Naproti tomu Čsbr. sbory v Zábřehu, Hrabové a jinde zaslaly ‚Obvodové úřadovně SPÚ v Olomouci‘ přípisy, jimiž oznamují, že akci SPÚ vítají a žádají její brzké provedení.“

Dále se v protokolu praví, že ve zmíněném dvoře jsou budovy, které se pro usídlení reemigrantů vyloženě hodí. Jsou tam prostranné sýpky a několik bytů, kde zde tedy bez přístavby usídlit 13-14 rodin. Pro každou rodinu by byly dvě místnosti – pokoj a kuchyň, což v kontextu prvorepublikové poválečné bytové krize by bylo dostatečné. Pro dalších 10 rodin by bylo možno zřídit obydlí přepažením chléva. Zde by bylo třeba

¹¹⁵ V jiných dokumentech jmenovaný jako Velký dvůr u Zábřehu.

¹¹⁶ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Protokol 2. 2. 1922.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Josef Matějka ze Zelova, Vilém Pospíšil ze Zelova, Rudolf Mazánek z Mirotína.

¹¹⁹ NA, f. NRC, k. 363. KJ NRC 15. 3. 1922.

¹²⁰ Tamtéž.

udělat nové podlahy a okna. Zástupci exulantů žádali, aby otázka bydlení byla ponechána na nich. Oni si tuto otázku chtěli vyřešit sami.

Před rozparcelováním bylo zábřežské panství majetkem Lichtenštejnského rodu, konkrétně Jana II. z Liechtensteina. Pro ideu repatriace potomků exulantů je zajímavé, že do roku 1621 byl tento dvůr majetkem Ladislava Vlena ze Žerotína, který v tomto roce musel na velikonoční úterý prchnout do vyhnanství před lichtenštejnskými dragouny.¹²¹ A právě od Liechtensteinů měli převzít tuto půdu symbolicky první repatriovaní potomci exulantů.

Po mnohém vyjednávání přistoupil Státní pozemkový úřad na návrh komise Kostnické jednoty ohledně osídlení Velkého dvora u Zábřehu a dal udělat plán na přestavbu dvorských budov.¹²² Rozhodl o tom výměrem z 28. července 1922 č. j. 10725/22-iV, že přiděluje repatriční akci Velký Dvůr u Zábřehu na Moravě.¹²³

Protože bylo zapotřebí již na podzim půdu obdělávat, byla celá akce tlačena velmi rychle vpřed. Původně KJ žádala pro 21 reemigrantských rodin přidělení 230 ha půdy a sýpku Velkého dvora pro 2-3 rodiny, aby si mohli zřídit tkalcovnu.¹²⁴ Konjunktura půdy na počátku roku 1922 byla jiná než na podzim předchozího roku a nával domácích uchazečů byl takový, že pozemkový úřad přidělil k Velkému dvoru pouze 139 ha půdy (115 ha polí, 17,8 ha luk, 0,8 ha zahrad, 3,4 ha pastvin a lesní půdy, 1,8 ha stavebních ploch a 0,5 ha jiných ploch).¹²⁵ Tím byl značně omezen počet rodin, které se zde mohly usadit. Z původně 35 plánovaných jejich počet klesl na 15. Každé rodině byla přidělena půda mezi 6-12 ha podle toho, jak si jí mezi sebou rozlosovali. Jeden hektar stál přibližně 4 500 Kč.

Dne 27. prosince 1922 vyrazil ze železniční stanice v Lasku první reemigrační vlak s potomky exulantů ze Zelova, z Lodže a z Volyně. V Olomouci, kam dorazili reemigranti na Nový rok v půl šesté ráno, očekávali vlak zástupci NŘČ, kteří jim během další cesty podali potřebné informace a rozdali výtisky právě vydané knihy *Pozdrav z vlasti*. Na příjezd vlaku do Zábřehu čekalo i přes brzký ranní novoroční čas početné

---

¹²¹ *Kostnické jiskry*. Ročník V. (VIII.), číslo 2, 10. 1. 1923.

¹²² Viz obrazová příloha č.4.

¹²³ NA, f. NŘČ, k. 363, KJ Ministerstvo sociální péče 31. 7. 1922.

¹²⁴ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 174. Štěříková také píše, že KJ udávala výměry půdy, kterou potenciální reemigranti vlastnili v cizině (mezi 5 – 29 ha), i jejich peněžní hotovost (20 000 – 110 000 Kč)

¹²⁵ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, *Kolonie na „Velkém dvoře“ v Zábřehu* 27. 1. 1923.

obecenstvo, které nově příchozí uvítalo proslovy.¹²⁶ Bohužel ne všichni repatrianti dorazili tímto vlakem. Skupina z Volyně uvízla na nádraží v Rovně. Zde je zastihl Rudolf Šedý, který se vracel z jedné z cest za krajany na Ukrajině, a situaci si zaznamenal: „Byli v těžké situaci, jedna rodina čekala dítě, panovala citelná zima ve vagóně byla jen malinká kamínka, pro dobytek nebylo krmiva a peněz měli poskrovnu. Prodávali tedy inventář, a protože polská marka klesala, byli by brzy přišli o všecko. Jednali jsme s úřady dráhy, proč transport zdržují, a bylo nám řečeno, že by měli zaplatit asi 5 000 000 Mkp na jízdném a pak že by mohli odjet. Tolik peněz neměli ani oni, ani my.“¹²⁷ Nakonec jízdné opatřily československé úřady a repatrianti dorazili do Zábřehu 27. ledna 1923. Přijeli právě včas, aby se mohli dalšího dne zúčastnit slavnostního uvítání v sokolovně v Zábřehu.¹²⁸

Po úvodním uvítání na Nový rok se 28. ledna 1923 konala oficiální uvítací slavnost. Zde uvádíme program slavnosti.¹²⁹

I. PŘED SOKOLOVNOU

V 8:30 hod. HYMNY:

Píseň: Kdož jste Boží bojovníci?

II. V SOKOLOVNĚ

V 9 hod. SHROMÁŽDĚNÍ BOHOSLUŽEBNÉ:

1. Píseň „Hallelujah, necht' sláva, čest.“
2. Modlitba a čtení Písma.
3. Píseň: O, Přijdiž, přijdiž léto Páně.
4. Kázání rev. Br. J. Křenka z Ameriky.
5. Čtyřhlasý sbor z Janslavic.
6. Modlitba a požehnání.

III.

Píseň exulantu: „TOUHA PO VLASTI“

Uvítací proslovy: „Kostnické Jednoty,“

Národní Rady Československé
Zástupců úřadů,
Církví,
Hostů,
Místních zástupců,

¹²⁶ Podrobněji o příjezdu reemigrantů do Zábřehu na Moravě in: HALLEROVÁ, Michaela: *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky*. Str. 44.

¹²⁷ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 174.

¹²⁸ Jména všech reemigrantů jsou uvedena v textové příloze práce č. 2.

¹²⁹ Fotografie programu uvítací slavnosti viz obrazová příloha č. 2.

A korporací.
PROJEV ZÁSTUPCŮ EXULANTŮ.

Píseň: Král věčný nás požehnej !

IV. V SOKOLOVNĚ

Odpol. o půl 3 hod.

Přednáška rev br J. Křenka

Celá slavnost měla čtyři body programu. První bod se odehrával před budovou, zbytek v zábřežské sokolovně. Slavnosti se zúčastnili všichni repatriovaní a zástupci KJ, NRČ, úřadů, církví a další hosté. Mnoho z nich proneslo ve třetí části uvítací proslovy. Hlavním bodem celé slavnosti mimo projevů bylo bohoslužebné shromáždění, což svědčí o velkém křesťanském důrazu, který je v celé akci již od počátku patrný. V rámci uvítací slavnosti se zpívaly písně k uctění Hospodina a ještě před všemi uvítacími proslovy proběhlo kázání Božího slova. Z programu slavnosti je patrné, že se celá akce také obracela k minulosti, kdy připomínala protestantskou minulost Čech, což můžeme poznat například ze zpěvu písně *Kdož jste Boží bojovníci?*. O myšlenkách, které byly v myslích reemigrantů, může leccos vypovídat i píseň, kterou exulanti zazpívali na úvod třetí části.

TOUHA PO VLASTI (od exul. Spis. P. Hůlky – Laskovského ze Žyrardova)

Proč neznám Tebe, drahá česká vlasti, kde žili drazí moji předkové!

Co v Tobě musí držet krás a slasti, já chtěl bych zřít ty libé luhy Tvé!

Sbor: Ó země Bohem žehnaná, ó země krví skropená, našich otců, kteří pravdu ctíli a pro ni vlast svou opustili.

O vlasti drahá, toužím v Tobě dlít a rodným Boha chválit hlaholem, že exulant se smí zas navrátiti a Jezu Krista že smí hlásat všem.

Sbor:

Ze slavnostního shromáždění byl také poslán telegram prezidentovi T. G. Masarykovi: „*Od slavnosti, kterou vítáme první repatrianty z Polska, Ruska na drahé domácí půdě, posíláme svému drahému prezidentovi a tatičkovi. Výraz neochvějně lásky republice, projev vroucí vděčnosti jejímu tvůrci a přání zdaru od Boha*

*pro všecko počínání. Kostnická jednota, repatriovaní exulanti. Slavnostní shromáždění.*¹³⁰

Podle zprávy z počátku roku 1923¹³¹ se nakonec dvůr rozdělil 12 reemigrantským rodinám, tak aby pro každou rodinu byl byt z kuchyně, 2 pokojů, pekárny, komory s příslušenstvím a chlév pro cca 10 kusů dobytka a kůlna. Pro dvě rodiny se postavil dvojdomek. Pro jednu rodinu bylo nutné zřídit celé hospodářské i obytné stavení, které se postavilo mimo dvůr při okresní silnici. Pro čtrnáctou rodinu, které byl přidělen špýchar s kovářskou dílnou, se postavilo obytné stavení. Při příchodu reemigrantů na počátku roku však mnohé stavby nebyly postaveny.

Reemigranti založili vlastní stavební družstvo ‚*Domovina*‘, aby mohli snadněji zvládnout přestavbu dvora v reemigrantskou kolonii. SPÚ převzal stavební dozor nad celou přestavbou.¹³² Musely se přestavit budovy, které měly být upraveny jako obytná stavení. Také se ale musel upravit ‚obecní‘ majetek. Místo jednoho vjezdu na nádvoří muselo být pamatováno na tolik jednotlivých vjezdů, kolik jednotlivých rodin zde mělo bydlet. Bývalé nádvoří mělo sloužit jako společná návěs i s parkem.¹³³ Koncem srpna roku 1924, tedy více jak rok a půl od přistěhování, nebyla podle zpráv přestavba dokončena. Příděl půdy postoupený repatriantům byl odhadnut na 753 997 Kč. Splátky tohoto dluhu byly pro reemigranty tvrdou zkouškou, což můžeme poznat z opakovaných urgencí nedoplatků od SPÚ.¹³⁴

První rok reemigranti hospodařili na přidělených pozemcích společně. V průběhu roku pak proběhlo vykolíkování a předání půdy.

Nově vzniklou obec pojmenovali reemigranti Žerotínov. Našlo zde své místo celkem 103 osob, tedy 17 rodin¹³⁵ na 14 hospodářských usedlostech. V roce 1926 byla vyčíslena cena půdy na 564 550 Kč a cena staveb na 970 000 Kč. Do tohoto roku zde

---

¹³⁰ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Telegram 28. 1. 1923. (Diakritika a interpunkce dopl. autorkou)

¹³¹ Tamtéž, *Kolonie na „Velkém dvoře“ v Zábřehu* 27. 1. 1923.

¹³² ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 180.

¹³³ *Kostnické jiskry*. Ročník V. (VIII.), číslo 2, 10. 1. 1923

¹³⁴ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 180.

¹³⁵ Některé dokumenty udávají pouze 16 rodin, číslo příchozích je však stejné – 103 osob.

byly hospodářské investice 417 991, 77 Kč. V součtu zde byl kapitál 1 952 541, 77 Kč.¹³⁶

---

¹³⁶ NA, f. NRČ, k. 363, *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.*

2.3. Lovosicko

S myšlenkou reemigrace potomků pobělohorských emigrantů byla těsně spjata i myšlenka na vybudování osady Újezd Komenského. Jedním z prvních míst, o kterém se uvažovalo jako o vhodném pro vybudování velké reemigrantské osady, bylo právě Lovosicko. První dohledatelná žádost o pozemky na Lovosicku je z února 1922.¹³⁷ Podrobněji se Újezdu Komenského věnujeme v kapitole 2. 1. této práce.

Na začátku roku 1923 se v dokumentech¹³⁸ objevovali požadavky na jiná místa v této části republiky, na dvůr Houšťka u Štětí a dále na nějaké dvory na Žatecku, které by byly také vhodné pro reemigraci. Nikdy však nedošlo k jejich kolonizaci reemigranty z řad pobělohorských exulantů.

Otázka přidělení panství potomkům exulantů na severu Čech měla mnoho nepřátel. Sám majitel lovosického panství Jan Schwarzenberg se snažil reemigrační akci klást překážky. Z vybudování osady Újezd Komenského na Lovosicku pak z mnoha důvodů sešlo.¹³⁹

Dne 6. listopadu 1923 se uskutečnila další schůze¹⁴⁰ týkající se otázky reemigrace. Na této schůzi se již počítalo s vybudováním Újezdu Komenského na Slovensku. Na Lovosicku určil SPÚ k osídlení asi 15 rodin dvůr v Želechovicích, část dvora Sulejovice a část dvora Siřejovice celkem pozemky ve výměře 150 -160 ha. Dvory měly být převzaty bez zaměstnanců. Dále část dvora Encovany ve výměře asi 240 ha, která byla v pachtu pana Tomáše, Čecha, který však české věci „*mnoho neprospívá.*“ Dále 3 objekty na Unčovsku. Kostnická jednota však žádala ještě dvůr Hošťka u Štětí, s Encovany ještě Polepy a Třebutičku, dále dvory na Ústecku patřící p. Korallkovi táhnoucí se od Chabařovic po Ústí nad Labem a také dvory patřící dr. Clary-Aldringenovi, tedy Doubravice, Prasetice, Teplice a Kladruby. Reagovala proto na rozhodnutí SPÚ těmito slovy:

„Nyní byla dána na Lovosicku na určité dílce pozemků majitelům výpověď. Vítáme sice toto rozhodnutí, třeba je rovněž opožděné, a třeba bude mít tytéž hospodářské následky. Nechápeme ale, proč nebyla dána výpověď na veškeré

¹³⁷ Tamtéž, KJ SPÚ 7. 2. 1922.

¹³⁸ Tamtéž, KJ Ministerstvu zahraničních věcí, 14. 3. 1926.

¹³⁹ Podrobněji v předechozí kapitole 2.1.

¹⁴⁰ NA, f. NŘČ, k. 363, *Zápis o předporadě v akci pro uskutečnění Újezdu Komenského* 6. 11. 1923.

dvory na Lovosicku, poněvadž provádění reemigrace na jednom místě na dvakrát bude spojeno se zbytečnými, značnými výlohami. (reemigrační vlak, stavby budov atd.) Mimo to při provádění celé akce najednou bylo by možno počítati s veškerými budovami, které k účelům reemigračním by se velmi dobře hodily; takto budovy požadovány většinou nejsou.“¹⁴¹

Na výše zmíněné poradě se hovořilo o továrně na hedvábí v Lovosicích. Celá řada potomků českých exulantů byla zručnými tkalci. Národní rada československá proto v září 1922 poslala žádost, aby byli po výcviku v Německu přijati do nově otevírané továrny na umělé hedvábí v Lovosicích. Stali by se také, *„oporou našeho českého živlu v Lovosicích“*.¹⁴² V továrně mělo pracovat přes 2 000 dělníků. KJ žádala přijetí 150 – 200 bezzemků z Polska.¹⁴³ V lednu 1923 přišla negativní odpověď z Lovosic. Naděje na přijetí do továrny nebyla moc velká, protože podnik byl silně germanizační, ředitelem byl bývalý říšsko - německý důstojník Müldstain a přijímání byli pouze spolehliví Němci. Nakonec se v roce 1923 se podařilo umístit 7 lidí.¹⁴⁴

Dne 16. prosince 1923 bylo Kostnické jednotě výnosem oznámeno, že jí bude odevzdáno celkem 164 ha pozemků na Lovosicku, na nichž bude možno usadit 15 rodin. Pozemky však byly takřka bez budov a pro všechny rodiny se muselo stavět. Jak vypovídají obyvatelé ze Sulejovic,¹⁴⁵ opravdu se zde stavělo 7 nových domů.¹⁴⁶ Ulici, kde reemigrantské domy stály, se až do příchodu komunismu říkalo Reemigrantská, dnes po přejmenování se jmenuje Husova.

V březnu 1924 převzala repatriační komise KJ pro exulantské rodiny 164 ha půdy s jedním obytným domem a pěti hospodářskými budovami v Čížkovicích na Rybníčku.¹⁴⁷ Na Zelený čtvrtek přijelo 14 rodin a na Bílou sobotu došlo na Lovosicko dalších 14 rodin, které byly prozatímně ubytovány v Lovosicích, Sulejovicích a Sirejovicích. Rodina Pavla Jelínka musela podle vzpomínek zapsaných v knize *Země*

---

¹⁴¹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, KJ 1923.

¹⁴² NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 2. 10. 1922.

¹⁴³ Tamtéž, KJ NRČ 3. 8. 1923.

¹⁴⁴ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 3. 8. 1923.

¹⁴⁵ Rozhovor autorky s Petrem Klepáčkem starším. Dne 19. června 2016

¹⁴⁶ OPECKÁ, A. *Svazek obcí Integro: v Českém středohoří*. Žatec: Nakladatelství AGROS, 2004. Str. 176.

¹⁴⁷ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 174.

otců spát několik dní pod přístřešky na sušení cihel v cihelně mezi Lovosicemi a Sulejovicemi.

Nutno na tomto místě podotknout, že na Lovosicko přišla jedna velká vlna na jaře 1924 do Sulejovic a do Čížkovic. Následujícího roku 1925 přišlo 12 rodin do Encovan u Litoměřic, 1 rodina do Polep a 3 rodiny do Třebutičky. Ve stejnou dobu byl osídlen i dvůr ve 20 kilometrech vzdálených Sirejovicích u Lovosic. Tady čekali 2 rodiny z Bedřichova Hradce až do podzimu, než dostali celý příděl půdy o velikosti 52 ha. Do té doby využívali čas k adaptacím přidělených budov.¹⁴⁸

V druhém vlaku z dubna 1924 přijela ze Zelova do Čížkovic i Janina Tunklová, rozená Jelínková.¹⁴⁹ Na návrat do vlasti vzpomíná v rozhovoru z prosince 2008:

„Do Čech jsme si s sebou přivezli nábytek a dobytek. My jsme měli 2 koně a 4 krávy. Každý to tak měl. Při příjezdu exulantů do Lovosic v roce 1924 nás velmi hezky přivítal pan Mrvík. Mluvil o tom, že jsme odešli jako Komenský a že jsme lidé věřící.(...)Tatínek byl bez prostředků, o peníze za dům prodaný v Zelově jsme přišli při měnové reformě při vzniku Polska v roce 1918.“¹⁵⁰

Později se podařilo získat dalších 52 ha pro 4 rodiny. Během léta a podzimu se podařilo upravit pro reemigranty 3 hospodářské budovy k obytným účelům. Kromě toho se podařilo v té době založit i 10 hospodářských usedlostí.¹⁵¹ Příchozím byla 27. května 1924 losem rozdělena půda.

Uvítací slavnost se konala v neděli 11. května 1924 ve velkém sále restaurace Na Přívoze v Lovosicích. Na pozvánce ke slavnosti stál i tento text: *„Přesvědčíte se, že potomci českých exulantů jsou věrní čeští lidé, upřímně a věrně česky cítící. Doufáme, že návrat jejich bude znamenati jejich i naše posílení.“* Program slavnosti byl skoro totožný s uvítací slavností na Velkém dvoře u Zábřehu.¹⁵²

Z uvítací slavnosti poslali reemigranti telegramu prezidiu ministerské rady: *„Potomci českých exulantů na slavnosti uvítací prohlašují věrnost a příchýlnost Československé*

---

¹⁴⁸ Tamtéž. Str. 175.

¹⁴⁹ Narodena 23. června 1910 Pavlu Jelínkovi a Marii, rozené Nevečeřalové.

¹⁵⁰ Rozhovor zaznamenal synovec pamětnice Pavel Jelínek. Později byl částečně publikován v Informačním věstníku Exulant č. 29 (1/2010). Str. 22-25.

¹⁵¹ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 174.

¹⁵² Viz obrazová příloha č. 7.

republice a prosí aby návrat exulantských rodin dosud přihlášených byl urychlen. Sami slibují věrně plniti občanské povinnosti. Repatriovaní exulanti“¹⁵³

Skoro všichni exulanti z Lovosicka se zapojili do života evangelického sboru v Třebenicích. Byl zde pěvecký sbor, který cvičil jeden bratr ze Sulejovic. Jezdili sem faráři Juren a Radechovský, který se s mnoha repatrianty znal již ze Zelova, kde byl v letech 1909 – 1919 farářem. V Sulejovicích bylo sdružení mládeže od 16 do 75 let, které občas navštěvoval Jan Jelínek.¹⁵⁴

2.3.1. Sulejovice

Obec Sulejovice se dnes nachází v okrese Litoměřice, v Ústeckém kraji, přibližně 2 km jihozápadně od Lovosic. V roce 2012 zde žilo na 800 obyvatel na katastrální výměře 371 ha.¹⁵⁵ Obcí protéká potom Modla, který se zde rozděluje na 3 ramena. Za první republiky obcí procházela hlavní cesta z Lovosic do Loun. Vedla zde také trať z Lovosic do Loun.

První bezpečná zpráva o Sulejovicích (ve středověku též Sulevice)¹⁵⁶ pochází z roku 1251, kdy jsou doloženi Pavlík a Štěpán ze Sulevic. Až do roku 1627 patřili Sulejovice příslušníkům z rozvětveného rodu Kaplířů ze Sulejovic. V 17. století vlastnil obec Heřman Kaplíř ze Sulejovic, který byl v 21. června 1621 popraven na Staroměstském náměstí v Praze.¹⁵⁷ V roce 1783 přešlo lovosické panství spolu se Sulejovicemi do vlastnictví rodu Schwarzenbergů, kde zůstalo až do pozemkové reformy za první republiky. V roce 1923 byla v Sulejovicích otevřena česká škola. V oficiální historii obce se zmiňují o příchodu exulantů v souvislosti se vznikem celé jedné nové ulice.

V roce 1931,¹⁵⁸ tedy již po příchodu reemigrantů, měly Sulejovice rozlohu 332 ha s 93 domy. Celkem zde bylo 806 obyvatel, 394 mužů a 412 žen. V otázce národností

---

¹⁵³ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Telegram 12. 5. 1924.

¹⁵⁴ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 60.

¹⁵⁵ <http://www.sulejovice.cz/20-stoleti/d-27898/pl=2087>. Citováno dne 24. 6. 2016.

¹⁵⁶ V prvních dokumentech týkajících se reemigrace se objevuje ojedinele tento tvar jména obce. My budeme v celé práci používat pro lepší přehlednost pouze tvar Sulejovice.

¹⁵⁷ TESÁŘ, Jaroslav Rudolf. *Litoměřicko. Obraz vlastivědný. Díl III*. Lovosice: Severočeské menšinové knihkupectví Ratibor Vodsedálek, 1931. Str. 200.

¹⁵⁸ Tamtéž. Str. 144

se 425 hlásilo k československé a 365 k německé národnosti, 16 bylo cizinců. Pro naše téma jsou zajímavá čísla týkající se náboženství: 587 obyvatel se hlásilo k římskému katolicismu. 29 k evangelíkům, 4 čsl., isr. 5, jiné 1 a 180 obyvatel bylo bez vyznání. Podle J. R. Tesaře¹⁵⁹ se obyvatelé Sulejovic v roce 1931 živilí především sadařstvím a zemědělstvím, část jich také pracovala v místní továrně na zpracování ovoce Frutta a část docházela do továren v okolí.

V roce 1938 po odtržení Sudet musela část českého obyvatelstva odejít ze vsi.¹⁶⁰

Konkrétní případ návratu

Karel Mazánek se roku 1857 narodil na Moravě v osadě Vísky. Byl evangelík, jehož rodina se po vyhlášení tolerančního patentu přihlásila k evangelické víře. Jeho rodina byla velmi chudá, otec pachtoval pole, ale nemohl z toho uživit sedmičlennou domácnost, takže se časem velmi zadlužil. Proto v roce 1877 prodal chalupu, splatil dluhy a s celou rodinou se přestěhoval na Volyň. Karel Mazánek se na Volyni oženil s Češkou a usadil se v Mirotíně. Ve svém deníku si poznamenal, že na počátku 20. let 20. století zařizoval krajanům toužícím po reemigraci styk s farářem Radechovským v Praze a s varšavským vyslanectvím. Všichni toužící po repatriaci složili v roce 1921 ‚žádanky‘ a čekali, až jim dá Kostnická jednota vědět, kam se budou stěhovat. Na podzim roku 1922 přišel dopis, aby se jedna rodiny urychleně připravila na cestu do Zábřehu na Moravě. Žádný z nich se nemohl tak rychle vyprodat a také toužili být pohromadě. Nakonec se 4 rodiny vypravily týden před Velikonocemi 1924 na cestu na Lovosicko. Ve vzpomínkách si Karel Mazánek zaznamenal jejich příchod:

„Přijeli jsme na stanici Lovosice v sobotu ráno. To byla pěkná příprava na svátky (na Velikonoce pozn. autorky) Nejhorší bylo, že pro nás ani mizerného bytu nepřipravili. Bylo ještě hodně chladno a tak nás nastěhovali do panských sušáren na ovoce i s dobytkem a nářadím, do takové těsnoty, že člověk neměl ani

---

¹⁵⁹ Tamtéž. Str. 202.

¹⁶⁰ KOPECKÁ, A. *Svazek obcí Integro: v Českém středohoří*. Žatec: Nakladatelství AGROS, 2004. Str. 176.

*kde uvařit ani přenocovat. A tak jsme bídovali až do pozdního podzimu, pokud nám nevystavěli obytných domů.“*¹⁶¹

Mazánkovi dostali ,14 ha výborné země‘, která byla daleko výnosnější než na Volyni. Jak zmiňuje Karel M. ve svých vzpomínkách ,*Všechno bylo dobré, jen nás ta Kostnická jednota škaredě podvedla a zamotala.*“ Kostnická jednota podle jeho vzpomínek vybrala od každého jiný kapitál, ale v této době k tomu nepřihlížela, a každý musel platit za aktuální výdaje stejně. Byla jakási komuna.

Karel Mazánek se ve vzpomínkách zmiňuje i o lidech: ,*Národ je to smíšený, někde je více Čechů a někde zas Němců. Školy jsou zde české i německé, ale v ohledu náboženském je to smutné. Němci se drží Říma a Češi zase lhostejnosti a nevěry.*“

Do Sulejovic reemigrovalo 15 rodin, což je 59 duší. Obsadili, popřípadě založili 8 hospodářských usedlostí.¹⁶²

2.3.2. Čížkovice

Čížkovice dnes leží v okrese Litoměřice, asi 5 km jihozápadně od Lovosic na jižním okraji Českého středohoří a severním konci Polabí. V roce 2016 žilo v Čížkovicích na 1 400 obyvatel a měli asi 280 domů na katastrální výměře 705 ha.¹⁶³ Obec se dělí na dvě části, vlastní Čížkovice a Želechovice, což je ves asi 1 km jihovýchodně od Čížkovic. V katastru obce se nachází cementárna a její lomy druhohorního vápence. Obcí protéká potok Modla.

V pramenech se Čížkovice poprvé připomínají poprvé v roce 1276. Během let měli Čížkovice mnoho majitelů, ale stojí za zmínku, že v roce patřila část obce Kaplířům ze Sulejovic, ale byla jim při konfiskacích po Bílé hoře odebrána. Stejně jako druhá část obce Želechovice, které patřily Vchynským, kterým byly zkonfiskovány v roce 1634. Během třicetileté války byla obec silně zasažena epidemií cholery, která

---

¹⁶¹ MAZÁNEK, Karel. *K poučení potomkům. Něco z důležitějších pamětí svého života, jenž napsal roku 1927 Karel Mazánek.* Str.77.

¹⁶² NA, f. NŘČ, k. 363, *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.*

¹⁶³ <http://www.cizkovice.cz/obec-76/obecne-informace/>. Citováno dne 24. 6. 2016.

zdecimovala obyvatelsko a na krátký čas zůstaly Čížkovice bez osídlení.¹⁶⁴ V roce 1692 se Čížkovice dostaly do vlastnictví kláštera sv. Jiří v Praze, svému prvnímu majiteli. V době pozemkové reformy patřily Čížkovice k majetku M. Kühnové.

V roce 1931,¹⁶⁵ tedy již po příchodu reemigrantů, měly Čížkovice rozlohu¹⁶¹ domů na 474 ha. Celkem zde bylo 986 obyvatel, 473 mužů a 513 žen. V otázce národností se 412 občanů hlásilo k československé a 533 k německé národnosti, 41 bylo cizinců. Pro naše téma jsou zajímavá čísla týkající se náboženství: 896 obyvatel se hlásilo k římskému katolicismu. 34 k evangelíkům, 11 čsl., isr. 10, jiné 2 a 33 byli bez vyznání. Podle J. R. Tesaře se obyvatelé Čížkovic v roce 1931 živili především sadařstvím a zemědělstvím, hlavní plodinou byla cukrovka. V obci byly také dvě cihelny a cementárna.

Konkrétní případ návratu

Rodina Jelínkových ze Zelova se přistěhovala do stavení v Čížkovicích v místech, kde se říkalo Na Rybníčku. Původně to byla řezárna krmiv a zpočátku to, podle vzpomínek Janiny Tunklové roz. Jelínkové, bylo neobyvatelné. Museli zde udělat podlahu, vybudovat strop a komín. Pole byla podmáčená a neúrodná. Pro vodu – i pitnou – chodili do potoka Modly. Jelínkovi založili kolem stavení zahradu, kde pěstovali kedlubny a zelí. Bohužel je postihlo krupobití a 3x po sobě povodeň. Podle vzpomínek paní Tunklové od státu nikdo nic nedostal, což jak víme z jiných pramenů, není tak úplně pravda. Svědčí to však o vnímání, jaké měli reemigranti k zapojení státu do celé reemigrační akce. Až později byla provedena meliorace (asi na 20 ha) a drenáže. Bažinu v Čížkovicích částečně vysušilo družstvo exulantů.

V době příjezdu exulantů v roce 1924 byl starosta Čížkovic Němec, ale podle vzpomínek paní Tunklové se k nim choval dobře. I Češi se prý k exulantům chovali dobře, ale domovské právo v Čížkovicích po mnoho let nedostali. Místní Němci se také pravděpodobně báli, že kdyby udělili příchozím domovské právo, ztratili by majoritní postavení ve vesnici, místní komunisté se také asi báli vzrůstu počtu chudých obyvatel jiného smýšlení, další se báli, že by se chudá obec musela eventuálně starat o nové

¹⁶⁴ <http://www.cizkovice.cz/obec-76/historie-1/>. Citováno dne 24. 6. 2016.

¹⁶⁵ TESAŘ, Jaroslav Rudolf. *Litoměřicko. Obraz vlastivědný. Díl III.* Lovosice: Severočeské menšinové knihkupectví Ratibor Vodseďálek, 1931. Str. 144

obyvatele.¹⁶⁶ Domovské právo tedy repatrianti získali až v Krabčicích pod Řípem. V podstatě celá obec byla německá a Němci česky vůbec nerozuměli.

Do Čížkovic přišlo 9 reemigrantských rodin, což je 63 osob. Celkově zde bylo 7 reemigrantských hospodářských usedlostí.¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 175.

¹⁶⁷ NA, f. NRČ, k. 363, *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.*

2.4. Encovany u Litoměřic

Encovany jsou v dnešní době částí obce Polepy v okrese Litoměřice. Nachází se asi 2 km na severozápadně od Polep a asi 10 km od Litoměřic. V 17. století se majitel encovanského zámku, litoměřický krajský zeman, Ladislav Zejdlice ze Šenfeldu během stavovského postání přidal na stranu povstalců, takže mu panství bylo po bitvě na Bílé hoře zkonfiskováno. Až do první republiky to zde poté vlastnili Lobkovicové.¹⁶⁸

V roce 1921 se Kostnická jednota aktivně zabývala plány na vybudování Újezdu Komenského na Lovosicku. Újezd byl plánován maximálně pro 200 rodin, přihlášek ale měla KJ již v této době více jak trojnásobek. Hledala proto další vhodná místa. Jedním z nich byly Encovany u Litoměřic, které byly vzdálené asi 20 km od plánované nové osady. KJ žádala dvůr Encovany a k němu přilehlé dvory Polepy a Třebutička. Vhodné byly také proto, že na konci roku 1921 vypršel pacht židovi Hellerovi. Bylo zde mnoho budov, které by byly pro reemigranty vhodné.

Výměra Encovan patřících Maxu Lobkovicovi, který byl tajemníkem československého vyslanectví v Londýně a velkostatkářem v Praze na Hradčanech, včetně lesa obnášela 555 ha, výměra hospodářské půdy byla asi 300 ha. Bylo zde mnoho budov, které byly zvětšené a snadno dělitelné. Proti schválení opětovného pronájmu byl podán Kostnickou jednotou v roce 1921 u SPÚ pod čj. 42921/21 odděl. I. protest. Tento protest však nebyl vyslyšen a dvůr si pronajal Vilém Tomáš. Ten však neměl dostatek dobytka a inventáře. Nemohl tedy o dvůr náležitě pečovat a hospodářství zde upadalo. Také byl příčinou úpadku českého živlu v Encovanech, protože vyhodil české zaměstnance, kteří byli rodiči dětí v české škole. Jejich odchodem z Encovan by zanikla i zdejší česká škola.¹⁶⁹

Všechny potřebné formality k osídlení Encovan se podařilo zařídit až na začátku roku 1925. Proto na jaře roku 1925 přijela další skupina 19 rodin potomků českých exulantů na velkostatek Encovany u Litoměřic.¹⁷⁰ Nebylo pro ně v tomto případě takřka nic připraveno, takže se museli nastěhovat do stávajících budov velkostatku, ze kterých se ale dosud nevystěhovali zaměstnanci velkostatku. Tato komplikovaná situace nastala, protože Státní pozemkový úřad výnosem ze dne 28. května 1924 vložil do

¹⁶⁸ <http://www.zamekencovany.cz/> Citováno dne 4. 7. 2016.

¹⁶⁹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, KJ 1923.

¹⁷⁰ Seznam reemigrantů, kteří měli přiděl půdy, viz textová příloha č. 3.

pozemkových knih poznámku převzetí a výpovědi, jak dosavadnímu majiteli Maxu Lobkowiczovi, tak osobě hospodařící Apoleně Tomášové a schválil seznam rodin Kostnickou jednotou předložený.¹⁷¹ Ve smyslu tohoto jednání a po vypršení výpovědi, proti kterým ani majitel ani osoba hospodařící, nic nevznesli, převzala Kostnická jednota pro kolonisty v březnu 1925 dobrovolnou dohodou s Apolenou Tomášovou na 107 ha 81 arů půdy a některé budovy s tím, že po žních 1925 bude předán zbytek. Na základě těchto skutečností se KJ rozhodla podniknout převoz reemigrantů na Velikonoce 1925.

Uvítací slavnost se zde konala podle obvyklého programu 14. května 1925. V oficiálních pozvánkách na uvítací slavnost¹⁷² se mluví o 17 rodinách usazených na Litoměřicku a o 4 rodinách usídlených v Siřejovicích na Lovosicku.

Z uvítací slavnosti poslali reemigranti panu prezidentovi T. G. Masarykovi také telegram: „*Při slavnosti uvítání na půdě nám přidělené vzpomínáme na Vás vděčně jako muže, který byl dvakrát odhodlán se státi exulantem, ale stal se osvoboditelem našeho národa a umožnil nám návrat. Zůstali jsme věrni víře i jazyku otců a budeme tak věrně státi ve vytoužené vlasti, k jejímuž zdaru chceme pracovati. 22 rodin českých exulantů*“¹⁷³

V budovách dvora, které bylo nutno upravit, bylo umístěno 7 rodin, ale 8 rodin si muselo postavit nové obytné a hospodářské budovy. V době příjezdu však ještě vůbec nezačala stavba nových budov, takže všechny rodiny byly zatím umístěny ve stávajících budovách, kde však ještě bydleli zmínění zaměstnanci. Kromě stanovených 15 rodin přivezla Kostnická jednota další 4 rodiny, které přiděl půdy na velkostatku Encovany neobdržely, ale ve stávajících budovách bydlely, čímž se ještě více zhoršily ubytovací poměry.¹⁷⁴

Podle některých zpráv museli reemigranti v Encovanech na každý přiděl půdy 12-15 ha rovnou složit 25 000 Kč.¹⁷⁵ V roce 1925 hospodařili exulanti na pozemcích, podle zprávy KJ, vesměs vzdálených a horších, ba i na některých, které se na

---

¹⁷¹ Výnos SPÚ čj. 18359 ze dne 16. 6. 1924 a čj. 70320/V ex 1923/ číslo uvedeno v dokumentu: NA, f. NRČ, k. 363, SPÚ, Kostnická jednota 4. 9. 1925

¹⁷² NA, f. NRČ, k. 363, 1925.

¹⁷³ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Telegram 25. 5. 1925.

¹⁷⁴ NA, f. NRČ, k. 363, SPÚ NRČ 14. 10. 1925

¹⁷⁵ Tamtéž, Záznam Z327/154, 30. 11. 1925.

obdělávání vůbec nehodily, v naději, že po žních 1925 jim bude odevzdána ostatní půda velkopachtu dle výnosů SPÚ. Po žních se však reemigranti doslechli od vlivných lidí, že nemají naději na půdu, jež by jim stačila pro existenční minimum, a že jim vezmou i pozemky, které dosud obhospodařují. Dosavadní pachtýřka Apolena Tomášová podle zpráv ze začátku září 1925¹⁷⁶ orala pozemky i po sklizni, i když ve dvoře už stály připravené potahy nových nabyvatelů. Nakonec však reemigranti dostali přidělené pozemky, takže mohli začít s podzimními pracemi. Převzetí pozemků se stalo protokolárně 16. října 1925 a v ten byly přiděly definitivně odevzdány do rukou nových majitelů.¹⁷⁷

Z velkostatku v Encovanech v roce 1925 získalo přiděly půdy 15 rodin, z nich 11 rodin bylo usazeno na pozemcích dvora Encovany, 1 rodina v Polepech a 3 rodiny v Třebutičkách. Podle dokumentů z roku 1926¹⁷⁸ se zdá, že ještě jedné rodině se podařilo získat usedlost v Encovanech. Zbylé tři rodiny se usadily v Třebutičkách bez hospodářských usedlostí.

---

¹⁷⁶ Tamtéž, KJ 4. 9. 1925

¹⁷⁷ Tamtéž, SPÚ NRČ 14. 10. 1925

¹⁷⁸ Tamtéž, *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.*

2.5. Vikýřovice u Šumperka

Obec Vikýřovice leží v Olomouckém kraji asi 5 kilometrů od Šumperka. V roce 1925 měly Vikýřovice 1 198 obyvatel, z toho pouze 83 bylo Čechů. V pořadí třetí skupina repatriantů se skládala z krajanů ze dvou oblastí, ze zelovských Čechů z Polska a z mirotínských Čechů z Volyně. Tento vlak mířil na dvě místa, jedna část repatriantů mířila do Vikýřovic u Šumperka, druhá část potom do Suchdola nad Odrou.

Reemigranti dorazili do Vikýřovic ráno 11. dubna 1925. Čísla počtu příchozích se dle různých dokumentů liší. *Pamětní kniha sboru BJB Vikýřovice*¹⁷⁹ udává počet příchozích na 82. Oficiální data z fondu NRČ udávají ve shrnutí 107 duší.¹⁸⁰ Rozdílnost si vysvětlujeme tím, že ne všichni reemigranti přijeli v prvním oficiálním vlaku, ale tak jako na jiných místech někteří dojížděli postupně.

Uvítací slavnost se zde konala podle obvyklého programu 1. června 1925

Z uvítací slavnosti poslali také telegram panu prezidentovi T. G. Masarykovi: „*Pane presidente, jsouce poprvé shromážděni po svém návratu na půdě nám přidělené, vzpomínáme v úctě a oddanosti vás, svého ochránce a otce. Slibujeme poslušnost zákonu a věrnou práci republice. Prosíme, aby Bůh žehnal vaší vládě. 21 exulantských rodin. Vikýřovice, Šumperk. Slavnostní shromáždění.*“¹⁸¹

Podrobně se autorka tímto konkrétním místem zabývala v případové studii v bakalářské práci: HALLEROVÁ, Michaela: *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky*. Str. 46 - 66.

---

¹⁷⁹ *Pamětní kniha sboru BJB Vikýřovice k 85. výročí jeho založení*. Vikýřovice: Sbor BJB ve Vikýřovicích vlastním nákladem, 2010.

¹⁸⁰ NA, f. NRČ, k. 363, RADECHOVSKÝ Bohumil: *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926*.

¹⁸¹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Telegram 2. 6. 1925.

2.6. Suchdol nad Odrou

Historie Suchdolu nad Odrou je velmi spjata s protestantskou minulostí. V 15. století zde našli útočiště pronásledovaní Valdenští z Braniborska. Během svého pobytu ve Fulneku zde působil Jan Amos Komenský, biskup Jednoty bratrské.¹⁸² Komenský nepřestal na Suchdol myslet i po svém odchodu z vlasti a v roce 1661 vydal v Amsterdamu zpěvník a katechismus pro Suchdol a okolí. V Suchdole zůstala skupina Jednoty bratrské, která se musela scházet tajně kvůli pronásledování. Docházel sem slavný kazatel Kristian David,¹⁸³ zakladatel Ochranova¹⁸⁴ na panství hraběte Zinzerdorfa v Německu, mnoho bratří za ním proto pod tíhou pronásledování utekla. V letech 1724-1731 odešlo ze Suchdola do Ochranova přes 100 lidí.¹⁸⁵ Celkem v první polovině 18. století Suchdol opustilo asi 270 lidí, kteří našli útočiště nejčastěji právě v Ochranově.¹⁸⁶ Po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 se tajní evangelíci v Suchdole přihlásili ke svému vyznání.¹⁸⁷

V pozdějších letech se Suchdol stal důležitou železniční stanicí. Po vzniku Československa zde byly silné německé tendence založit vlastní „Sudetenland“. Při sčítání lidu v roce 1921 měl Suchdol 2 344 obyvatel, z toho Čechů bylo kolem 300. Podle náboženského vyznání bylo 1 201 římských katolíků, 130 evangelíků a 12 ostatních. Česká menšina za první republiky sílila a sčítání z roku 1930 udává již 483 Čechů z 2 497 obyvatel.¹⁸⁸ Češi byli prosazováni do pracovních míst na úřadech a byly budovány české menšinové školy, což umocňovalo nenávisť mezi Němci, kteří suchdolsko po 700 let obdělávali, a mezi Čechy, kteří sem mnozí přišli až po válce. Po vzniku Protektorátu se Suchdol stal součástí Velkoněmecké říše.¹⁸⁹ Po druhé světové válce byli mnozí Němci ze Suchdola odsunuti a na jejich místo přišlo na výzvu vlády osidlovat pohraničí asi 360 českých rodin. Mezi nimi i 20 rodin z Volyně.

---

¹⁸² Na místním (dnes katolickém kostele) je pamětní deska, že zde v letech 1618-1621) kázal Jan Amos Komenský. Podle místní pověsti kázával Komenský pod Rychtářsko lípou, které se při příchodu emigrantů říkalo Komenského lípa.

¹⁸³ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Christian David*. Str. 64.

¹⁸⁴ Německy Herrnhut.

¹⁸⁵ ŘÍČAN, Daniel. *Stručné dějiny obce Suchdolu nad Odrou*. Suchdol nad Odrou: Klub přátel Suchdolu nad Odrou, 2005. Str. 28.

¹⁸⁶ *Historie sborů BJB v ČSR*. Praha 1994. Strojopis. Archiv Výkonného výboru BJB. Str. 59.

¹⁸⁷ ČEJKOVÁ, Mahulena. *Po stopách památek reformace v České republice*. Praha: Českobratrská církev evangelická ve vydavatelství Trilabit, 2011. Str. 111.

¹⁸⁸ ŘÍČAN, Daniel. *Stručné dějiny obce Suchdolu nad Odrou*. Str. 44.

¹⁸⁹ ČEJKOVÁ, Mahulena. *Po stopách památek reformace v České republice*. Str. 111.

Na počátku roku 1925 zakoupilo 9 zelovských rodin 138 ha půdy v Suchdole za částku 365 126 Kč. Reemigrační komise provedla koupi v jejich jménu včas, aby se mohli připojit k reemigrantům, kteří se stěhovali do Vikýřovic.¹⁹⁰ Informace o počtu příchozích a velikosti přidělených polí se liší. Podle poznámek Daniela Řičana, který si zaznamenával rozhovory s pamětníky, 6 reemigrantských rodin přijelo do Suchdola 11. dubna 1925 a obsadili 141 ha na okraji vesnice. Dále na podzim 1925 přijeli další 2 rodiny - Smetanovi a Špringlovi. Podle kroniky Suchdolu nad Odrou¹⁹¹ se 11. dubna 1925 vrátilo z Polska 9 českých rodin,¹⁹² kterým bylo přiděleno 130 ha polí na Horním dvoře¹⁹³ a Na rybníkách.¹⁹⁴ Všechny pozemky se nacházely za kolejemi, které se staly dělicí čarou mezi Čechy a Němci. Mezi těmito dvěma národy panovalo nepřátelství. Za pravděpodobně nejspolehlivější údaje můžeme považovat oficiální zprávu KJ z roku 1926,¹⁹⁵ která udává, že v tomto roce zde bylo 134 ha přidělené půdy, na kterých bylo 9 hospodářských usedlostí. Celkem se zde podle této zprávy usadilo 10 rodin, což je 60 duší.

Rodina Amálie Matějkové přijela dvěma vagony. V jednom měli podle jejich vzpomínek¹⁹⁶ dobytek, krávy, koně, slepice, nářadí, pluhy a vozy. A ve druhém seno, na kterém byli rozloženi. Podle vzpomínek¹⁹⁷ Karla Marka¹⁹⁸ prodali domek na Volyni za 7 000 rublů zlatých. Měli svůj vagon, do kterého naložili celý svůj majetek. Cestování bylo velmi pomalé, protože se zastavovalo, což bylo velmi náročné pro přepravovaný dobytek. Jejich vozy byly odpojeny v Suchdolu nad Odrou a zbytek vlaku pokračoval do Vikýřovic. Karel Marek vzpomíná na jejich začátky: „V Suchdole nám někdo ukázal, kam máme jít. Vedli jsme krávy s vozy přes vesnici. Lidé se seběhli a já jsem se styděl a popoháněl jsem krávy. Projevy nepřátelství nebyly. Nocovali jsme na Horním dvoře. Byli jsme tam asi první a otec si mohl vybrat. Zde jsme byli asi 1-2 roky než se otec rozhodl stavět. Pole jsme dostali vedle zahradníka Bergera.“¹⁹⁹

---

¹⁹⁰ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Země otců* Str. 176.

¹⁹¹ PRUSENOVSKÝ, Ladislav. *Suchdol nad Odrou a okolí. Vlastivědný přehled*. 1964. Str. 92.

¹⁹² V dalších pramenech (vzpomínka Jana Jelínka, Amálie Matějkové...) se mluví vždy o 8 rodinách.

¹⁹³ Údaje zda se jednalo o Horní nebo Dolní dvůr se liší. Dnes je to ulice Československé armády.

¹⁹⁴ Dnešní ulice Lidická a Pod Topoly.

¹⁹⁵ NA, f. NRČ, k. 363, *Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926*.

¹⁹⁶ Zaznamenáno D. Řičanem 2. 11. 1993. Osobní archiv Daniela Řičana.

¹⁹⁷ Zaznamenáno D. Řičanem. Osobní archiv Daniela Řičana.

¹⁹⁸ Narodil se v roce 1915. V době reemigrace v roce 1925 mu bylo 10 let.

¹⁹⁹ Zaznamenáno D. Řičanem. Osobní archiv Daniela Řičana.

Jan Jelínek, z jehož vzpomínek se můžeme mnoho dozvědět o začátcích reemigrantů, přijel za svým dědečkem do Suchdola na černo na podzim 1925 ve vlaku se Smetanovými a Špringlovými (při přechodu hranic byl schovaný v díži). Vzpomíná, jaké bylo jeho zklamání, když zjistil, že se zde mluví německy: „*Kde je ta krásná vlast, o které jsem slyšel od maminky, od našeho učitele Jana Tomše a od Tomše, který kdysi přivezl z Čech hroudu prý skropenou krví Českých bratří?*“²⁰⁰ Čechů zde byla podle něj asi pětina a byli to většinou dělníci pracující na dráze, kteří jezdili do práce do Nového Jičína. Němci říkali příchozím ‚*rušiš*‘.²⁰¹

Uvítací slavnost se zde konala podle obvyklého programu 14. června 1925.²⁰²

Také reemigranti ze Suchdola poslali telegram panu prezidentovi: „*Drahý náš pane prezidento! Po dvou stoletích vrátily se rodiny českých exulantů do Suchdola na Kravařsku. Vděčni vám za vaši osvoboditelskou práci skládáme svůj hold a slibujeme poslušnost zákonům vlasti. Rodiny českých exulantů. Slavnostní shromáždění.*“²⁰³

Reemigrantům nemohlo být uděleno československé občanství, protože podle suchdolské kroniky nemohli od Němců získat příslib domovského práva. Nakonec se Němci usnesli, že zaplatí-li navrátilce 10 000 Kč, domovské právo dostane. Takovou částku však nemohl nikdo z příchozích zaplatit. Teprve po čtyřech letech se podařilo tuto situaci vyřešit. Podle vzpomínek pamětnice²⁰⁴ měli domovskou obec někteří Střítež a někteří Hodslavice. Asi po 10 letech dostali někteří domovské právo v Suchdole.

Všechny reemigrantské rodiny nejprve bydlely společně na Horním dvoře, kde se museli v mnohém uskromnit. Protože zpočátku neměli mnoho peněz, pořizovali si některé vybavení společně. To však vedlo k neshodám při jeho využívání. Například si jeden vzal společnou mlátičku a ve chvíli, kdy jí spustil, přišel jiný soused, že si jí chce vzít. A hodně se pohádali.²⁰⁵ Jak vzpomíná Jelínek: „*Exulanti se tam navzájem neměli*

---

²⁰⁰ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců. Z historie a ze vzpomínek k 50. Výročí reemigrace potomků českých exulantů*. Praha: Exulant, 1995. Str. 181.

²⁰¹ V jiných pramenech toto slovo píší: ‚*russisch*‘ in: ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 182.

²⁰² Viz obrazová příloha č. 10.

²⁰³ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Telegram 15. 6. 1925.

²⁰⁴ Amálie Matějková. Zaznamenáno D. Řičanem 2. 11. 1993. Osobní archiv Daniela Řičana

²⁰⁵ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 62.

*moc rádi. Věčně tam byly hádky. Někdy to vypadalo, jako když se dva pejsci tahají o prázdný pytel.*²⁰⁶

Někteří z reemigrantů nebyli i přes podmínky Kostnické jednoty zkušení zemědělci a bylo pro ně proto na začátku velmi náročné zvykat si na zemědělskou práci.²⁰⁷ Rodina Jan Jelínka měla ze Zelova zkušenosti a během prvních let pěstovali na poli nejvíce pšenici, žito, oves, ječmen, brambory a cukrovou řepu.

První bohoslužby se konaly ještě na Velikonoce 1925 u rodiny Markové.²⁰⁸ Bylo to ekumenické shromáždění všech věřících, jak evangelíků, tak baptistů.²⁰⁹

Jak už bylo zmíněno výše, evangelíci měli velmi silnou tradici ve zdejších kraji, silně navázanou na Moravské bratry. Roku 1782 zde byl ustanoven sbor a brzy zbudována i modlitebna. V letech 1852-58 místní evangelíci na své náklady postavili velký kostel,²¹⁰ který stojí do současnosti. Po druhé světové válce byl evangelický farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) potvrzen 20. prosince 1946.

Část reemigrantů se stala členy Českobratrské církve evangelické a chodili dvakrát za měsíc do shromáždění do české školy vzdálené asi 3 kilometry. Jezdíval tam kázat farář Kraus z Hodslavic.²¹¹ Na konfirmační cvičení jezdila mládež do Nového Jičína.

Mnoho z reemigrantů byli baptisté. Ti byli podle vzpomínek Jana Jelínka lépe organizováni, a proto k nim přicházeli i někteří evangelíci. Baptisté konali svoje shromáždění nejprve ve dvoře u Marků. Markovi bydleli v domě č. 16, kde v minulosti bydlela rodina Zeisbergerů, kteří odešli do Ochranova. Z Ochranova se pak přestěhovali do Ameriky, kde se stal David Zeisberger misionářem mezi indiány.²¹² V Suchdole nevznikl samostatný baptistický sbor jako například ve Vikýřovicích, ale zdejší baptisté se stali stanicí nejprve sboru v Rokytnici, stejně jako baptisté v Ostravě. První členové baptistické stanice v Suchdole byli: Josef Marek, Emilie Marková, Karel Špringl, Anna

---

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 38.

²⁰⁸ ŠPRINGL, Josef. *Návrat do vlasti. Počátky práce v Suchdole nad Odrou*. In: *Rozsieváč. Časopis Bratskej jednoty baptistov*. Roč. 48, č. 8.

²⁰⁹ Vzpomínky Viléma Jersáka. Osobní archiv Lydie Kucové.

²¹⁰ ŘÍČAN, Daniel. *Stručné dějiny obce Suchdolu nad Odrou*. Suchdol nad Odrou: Klub přátel Suchdolu nad Odrou, 2005. Str. 38.

²¹¹ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 36.

²¹² Je též znám jako *apoštol indiánů*.

Šrajbrová, Slávěna Koubková, Emil Ranš, Emilie Ranšová a Emilie Smetanová.²¹³ V roce 1925 byl do Suchdola pozván Josef Šprigl, který byl původem ze Zelova a již nějaký čas studoval v Praze na baptistickém semináři. Po studiích vedl 50 let práci v suchdolském baptistickém sboru.

30. června 1925, tedy asi 2 měsíce po příjezdu prvních reemigrantů, navštívil sbor předseda československých baptistů Josef Tolar. Ve své zprávě píše:

„V Suchdole jsou umístěni potomci Českých bratří z Polska, mezi nimiž máme také několik našich členů, a ty jsme chtěli navštívit. Jeli jsme do Horního dvora. Cestou nám ukázal bratr Marek mohutnou lípu, po kterou kázával Jan Amos Komenský (...) V domácnosti br. Josefa Marka jsme měli příjemný a požehnaný večer, k čemuž přispěla nemálo večerní pobožnost, k níž pozval br. Marek bratry a setry sousedy. Téměř do 11. hodiny večerní hlaholil zpěv mladých, Pánu oddaných lidí. Když jsme se konečně odebrali na odpočinek, rozmlouvali jsme ještě dlouho s br. Josefem Markem starším o velikém díle Boží lásky.“²¹⁴

Suchdolští baptisté velmi těsně spolupracovali s ostravskými a v roce 1926 měli první společný křest. K 15. říjnu 1928 se ostravský sbor osamostatnil a suchdolský sbor se stal jeho stanicí.

Markovi se v roce 1936 přestěhovali do Kanady. Po jejich odchodu se baptisté scházeli střídavě u Špringlů a u Ranšů. Během druhé světové války byl Suchdol v území Sudet a všichni reemigranti byli ze Suchdola vypovězeni německými úřady. Někteří (Špringlovi) byli v Hrabové u Ostravy a někteří (Ranšovi) v Hukvaldech. Baptistické shromáždění se proto po 6 let v Suchdole nekonalo. Po válce byl sborový život poznamenán několika stěhováním ze Suchdola, ale i do Suchdola z Čech, přišli také další reemigranti. Až na výjimky se dalšími členy baptistického sboru staly dospívající děti stávajících členů. Často to byla již třetí generace ve sboru. Členové baptistického sboru Reni a Zdeny Andršovi zakoupili v Suchdole dům č. 40 a v roce 1958 nabídli sboru, že ze stodoly je možné vybudovat místnost pro shromáždění pro 40 osob. Stavební práce vedl člen Jednoty českobratrské²¹⁵ Jaroslav Bechny a materiál nejvíce obstarával Josef Šprigl, člen BJB. Když byly práce dokončeny starší baptistického

²¹³ Vzpomínky Viléma Jersáka. Osobní archiv Lydie Kucové.

²¹⁴ *Historie sborů BJB v ČSR*. Praha 1994. Strojopis. Archiv Výkonného výboru BJB. Str. 60.

²¹⁵ Dnes Církev bratrská.

sboru nabídli Jaroslavu Bechnymu, že mohou využívat modlitebnu společně. Dodnes²¹⁶ se zde schází společně v jeden čas členové samostatného Suchdolského sboru a členové Jednoty bratrské, kteří jsou stanicí sboru v Ostravě.

Jak již bylo zmíněno Suchdol leží v kraji silně spjatém s historií Jednoty bratrské. Návrat potomků pobělohorských emigrantů do tohoto kraje je proto velmi ideologicky důležitý. Podle prvorepublikových pramenů je to „*místo odkud vyšly počátky duchovního života českých církví.*“

---

²¹⁶ 2016

2.7. Žitný ostrov na Slovensku

Na počátku 20. let nebylo možné uskutečnit reemigraci na území Slovenska, protože slovenská politická reprezentace si nepřála jakékoliv usídlování Čechů na slovenském území.²¹⁷ Nejprve měli při kolonizaci přednost Slováci.

Na konci roku 1923 se začalo uvažovat o Žitném ostrově jako o vhodném místě pro vybudování Újezdu Komenského. Vybudování tak velké osady se však nepodařilo zrealizovat.

Protože reemigrační akci šlo provést pouze za přímého souhlasu a součinnosti slovenských vůdců, dohodla se KJ se slovenským poslancem biskupem Zochem, aby byl všemu jednání přítomen a mohl pomoci. V roce 1925 nakonec přidělil SPÚ reemigrantům Alžbětín dvůr na Žitném ostrově na Slovensku. SPÚ měl v plánu připojit Alžbětín dvůr k sousední Miloslavě, aby nová obec byla schopná samostatně a slovensky fungovat v maďarském okolí.

Kolonie Miloslava na Žitném ostrově byla založená v roce 1921. Byly zde rodiny římskokatolického vyznání a 4 rodiny, které patřily do Bratrské jednoty baptistů (BJB). Jak píše kazatel BJB sboru,²¹⁸ zdejší půda byla nejkamenitější z celého ostrova, proto katolické rodiny začaly dobrovolně prodávat své přídělky členům BJB. Kazatel Stanko podal dne 22. března 1924 žádost na SPÚ, aby byl dvůr rozparcelovaný výlučně členům BJB. SPÚ žádost schválil a kazatel Stanko zařídil tyto pozemky pro baptisty ze Zelova a z Volyně. V dubnu o Velikonocích roku 1926 sem dorazilo 19 reemigrantských rodin, což je 109 duší. Na výměře 217 ha obsadili 17 usedlostí.²¹⁹

Slavnostní uvítání se konalo na Velikonoční pondělí 5. dubna 1926 v obecné škole v Miloslavově. Také z toho uvítání se nám dochoval telegram, který reemigranti poslali panu prezidentovi T. G. Masarykovi: „*Zo slavnosti privitania exulantov volyňských na kolonii v Miloslavove. Dovolujeme si Jednota čs. baptistov pozdravit vás a pod'akovat za pečlivost, ktorá návrat exulantov do vlasti umožnila- Boh vás požehnaj. Stanko.*“²²⁰

²¹⁷ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, SPÚ Předsednictvu ministerské rady, 10. 6. 1921.

²¹⁸ Tamtéž, Juraj Stanko: Dopis prezidentovi Masarykovi 17. 5. 1926.

²¹⁹ NA, f. NŘČ, k. 363, *Přehledná tabuľka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.*

²²⁰ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Telegram 8. 4. 1926.

Na památku místopředsedy SPÚ Dr. Holúbka byla nová obec pojmenována Holúbkov.

Sbor BJB v Miloslavě v době příchodu potomků pobělohorských emigrantů již stavěl školu a sborový dům (kostel). Sbor měl v roce 1926 pěvecký sbor, hudební kroužek, sdružení mládeže, nedělní školu a ženský spolek.²²¹

Podle Edity Štěříkové přineslo dělení půdy na Slovensku v Holúbkově velké zklamání, jelikož půdy nebylo dost, protože se nepodařilo získat sousední dvůr, jak bylo v plánu.²²²

Na začátku roku 1927 byly podle zprávy KJ²²³ příznivé podmínky pro reemigraci na Slovensku, kde má SPÚ k dispozici rozsáhlé pozemky hunyadovské a nemešovské kolem Velkého Kesova. Zde by bylo možné zajistit potřebnou výměru.²²⁴ Také poměry v zahraničí byly podle zmiňované zprávy konsolidovanější a valuta byla stálejší. Polská vláda také v této době vycházela vstříc reemigračním žádostem. Také ministerstvo veřejného zdravotnictví přislíbilo 1 750 000 Kč jakožto mimořádnou podporu na náklady spojené s opatřením vody a vybudování jiných asanačních zařízení. Z celého plánu však nakonec sešlo. A žádná větší skupina potomků pobělohorských emigrantů již na Slovensko nebyla repatriována.

---

²²¹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Juraj Stanko: Dopis prezidentovi Masarykovi 17. 5. 1926.

²²² ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 183.

²²³ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 4. 2. 1927.

²²⁴ Tamtéž, KJ NRČ 4. 2. 1927.

3. Problematika reemigrace

V této kapitole se zaměříme na jednotlivá témata spojená s reemigrační akcí. Postupně se budeme věnovat oblastem, které souvisely s celou reemigrační akcí.

Budeme se zabývat otázkou, podle čeho byla vybrána místa reemigraci či podle čeho byli vybíráni jednotlivé reemigrantské rodiny. Také se zaměříme na problémy, které reemigrace s sebou přinesla.

3.1. Instituce zapojené v organizaci reemigrace

Celá reemigrační akce byla prezentována jako celonárodní akce. Reemigrace jednotlivců by nebyla takovým problémem, ale potomci pobělohorských exulantů stáli o hromadné přesídlení. Proto se muselo do celého procesu zapojit více orgánů.

Nejvíce se na celé akci podílela Kostnická jednota, která organizovala celou reemigrační akcí. Předsedal jí MUDr. Adolf Lukl, repatriační komisi pak vedl Bohumil Radechovský. Přes KJ také šla většina peněz, jak od státu, tak z veřejné sbírky. KJ pracovala ve spolupráci s Národní radou československou, které předsedal poslanec Adolf Prokůpek, úřadujícím místopředsedou odboru NRČ pro československé zahraničí byl Jan Auerhan.

Prováděním pozemkové reformy byl pověřen Státní pozemkový úřad, který také řídil přidělování půdy reemigrantům.

Zapojila se také mnohá československá ministerstva. Velkou měrou ministerstvo sociálních věcí a ministerstvo zahraničních věcí, dále pak ministerstvo financí, ministerstvo zemědělství, ministerstvo veřejného zdravotnictví a v otázce přepravy i ministerstvo železnic.

Československé vyslanectví ve Varšavě se aktivně podílelo při zařizování reemigrační akce, nejvíce při komunikaci s polskými úřady, které musely povolit vystěhování lidí i se živým a mrtvým inventářem. A dále nesměly mít námitky na udělení československého občanství. Z korespondence však můžeme pozorovat, že

vyslanectví nebylo plně oddáno myšlence repatriace potomků pobělohorských emigrantů, jak vysvítá například z dopisu legačního attaché Viška.²²⁵

Kostnická jednota nebyla jedinou organizací, která se starala o české emigranty v zahraničí. Například organizace České srdce pořádala prázdninové výpravy dětí do Československa. První výprava v roce 1922 byla pro děti ze Zelovska a z Lodže. V roce 1923 byly uskutečněny dvě výpravy jedna pro 32 dětí z Husinecka a z Poděbrad v Prusku, druhá zase pro děti ze Zelovska a z Lodže.

3.2. Výběr rodin

Podle zásad KJ²²⁶ se výběr rodin, které budou pro reemigraci vhodné, prováděl individuálně z přihlášených. Nutná byla podrobná znalost osob i poměrů v rodině. Reemigranti museli být dobrými zemědělci, majiteli potřebného hospodářského mrtvého i živého inventáře, nebo dělníky. Skupiny reemigrovaných byly složené vždy z obyvatel několika zahraničních obcí, aby se zabránilo překotnému výprodeji nemovitostí a nebezpečnému přesunu majetku do cizích rukou. Převážně přicházeli ze starých českých obcí v Polsku, ze Zelovska, a z Volyně, hodně rodin pocházelo z vesnic Mirotín a Michalovka.

Kostnická jednota na jednom místě²²⁷ výslovně zdůrazňuje, že mezi reemigranty nebyli žádní Němci, všichni pocházeli ze slovanských polských a ruských krajů, tedy německou kulturou nedotčených. Ryzí českost exulantských osad, ze kterých jsou vybírány rodiny, se potvrdila skrze dětské prázdninové výpravy *Českého srdce* a *Československého červeného kříže*. Mateřským jazykem exulantských rodin byla výlučně čeština, kterou tyto děti ovládaly úplně na rozdíl od dětí krajanů usazených v Německu.²²⁸

Zásady měla KJ dobře nastavené, v praxi se však ne vždy podařilo všechny dodržet. Například Karel Mazánek, jehož deník jsme zde již několikrát citovali, se narodil v roce 1857 na Moravě a na Volyň se dostal až ve svých 20 letech. Evidentně tedy nebyl potomkem pobělohorských emigrantů, i když ve své deníku píše, že byl ze

²²⁵ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Zpráva legačního attaché dr. Viška. 24. 2. 1922.

²²⁶ NA, f. NŘČ, k. 363, *Návrat potomků pobělohorských exulantů do vlasti* 24. 9. 1924.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ NA, f. NŘČ, k. 363, *Zpráva o kolonizaci potomků českých exulantů v letech 1922-1926*.

staré evangelické rodiny, která se po Tolerančním patentu přiznala ke svému protestantismu. Jeho reemigrací tak byla porušena nejdůležitější podmínka repatriace. Domníváme se, že se mezi reemigranty dostal, protože v Mirotíně pomáhal reemigrační akci organizovat. To ale nic nemění na tom, že byl reemigrován neprávem. Můžeme se jen dohadovat, kolik jemu podobných případů bylo repatriováno v rámci reemigrační akce Kostnické jednoty.

Jak píše Jan Jelínek ve svých vzpomínkách, někteří z reemigrantů nebyli i přes podmínky Kostnické jednoty zkušenými zemědělci a bylo pro ně proto na začátku velmi náročné zvykat si na zemědělskou práci.²²⁹ Tato skutečnost také zpochybňuje Kostnickou jednotou veřejně deklarované podmínky.

Kostnická jednota se starala nejen o přesídlení celých rodin do oblastí, kde by mohly mít zemědělská hospodářství, ale pečovala i o umístění jednotlivých dělníků na různých místech v Československu. Na konci roku 1923 pracovali v Moravské Ostravě, Brně, Humpolci, Chocni, Pardubicích, Praze, Slaném, Lovosicích a Nové Vsi u Duchcova. Někteří z těchto dělníků²³⁰ dříve bydleli v Ruském Polsku a měli tedy polské občanství. Tito poslali v prosinci 1923 memorandum panu prezidentovi Masarykovi,²³¹ ve kterém žádali o udělení československé státní příslušnosti. Zemská politická správa jejich žádosti již dříve kladně vyřídila pod podmínkou, že musí předložit průkaz o svém propuštění ze státního svazu polského. Někteří z nich však kvůli průtahům na polské straně na tyto průkazy čekali i jeden a půl roku. Žádali proto, aby jim bylo uděleno občanství bez uvedených polských dokladů. Slibovali, že budou všechny povinnosti jako českoslovenští příslušníci vždy správně plnit.

3.3. Výběr míst

V souhrnném dokumentu z roku 1924 KJ také odpověděla na otázku, podle čeho vybírá místa, na kterých budou reemigranti usazeni.

---

²²⁹ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 38.

²³⁰ Jedná se o 7 dělníků z Prahy a nejbližšího okolí: Boleslav Svoboda (skladník), Anna Jelínková (švadlena), Josef Nevečeřal (výpravčí), Marie Tučková (švadlena), Jan Bureš (sazeč), Josef Rajchert (tkadlec v Humpolci) Josef Hovorka (kandidát úřadu kazatele Jednoty Chelčického)

²³¹ NA, f. NRČ, k. 363, Reemigranti KPR 7. 12. 1923.

„Návratem exulantských rodin se má posílit národnostní menšina v krajích národnostně smíšených. Volí se raději místa na národnostním pomezí tak, aby nevznikla nezdravá soutěž s českým místním obyvatelstvem a na druhé straně aby styk s českým živlem po stránce hospodářské, pro reemigranty nutný, byl zachován.“²³²

Když pomineme reemigraci na území Slovenska, byla tato podmínka ve všech zbývajících oblastech dodržena. Reemigranti byli vždy usídlováni do smíšených oblastí, kde bylo velké procento Němců. Na Lovosicku se hlásila k německé národnosti asi jen polovina obyvatel, ale například v Suchdolu se k české národnosti hlásila v roce 1921 asi jedna osmina.²³³ Vikýřovice v roce 1925 měly 1 198 obyvatel, ale pouze 83 z nich byli Češi. Pro reemigranty to byla velká komplikace, protože většinou německy nemluvili. Bylo to pro ně také velké zklamání, protože se vraceli do Čech, ale reálně přicházeli do německých oblastí. Slavěna Malá byla při příchodu do Vikýřovic ještě dítětem a ve svých vzpomínkách si zaznamenala:

„Vzpomínám si, že mne okouzlovala novota všeho v okolí i lidí. Vše se mi jevilo krásné, krásnější, zelenější a rozkvetlejší, než jsem kdy viděla. Starosti a zklamání rodičů na mne tehdy ještě nedoléhaly. Prvním velikým zklamáním pro mne bylo, že jsme se ocitli v německém prostředí.“²³⁴

Mezi Čechy, ať už nově příchozími nebo usedlíky, a Němci panovalo často velké nepřátelství. Němci neradi viděli, když do vesnice přicházeli další Češi, kteří by mohli oslabovat jejich pozice. Proto nikomu z reemigrantů zprvu neudělili právo domovské obce. To příchozím udělila nějaká česká obec, často kilometry vzdálená.

Nepodařilo se nám v pramenech najít jiný klíč pro výběr místa, kde budou reemigranti usídleni. Stojí však za povšimnutí významně protestantská minulost Suchdola nad Odrou, který je také těsně spojen s osobou Jana Amose Komenského, který byl pro exulanty i pro celou myšlenku reemigrace (viz snahy o založení osady pojmenované po něm) velmi důležitý. V Suchdole se první bohoslužba konala přímo

---

²³² NA, f. NŘČ, k. 363, *Návrat potomků pobělohorských exulantů do vlasti 24. 9. 1924.*

²³³ Z 2 344 obyvatel bylo Čechů kolem 300.

²³⁴ MALÁ, Slavěna. *Návrat potomků českých exulantů do Vikýřovic r. 1925.* Vzpomínky zaznamenané 8. června 1975 ve Vikýřovicích. Osobní archiv Dobroslava Stehlíka.

v domě, ve kterém bydlela rodina jednoho z nejvýznamnějších misionářů z Českých bratří, která musela opustit svoji vlast kvůli pronásledování. Také Čížkovice a Sulejovice byly po Bílé hoře zkonfiskovány jejich protestantským majitelům. Usídlení potomků pobělohorských emigrantů na těchto místech ještě konkrétněji podporovalo myšlenku *„odčinění křivd Bílé hory“*, která byla nosnou pro celé uskutečnění akce.

Zároveň ne všichni reemigranti dostali přidělenou půdu. V roce 1927 bylo usídleno 92 rolnických rodin na zemědělských usedlostech z celkově 127 reemigrovaných rodin. Tedy 35 rodin zůstalo bez přidělu půdy.

Poslední vlna reemigrace směřovala na Žitný ostrov na Slovensku. Toto místo jako jediné nebylo v Čechách ani na Moravě, tedy v českém prostředí. Reemigrování byli ale potomci pobělohorských exulantů, kteří mluvili česky. Slovensko jakožto místo pro reemigranty mohlo být ospraveditelné jako součást Československa, tedy za první republiky *„vlasti“*. Zcela zde však chyběla spojitost s pobělohorskými konfiskacemi či přítomnost české kultury. Důvod reemigrace na Žitný ostrov na Slovensku byl náboženského charakteru. Zdejší Bratrská jednota baptistů zažádala, aby se zde mohli usadit další baptisté.

3.4. Důvody k reemigraci

Pro usídlení potomků pobělohorských exulantů svědčily historické důvody, které velmi silně souvisely s pozemkovou reformou, která probíhala v Československu ve 20. letech 20. století. Pozemkový zákon mluvil o záboru panské půdy, neprávě v letech pobělohorských konfiskované *„bez náhrady“* (§ 9 pozemkového zákona). Československá republika uplatňovala nárok na veškerou takto neprávem nabytou a drženou půdu. Návrat pobělohorských exulantů byl přímým požadavkem historické reivindikace. A jak tvrdí sama Kostnická jednota: *„Pozemková reforma by byla bez ní dílem kusým, když by se řeklo, že při tomto velikém díle dějové spravedlnosti nebyl vzat zřetel k žádostem kvalifikovaných uchazečů z řad potomků oněch, kteří kdysi ne dobrovolně, nýbrž pro násilí, vlast svou opustiti museli.“*²³⁵

---

²³⁵ NA, f. NRČ, k. 363, *Zpráva o reemigraci a kolonizaci českých exulantů v letech 1922-1926.*

Podle legačního attaché československé vyslanectví ve Varšavě dr. Viška,²³⁶ který mluvil se zástupci zelovských, myšlenka reemigrace vznikla podle některých údajů spontánně, ale podle jiných pravděpodobnějších zdrojů z iniciativy dřívějšího zelovského faráře evangelického sboru B. Radechovského. Radechovský podle této zprávy zamýšlel přestěhovat mnoho zelovských rodin do Československa a stát se opět jejich farářem. Což se mu opravdu podařilo, protože jezdil kázat do Třebenic, kam docházeli reemigranti ze Sulejovic a z Čížkovic.

Potomci českých exulantů stáli o hromadné přesídlení, protože při jednotlivých přidělových řízeních by neměli záruku toho, že budou bydlet společně, o což velmi stáli, protože společně v cizině také čelili tlakům asimilace. Zachovala by se tak také jejich náboženská obec, čímž by jim byla zaručená duchovní správa, což bylo pro ně velmi významné.

V první dohledané oficiální žádosti o konkrétní pozemky na Lovosicku ze 7. února 1922 se objevuje toto velmi závažné prohlášení vysvětlující motivace, které měli organizátoři reemigračních snah. *„Jedno samozřejmým jest: jest - li ztráta národní svobody znamenala své doby vyhnání nejlepších českých lidí, pak dosažení svobody musí logicky znamenati návrat jejich potomků do vlasti.“*²³⁷ Jinde KJ udává, že reemigrace potomků pobělohorských emigrantů je *„v zájmu sociální pomoci slabšímu, ano přímo v zájmu naší národní cti.“*²³⁸

Sama KJ uvádí důvody, proč pomáhá potomkům exulantů do vlasti.²³⁹

1. *Poněvadž tito nejvěrnější Češi v cizině zůstali chudými a nyní by se vzdor své veliké tužbě nikdy do vlasti nedostali – bez naší pomoci*
2. *Je to naše povinnost – důkaz piety k otcům. Akce reemigrační znamená domyšlení našeho osvobození a jest podnikem celonárodním.*
3. *Dvoumilionová menšina zahraničních Čechů a Slováků musí být proniknuta vědomím, že vlast na ně pamatuje. Reemigrací posilujeme myšlenku soudržnosti našeho zahraničí s domovem ve všech zahraničních menšinách.*

²³⁶ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Zpráva legačního attaché dr. Viška 24. 2. 1922.

²³⁷ NA, f. NRČ, k. 363, KJ SPÚ 7. 2. 1922.

²³⁸ Tamtéž, KJ KPR 21. 11. 1921.

²³⁹ Tamtéž, *Návrat potomků pobělohorských exulantů do vlasti* 24. 9. 1924.

Celou akci provázely velmi silné ideály na obou stranách. Exulanti si představovali hladký průběh usídlení, ale nejen reemigranti měli zidealizované představy, ale i organizátoři, zejména Kostnická jednota a NRČ, měli velmi nereálné představy o průběhu celé reemigrace.

Důvodů, které vedly potomky pobělohorských emigrantů do vlasti, bylo také mnoho. Některé měli společné, ale jiné jsou specifické pro místa jejich pobytu.

Na prvním místě musíme zmínit touhu po návratu zpět do vlasti, ke které byli vedeni svými předky. V mnoha vzpomínkách se objevuje zmínka o předávání této touhy z generace na generaci. Dokazuje to například již jednou citovaná vzpomínka Janiny Tunklové: „*Vzpomínám si, jak mi moje maminka vyprávěla, že moje babička měla vždy přání, aby se Jelínkovi vrátili jednou zpět do Čech, kde už nás katolíci nemohou pronásledovat.*“²⁴⁰

V Kostnických jiskrách, které vyšly bezprostředně po prvním příjezdu vlaku s reemigranty v lednu 1923, je citováno několik dopisů, které ukazují na náladu mezi krajany v cizině. Stařenka z Malého Zelova psala: „*U vás je volný každý ptáček, i ta vlašovice má svoje místo, u nás však taková nesvoboda.*“ V jiném dopise od bratra z Ukrajiny: „*... nejenom mé osobní záležitosti, ale i ostatní všecko mne táhne do mé vlasti, pro kterou jsem válčil v letech 1916-1917 za osvobození od habsburské dynastie – a zvláště vzpomínka na otce, kteří byli hotovi i zemřít pro Pána a jít do ciziny. Dnes po 300 letech nastala doba návratu. Ó, jak bych netoužil se vrátit! Mně je dražší moje vlast než Židům Palestina. Když dostal strýc Munčinský zprávu, že půjde na Zábřeh, tedy byl jsem pohnut až k slzám.*“

Dalším důvodem, jenž mohl vést k reemigraci, byl celkový útlak české kultury, který zažívaly mnohé české osady po první světové válce, vzniklý sílícím nacionalismem majoritních národů. Nelehká situace v boji o českou kulturu byla ještě umocněna chybějícími bohoslužbami v českém jazyce.

---

²⁴⁰ Rozhovor zaznamenal synovec pamětnice Pavel Jelínek. Později byl částečně publikován v Informačním věstníku Exulant č. 29 (1/2010). Str. 22-25.

Na Volyni vládly obavy o zdravotní stav volyňských Čechů, který byl ohrožen blízkými příbuzenskými svazky. V Polsku zase mnozí čeští emigranti odmítali sloužit v polské armádě. V Rusku zase někteří viděli, kam stát směřuje pod nadvládou komunistů, a nelíbilo se jim to.

Nesmíme také opomenout, že pohnutkami ‚k návratu do vlasti‘, mohlo pro některé zájemce o reemigraci být snaha zlepšit své životní podmínky. Jak můžeme vidět například ve zmíněném sporu v Zelově v roce 1922.

Důvodů k návratu mohli mít reemigranti mnoho, ale je důležité zmínit, že touha po návratu byla v exulantských osadách velmi silná, což nám potvrzuje velký počet přihlášek k reemigraci již od počátku akce.

3.5. Národní cítění potomků pobělohorských exulantů

V kontextu celé reemigrační akce byl kladen velký důraz na národní cítění reemigrantů. Takto o nich například psala KJ: *„Všichni Čechové, kteří mezi tyto naše krajany zavítali, byli překvapeni vřelým, ano tklivým národním a náboženským jejich cítěním, které jest vzácným dějinným dokladem, jakou nezničitelnou sílu projevila tu dávná česká kultura.“*²⁴¹

V mnoha dokumentech se objevuje nejen důraz na jejich národní cítění, ale tklivé popisy minulosti, kterou museli reemigranti zažít. *„Ke slavnostem (...) přijedou i čeští exulanti z Polska i z Pruska, jejichž otcové s pláčem a slzami z vlasti odcházeli“*.²⁴² Nebo jinde: *„Jedná se o věc celonárodní a jen o částečné napravení křivd pobělohorských. (...) Jestliže ztráta naší svobody po bitvě na Bílé hoře znamenala vyhnání našich nejlepších lidí, musí logicky nynější dosažení svobody znamenati návrat jejich potomků.“*

V žádosti o prominutí nebo slevu na jízdě pro delegaci ze Zelova se přímo píše: *„delegace českých emigrantů, obětí řádění Habsburků“*²⁴³²⁴⁴

---

²⁴¹ NA, f. NRČ, k. 363, KJ Ministerstvu zahraničních věcí, 14. 3. 1926.

²⁴² Tamtéž, KJ NRČ 11. 6. 1921.

²⁴³ Tamtéž, NRČ Ministerstvu železnic 4. 6. 1921.

²⁴⁴ Tamtéž, KJ NRČ 10. 2. 1922.

Důraz je také kladen na to, že si potomci pobělohorských exulantů udrželi českou kulturu: „*kteří s věrou předků svých zachovali věrně také jazyk otcovský a národnost českou.*“²⁴⁵

Dále se velmi často zmiňuje jejich vlastenectví: „*Většinou přicházejí, po přerušení styků s vlastí více než stoletém, poprvé do dávné vlasti, o které slychali, ale věděli ještě do nedávna tak velmi málo a pro kterou zahořeli žhavou touhou vlasteneckou, hodlajíce se za těžkých svých nynějších poměrů tamních vrátiti do vlasti, nyní osvobozené.*“²⁴⁶

Hodně se také objevují odkazy na Jana Amose Komenského. Nejlépe o tom svědčí pojmenování plánované reemigrantské osady po tomto nejslavnějším českém exulantovi. Citují se také jeho díla. Například před uveřejněním jmen dárců v novinách je citát z *Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské*.²⁴⁷

Na jaře 1992 vyšla příloha novin s názvem *Veliký odkaz*, ve které byla i tato slova: „*Nechť skvělá památka Jana Amose Komenského rozhorlí nás k společnému úsilí, u vědomí, že plníme jeho odkaz. (...) Přispěj proto každý podle lásky a možnosti.*“²⁴⁸

Reemigranti se opravdu cítili být Čechy. Mezi české obyvatelstvo se jim však nedařilo často zapadnout. Ze svých původních obcí v cizině si často přinášeli zvyky, které byly pro starousedlíky nezvyklé. Ve Vikýřovicích se jednalo například o prodej mléka. Mléko skupovala místní Němka a denně ho dovážela do Šumperka, kde je v drobném prodávala po domech. Za odebrané mléko platila každý den. V neděli od ní nové hospodyně za odebrané mléko nevzaly peníze, což jí velmi překvapilo. V Zelově i na Volyni byl mezi protestanty přísně zachováván nedělní klid, který zahrnoval i zákaz obchodování. V oddělený den se prováděly jen nezbytné práce, naproti tomu v Československu pracovali lidé na poli či na zahrádce a ženy dokonce praly prádlo a muži štípali dřevo.

Vyslanec v Polsku také upozorňoval na nevhodnost usídlení reemigrantů na smíšených územích a na to, že místí usedlíci nebudou mít pravděpodobně k příchozím

---

²⁴⁵ Tamtéž, NRČ Prezidiu ministerské rady 15. 6. 1921.

²⁴⁶ Tamtéž, NRČ Prezidiu ministerské rady 15. 6. 1921.

²⁴⁷ NA, f. NRČ, k. 363, *Veliký odkaz*.

²⁴⁸ Tamtéž.

dobrý vztah. To vše povede k tomu, že reemigranti nebudou mít se svými sousedy dobré vztahy.

*„Podepsaný dovoluje si připojiti ještě všeobecné upozornění: **varuje, co nejdůrazněji před tím, aby reemigrantů bylo používáno k tzv. kolonizaci německého nebo smíšeného území.** K tomu se reemigranti jako živel národně slabý, podlomený naprosto nehodí, nepřihlížíme-li k jiným důvodů, jež mluví proti této kolonizaci vůbec. Každému, kdo zná náš venkovský lid a zejména každému, kdo vystudoval ruskou revoluci, **je známo, že venkovský lid pohlíží na velkostatkářskou půdu svého kraje jako na svůj majetek.** Kolonisté-cizinci budou mít tedy těžkou situaci, jež v našem případě vyplyne nejen z egoismu venkovského člověka, uvedeného výše, ale také z motivů národnostních. **Kolonisté nenajdou u usedlíků ochotné pomoci,** budou ve všem nuceni pomáhat si sami a těžce. **K takovému úkolu se nehodí naši reemigranti,** kteří dlouhým životem v cizím, méně kulturním prostředí jsou **oslabeni pro konkurenční zápas s vyspělejšími okolím u nás doma.**“²⁴⁹*

Podle vzpomínek Jaroslava Valáška z Vikýřovic většina místních Čechů jimi pohrdala a jen někteří je přece jen poněkud obdivovali. Slavěna Malá ve svých vzpomínkách mluví o vlídném přijetí od Čechů, které se postupem času trochu zhoršilo kvůli neochotě nově příchozích podílet se na českém ‚kulturním životě‘ včetně tancovaček a ochotnického divadla.

Ve Vikýřovicích příchozí v roce 1926 pozvala česká komunita na oslavy spojené s Janem Amosem Komenským. Událost popisuje ve svých vzpomínkách Jaroslav Pospíšil:

„Přišli jsme tam, když přednáška už byla zahájena. Řečníka nebylo skoro vidět pro hustý tabákový kouř. Každý přítomný měl před sebou těžší nebo lehčí alkohol. Bratři s takovými oslavami J. A. Komenského nesouhlasili, a proto zakrátko odešli. Pořadatelé se tomu moc divili a my jsme byli roztrpčeni. Naše představy o českém člověku byly jiné. Mnoho nevěry jsme viděli kolem. Neměli jsme naději, že by někdo ze zdejších Čechů chtěl poslechnout pozvání na cestu spásy a rozhodl se pro

---

²⁴⁹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, *Protokol o meziministerské poradě konané 20. 10. 1922.* Zvýraznění doplněno.

*následování Pána Ježíše. U Němců také nevěra a nacistické smýšlení jim bránily být jen poslechnout si slovo o Boží milosti.*²⁵⁰

Reemigranti tedy přišli ‚zpět do vlasti‘, ale velmi rychle jim spadly růžové brýle, protože situace v místech, kde je usídlili nebyla vůbec tak optimistická, jak si jí představovali.

3.6. Potíže reemigrantů

V rámci celé reemigrační akce se vyskytlo mnoho nesnází, kterým museli čelit jak organizátoři, tak reemigranti. Mnoho z nich bylo zapříčiněno přílišným optimismem při celé akci, což vedlo k nedotažení či nadhodnocení některých záležitostí. O mnoha problémech se konkrétně zmiňujeme na jiných místech této kapitoly. Zde bychom chtěli uvést některé další.

Nejvýraznějším problémem, který ubíjel celou akci již od počátku, byl výrazný nedostatek financí. Stát sice v počátku slíbil investici minimálně 1 000 000 Kč, ale nakonec do celého podniku investoval jen málo a pozdě. Mnohokrát se také musel řešit problém, který statní orgán má již odsouhlasenou částku vyplatit. Kostnická jednota proto uspořádala veřejnou sbírku. Během veřejných sbírek se také nevybralo mnoho. Sami navrátilci často neměli nadbytek peněz, protože o mnoho z nich přišli v průběhu světové války. Velkým problémem při reemigraci byl pokles ceny valut. Na podzim roku 1921, kdy již probíhalo jednání o osídlení Velkého dvora u Zábřehu, se kupovala 1 Kč za 15, nejvýše 17 polských marek. Rozhodnutí ohledně Zábřehu proběhlo až v září 1922, kdy za 1 Kč platili reemigranti 800-900 polských marek.²⁵¹

Reemigranti z Polska museli převézt mnoho ze svého živého i mrtvého inventáře, protože prodejem za málo hodnotnou marku a opětovnou koupí stejného v Československu by utrpěli velké finanční ztráty. Museli však stejně zaplatit náklady na jeho převoz. Velkou komplikací také bylo, že kromě Zábřehu nebyly nikdy včas dokončeny přestavby, takže příchozí museli bydlet v provizorních, nedostačujících prostorách.

---

²⁵⁰ POSPÍŠIL, Jaroslav. *K čtyřicetiletému trvání sboru*. Vikýřovice, 1965. Zaznamenaný proslov. Osobní archiv Dobroslava Stehlíka.

²⁵¹ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, KJ 1923.

Možnost přesídlení měla být přednostně zajištěna pro Čechy a Slováky, kteří se konečným vytyčením hranic dostali nedobrovolně mimo republiku. Na půdu uvolněnou v rámci pozemkové reformy také čekali bezzemci v nejbližším okolí. Jednání o přidělení půdy reemigrantům se proto často velmi protahovala.

Dalším z problémů, se kterými se museli repatrianti vypořádat, byly doklady spojené se zaknihováním půdy. Přistěhovalci si museli platit drahé právní služby, které častokrát celou záležitost ještě prodloužily, a ne vždy ji dovedly do zdárného konce.

Další dlouhodobou obavou reemigrovaných bylo, co bude s jejich dětmi. Příklad asi 10 ha vystačí pouze jedné rodině. Potomci se budou muset učit řemeslu a možná po několika letech budou muset hledat práci v zahraničí nebo budou nuceni reemigrovat zpět. Jak ukázal vývoj v dalších letech, tato obava byla oprávněná. V roce 1929 odjeli do Kanady manželé Vilém a Marie Pospíšilovi ze Zábřehu. Svůj příděl předali Josefu Valáškovvi, synu reemigranta Václava Valáška z Vikýřovic. Ze Zábřehu emigrovali do Kanady za příbuznými také manželé Karel a Anna Munčinských, kteří prodali svoje pozemky Zemskému výboru pro odbornou hospodářskou školu v Zábřehu. Z Vikýřovic pak emigrovali Josef a Amálie Munčinský, ti předali svůj podíl dalšímu synu Václava Valáška Jaroslavovi. Jedním z důvodů, proč odešli, může být velký počet dětí,²⁵² které nemohli uživit z přidělené půdy. Další komplikací bylo, že nemovitý majetek byl nedělitelný, takže nemohl být rozdělen mezi více dětí, které by stejně tak malé kusy půdy neuživily.

Z mnoha vzpomínek potomků pobělohorských exulantů napsaných v 20. století je patrné, že se někteří z nich velmi často stěhovali za prací a to i několik desítek kilometrů.²⁵³ Pro některé tedy reemigrace do Československa byla jen dalším sbalením všech věcí a přestěhováním se na jiné místo. Nelze se proto divit, že ne všichni repatriovaní zůstali v místech, která jim přidělila KJ. Někteří se stěhovali pouze po Československu, jiní emigrovali, nejčastěji do Kanady. Ojediněle se snad vyskytli tací, kteří se vrátili zpět do míst, odkud přišli.²⁵⁴

---

²⁵² Snad až 13 dětí. in: *Večerní list Expres*. Roč. 3., č. 103, 3. 5. 1930.

²⁵³ Karel Mazánek se ve svém deníku zmiňuje minimálně o 10 stěhováních v průběhu 30 let.

²⁵⁴ Například Karel Jelínek se vrátil zpět do Zelova za otcem.

Reemigrantům hrozilo mnoho problémů, které se ale také podařilo vyřešit. Jedná se například o povinnou vojenskou službu, na kterou měli povinnost mnozí z mladých reemigrantů nastoupit ve státě, ze kterého se chtěli vystěhovat. Českému vyslanectví v Polsku se podařilo vyjednat, že polské vojenské úřady nebudou po reemigrantech požadovat jejich vojenskou službu.²⁵⁵ Podařilo se také vyjednat, aby před přesídlením nemuseli reemigranti projít karanténou. Od tohoto opatření bylo upuštěno, protože bydleli odděleně od ostatních obyvatel ČSR.²⁵⁶

3.7. Potíže krajanů v cizině po odchodu reemigrantů

Návrat pobělohorských exulantů nebyl zásadně důležitý jen kvůli ideologickému odčinění křivdy, která se stala hlavně na protestantech po Bílé hoře, ale byl velmi významný i pro samotné české osady v cizině. Uskutečnění reemigrace alespoň některých mělo v českých osadách mimo vlast posílit jejich českou identitu. Zároveň to i zde způsobilo nemálo problémů.

Na tomto místě je důležité připomenout, že Československá vláda dávala přednost udržení českých kolonií v cizině, protože přesunem byt' i některých do vlasti by se oslabil české pozice v zahraničí. Svědčí o tom i zápis z jednání československé vlády z května 1919:

„Pokud se týče Čechů usedlých ve východní Haliči, Volyňsku atd., nesluší se podporovati jejich snahu směřující k návratu na území Československé republiky, nýbrž naopak dlužno pro ten čas na ně vhodným způsobem, zejména prostřednictvím zástupce ministerstva národní obrany ve Stanislavově plukovníka dr. Poláka, působiti, aby tyto rodiny, kteréž mají na území bývalého Ruska nemovitý majetek a obživu a jsou tamějšími příslušníky, ukvapeně se nezbavovaly svého majetku a nevydávaly se všanc nebezpečí, že stržené peníze za prodaný nemovitý majetek a jiný majetek budou vzhledem ke světovému posuzování ceny ruských a ukrajinských peněz majetkem velmi pochybným, následkem čehož by tyto rodiny vystaveny byly v Československé republice svízelnému životu, který by i přes nejlepší vůli nemohl býti vzhledem

²⁵⁵ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Vyslanectví ČSR Ministerstvu zahraničních věcí 23. 9. 1922.

²⁵⁶ Tamtéž, Protokol o meziministerské poradě konané 20. 10. 1922.

*k dosavadním stísněným poměrům hospodářským, finančním, zásobovacím, ubytovacím atp. zlepšen.*²⁵⁷

V postoji československé vlády nelze spatřovat negativní postoj k reemigraci, ani k té spojené s potomky exulantů. Jednání vlády reagovalo na celkovou situaci masové reemigrace. V letech 1922-1930 reemigrovalo na 60 000 Čechů a Slováků. Podle dobových odhadů se do osvobozené vlasti vrátilo údajně na 200 000 osob.²⁵⁸ Pro novou republiku to byla veliká zátěž. A za této situace se objevovaly žádosti na reemigraci potomků pobělohorských exulantů, kteří měli v určitém slova smyslu zajištěné stabilní podmínky v zahraničí. Bylo proto velmi jednoduché odsunout jejich žádost stranou, protože v kontextu dalších reemigrantů jim nehrozilo žádné velké nebezpečí. V jejich případě se jednalo o ideovou repatriaci, která měla navíc nadhodnocené a nerealizovatelné požadavky.

Také pro organizátory reemigrace bylo velmi důležité, aby pozemky, které byly v českých rukou také zůstaly v českých rukou. V roce 1923²⁵⁹ doktor Auerhan referoval, že některé pozemky původně patřící českým exulantům, kteří jsou již usazeni v Zábřehu na Moravě, přešly v Zelově koupí do židovských rukou. Kostnická jednota na tuto zprávu reagovala prohlášením, že český živel má být jednoznačně za hranicemi zachován. Situace, kdy majetky krajanů přecházejí do rukou cizinců, není podle ní ideální. Českých kupců v té době podle Auerhana však nebylo mnoho, nebo si nemohli dovolit zaplatit cenu, kterou nabízeli jiní, například židé. Odcházející zároveň potřebovali vydělat co nejvíce peněz. KJ předložila možné řešení, že kdyby byl k dispozici kapitál, za který by bylo možno vykoupit nemovitosti za tržní cenu a předat jí českému člověku, ten by byl povinen cenu postupně splácet. V pramenech se nepodařilo dohledat, že by se něco takového uskutečnilo, ale je pravděpodobné, že ne.

Jak od politiků v Československu, tak od samotných exulantů se ozývaly hlasy podporující zachování českých kolonií v cizině. Situaci v Zelově popsal v roce 1925 kazatel Mičan:

---

²⁵⁷ MACHARMKOVÁ, Raisa, ed., MALÉ Irena, ed.. *Z protokolů schůzí první československé vlády 1918-1919*. Praha, 1974. Str. 106.

²⁵⁸ VACULÍK, Jaroslav. *Poznámky k meziválečným českým a slovenským migracím*. Brno, 2009. Str. 77.

²⁵⁹ NA, f. NŘČ, k. 363, KJ NŘČ 17. 8. 1923.

„Ani br. farář Fibich ... s tím nesouhlasí, aby právě hospodáři odcházeli do Čech. Na obcích v Polsku mají jen hospodáři hlas a odejdou-li tito z emigrační církve zelovské do Čech, pak Zelov ztratí záhy ráz české obce (...) bude brzy popoštěn. Chudí tkalci budou úplně bez vlivu na vývoj národnostních poměrů v Zelově. (...) Jest to neštěstí, že české statky reemigrantů do ČSR se stěhujících nemohou přejíti výhradně do rukou našich lidí. Příčina jest tato: ten, kdo má peníze, chce jak nejdříve do ČSR a kdo nemá, koupiti nemůže. V Polsku se vůbec nyní těžko prodává. Neprodávají domy jen emigranti, prodávají i židé a stěhují se do Palestiny.“²⁶⁰

V roce 1925 se situace v českých koloniích v cizině ještě více zhoršovala, protože čím dál tím více lidí se stěhovalo do Československa a tím pádem čím dál tím více ubývalo potenciálních českých kupců. Proto přišla Kostnická jednota s návrhem na zřízení kolonizačního fondu zahraničních menšin.²⁶¹ Z něho by se měli podporovat méně majetní a svépomocné podniky, které by zvelebovali osady v zahraničí. Byla navrhovaná částka 3 000 000 Kč, která měla být zárukou stability reemigrace a uchování statutu quo v menšinách.

Obyvatelé Zelova byli na sebe velmi navázáni a často byli příbuzní. Jan Jelínek vzpomíná, jak jako dvanáctiletý špatně nesl reemigraci babičky a dědečka, po kterých v Zelově nic nezůstalo. Oldřich Rejchrt ve svých vzpomínkách z Volyně píše o úbytku členů ve sboru: *„V roce 1925 odjelo jedenadvacet baptistických rodin do Československa. Na Michalovce zůstalo pouhých šestatřicet členů (sboru).“²⁶²*

Některé rodiny reemigrovaly, aniž by požádaly KJ o pomoc. Mnoho rodin podle Štěříkové stahovalo své peníze, které měly uloženy u KJ. Celý repatriační fond byl vyčerpán a rozpůjen.²⁶³ Jiné rodiny ze Zelova se nemohly stěhování dočkat a díky skrovným a často optimisticky nadneseným informacím své pozemky prodali, někteří také přestali pracovat u stavu a očekávali velmi brzké přesídlení, které nepřicházelo.²⁶⁴ V naději na brzké přestěhování přestali někteří rodiče v Zelově posílat své děti na povinné hodiny češtiny, někteří přestali posílat své děti do školy vůbec. Někteří se podle

²⁶⁰ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 177.

²⁶¹ NA, f. NRC, k. 363, KJ NRČ 2. 3. 1925.

²⁶² REJCHRT, Oldřich. *Paprsky kalicha v letorostech Čechů z Volyně*. Str. 97

²⁶³ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 178.

²⁶⁴ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Zpráva legačního attaché dr. Viška. 24. 2. 1922.

vzpomínek kazatele Míčana z roku 1923 odstěhovali zatím do Francie do míst, kde byly hlubokopy. Zde uzavřeli na rok smlouvu na práci v dole s nadějí, že by se pak z Francie mohli přestěhovat rovnou do Čech. Tito Češi se pravděpodobně²⁶⁵ v oficiální repatriaci do Čech nedostali.

Když přišla do Zelova v roce 1922 zpráva, že se má připravit k reemigraci 30 rodin, rozhořel se zde spor, zda mají jít prvně zámožní či bezzemci.²⁶⁶ Nemajetní udávali své důvody takto: „*Vede se nám špatně, nemáme vystačujícího zaměstnání, je bytová krize i v Zelově.*“ Movití uváděli prvně jako důvody reemigrace svůj idealismus a vlastenectví. Legační attaché Viška však uvádí, že byl z nestranného zdroje informován, že velká část zámožných chce reemigrovat na zkoušku – nechali by si přidělit půdu v Československu, přestěhovali by se tam, ale při tom by si ponechali prozatím své nemovitosti v Polsku, které by dali do pachtu. Kdyby se jim v Československu nevedlo, vrátili by se zpět. Viška to dokládá dotazy, které mu někteří pokládali, zvláště zda jim zůstane vlastnický titul na nemovitý majetek, pokud by ho nestihli prodat před přestěhováním.

Zelovský evangelický farář Vilém Fibich napsal v roce 1922 ve svém dopise dr. Viškovi: „*Pamatuji se, že po rozhlédnutí se po Zelově a jeho okolí i Vy, pane doktore, projevil jste dojem, že tato celá reemigrační akce je více než nešťastně promyšlená, ba že je to přímo ‚pitomost‘ něco podobného chtít provádět.*“²⁶⁷ Farář Fibich místo reemigrace navrhoval: „*Je-li česká vláda nakloněna odměniti se potomkům exulantů za utrpení jejich předků, vykonala by svojí úlohu úplně, kdyby zřídila v Zelově české školy a českou knihovnu, aby náš lid zde mohl doháněti v kultuře a vzdělání našich krajanů v Čechách.*“²⁶⁸ Fibich také střízlivě a nezaujatě zhodnotil v Zelově pohnutky k reemigraci: „*S nadšením mých spoluobčanů pro reemigraci nemůže se vážně počítati; oni ochladnou ihned, jakmile shledají, že i v Čechách není všechno ideální, jak si to nyní myslí. Živé národní uvědomění jsme zde vždy měli, ale mysl na návrat nezaměstnávala nikoho; nyní však je ona mezi tento lid vsáta od jednotlivců, kteří, neřekl bych, že mu přejí dobra.*“²⁶⁹

---

²⁶⁵ V pramenech o nich není zmínka. Pokud tedy přišli do Československa, muselo to být na vlastní pěst.

²⁶⁶ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, Zpráva legačního attaché dr. Viška. 24. 2. 1922

²⁶⁷ Tamtéž, Dopis Viléma Fibicha dr. Viškovi, Zelov 22. 2. 1922.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ Tamtéž.

Šťastný sen o hladké reemigraci skončil pro mnoho emigrantů trpkým zklamáním. Kazatel Mičan vzpomínal, jak si mu v roce 1923 stěžoval ve Faustynově učitel Jersák:

„Vyličil jsem mu těžkosti, která tato věc (reemigrace – pozn. autorky) s sebou nese. A tu on v hořkosti srdce, chvějícím se hlasem zvolal: ‚Tak jest to přece pravda, že československá vláda nechce nás chudáky do Čech? Jest to pravda, že řekla, co my s těmi chudáky budeme dělat? Ze Zelova se stěhovali i ti, co tam měli majetek a ještě jim v Čechách dali krávu, a my tu máme pořád zůstat? Já mučím, trápím se touhou, abych viděl Čechy ale už se toho nedočkám...‘²⁷⁰

Zelovský komunista Teofil Miller vyjádřil své zklamání z neúspěšné reemigrace v roce 1923 básní:

*„Velké zklamání
,Svobodná vlasti‘ proč nás nechceš znáti?
Proč jen bohatým náruč otvíráš?
Ach, Masaryku, jak tě nazývati,
Že bránu všech před námi zavíráš?
Kde domov můj? si smutně dál zpíváme
Kde’s česká vlasti lidu dělného?
Kdy se konečně už doma shledáme
U všem přáného krbu českého?‘²⁷¹*

3.8. Náboženské hledisko

V životech mnoha reemigrantů hrálo náboženství nezastupitelnou roli. Zaměříme se v tuto chvíli na náboženské hledisko v životech reemigrantů.

Je zajímavé, že náboženský život se na každém místě reemigrace potomků pobělohorských exulantů vyvíjel jinak. Jak již bylo řečeno v úvodu, reemigranti se

---

²⁷⁰ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*. Str. 179.

²⁷¹ Tamtéž.

všichni hlásili k protestantismu. Nehlásili se však ke stejné církvi. Část se jich hlásila k evangelíkům a část k baptistům. Toto pnutí se občas projevilo i ve chvíli, kdy společně kolonizovali Československo.

Ve mnoha vzpomínkách pamětníků na reemigrace na různá místa se objevuje poznámka, že hned po příjezdu se konala bohoslužba. Zajímavým faktem je, že jak do Vikýřovic a do Suchdola v roce 1925, tak na Žitný ostrov přišli reemigranti na Velikonocce. Jak víme ze vzpomínek, oslava Velikonoc byla pro nábožensky silně založené reemigranty velmi významná. Ve Vikýřovicích museli reemigranti vykládat vlak i na Velikonoční neděli, což někteří z nich velmi špatně nesli, protože v tento den normálně nepracovali. Zároveň však, jak v Suchdole, tak ve Vikýřovicích se reemigranti na Velikonoční neděli sešli a uspořádali první shromáždění. Nikde v pramenech se nám nepodařilo dohledat, že by byl čas Velikonoc schválně vybrán pro reemigraci. Spíše to příchozí vnímali jako další komplikaci v celém stěhování.

První reemigranti v Zábřehu, jak evangelíci, tak baptisté tvořili jedno společenství. Na Lovosicku baptisté pravděpodobně nescházeli, ale reemigranti docházeli do evangelického kostela v Třebenicích, kam dojížděl kázat i farář Bohumil Radechovský, kterého mnozí znali z jeho desetiletého působení v Zelově. Pamětníci zmiňují, že v Sulejovicích, popřípadě v Čížkovicích, se scházela křesťanská skupinka tzv. darbistů,²⁷² která byla velmi uzavřená. V Suchdole nad Odrou evangelíci navštěvovali tamní evangelický sbor. Baptisté se začali scházet hned po příjezdu v domácnostech a založili si stanici, nejprve se stali stanicí sboru v Rokytnici, později sboru v Ostravě. Na Žitném ostrově reemigraci pomáhal organizovat kazatel baptistického sboru, a proto i příchozí byli baptisté a zapojili se do již fungujícího uskupení.

Jak můžeme pozorovat na všech místech, kam reemigranti přišli,²⁷³ se okamžitě začali scházet k bohoslužbám. Z toho je poznat, že jejich víra byla živá a toužili po společenství se svým Pánem. Velmi se jich dotkla náboženská situace v ČSR, protože se zde setkávali s mnoha ateisty, na což nebyli vůbec zvyklí. Zároveň ateismu, popřípadě katolicismu, nezapadal do jejich snu o vytoužené vlasti.

---

²⁷² Mirka Filipová.

²⁷³ Pro nedostatek pramenů se nám nepodařilo zjistit, jak to bylo v Encovanech a přilehlých osadách.

Reemigrace potomků pobělohorských emigrantů také rozmnožila počet protestantů v Československu, což koresponduje se směřování nové republiky, která se odvracela od Říma. Návrat reemigrantů tak tento směr mohl ideově velmi podpořit.

V průvodním dopisu k pozvánce na oslavy příjezdu reemigrantů do Suchdola nad Odrou je znovu zmiňována náboženská identita, která se nese celý reemigračním snažením Kostnické jednoty. „*Přejeme si, aby reemigranti byli vedeni týmž duchem, který vedl jejich veliké otce, již jim ty nejdražší statky odevzdali neporušené.*“²⁷⁴ Z kontextu vyplývá, že neporušenými statky je myšlena živá víra v protestantském duchu. Jak píše Jan Jelínek ve svých vzpomínkách: „*Je hezké žít tam, kde kdysi působili naši slavní předchůdci.*“²⁷⁵

3.9. Reakce českého tisku

Reemigrační akce vyvolala v české společnosti rozporuplné reakce. Plnou podporu projevovaly nacionálně orientované politické strany a jejich tiskové orgány jako *Národní politika*, *Národní listy*, *Národní demokracie*, *Čas*, *České slovo a Venkov*. Naproti tomu sociální demokraté se proti celé akci stavěli ostře proti.

Týdeník *Zář*²⁷⁶ Československé sociálně demokratické strany dělnické se na otázku repatriace pobělohorských exulantů podíval ze strany dělníků v článku *Je to rozumné?*, jehož autorem je poslanec Antonín Němec. Položil si otázku, zda je spravedlivé, že se stát stará o ‚Čechy‘ v cizině, kteří z převážné většiny nemají ani špetku národního cítění, ale o české dělníky doma málo pečuje. „*Kdo jim dal právo, aby chudobnému národu ukládali takové těžké povinnosti, jemu nepříslušející. Pro naše malé zemědělce a pro naše bezzemky půdy není, ale pro cizí sedláky je půdy dost.*“

Na tento článek reagovala sama Kostnická jednota v dopise Národní radě československé: *Nepotřebujeme Vám, vážení pánové, dokazovati, že potomci českých exulantů, o které jde, nezapomněli na svůj původ, že cítí vřele národně a že měli a mají o národ český nejživější zájem, poněvadž jste je zde viděli a slyšeli. (...) Nechceme vyličovati, jakým způsobem byli jsme ve spojení s potomky českých exulantů za*

²⁷⁴ NA, f. NRC, k. 363, KJ NA. 10. 6. 1925

²⁷⁵ JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. Str. 40.

²⁷⁶ *Zář* 21. 2. 1923. Str. 2.

Rakouska, ani co pro ně jinak konáme a jestliže národ nebo politická strana o tom neví, nebo věděti nechce, neznamená to, že takového spojení není.“²⁷⁷

Pražský večerník kritizoval, že reemigraci provádí soukromá organizace – Kostnická jednota. Nejde jí podle článku o věc národní, ale jedná se jí o zvýšení počtu evangelíků, jejich příslušníků. Zároveň se také silně opřeli do českého původu a smýšlení reemigrantů: „... pokud je nám známo, jsou to rody úplně německé, jejichž příslušníci i s centrálními úřady a zastupitelskými korespondují německy, i příslušné žádosti o repatriace píší německy! (...) Místo aby tyto kraje (Lovosicko a Litoměřicko – dopl. autora) kolonizovali opravdovými a poctivými Čechy, budou se kolonizovat tedy Němci (ovšem evangelíky), kteří výslovně prohlásili že ‚proti Němcům nemohou naprosto ničeho podniknout, neboť jim vděčí za celou kulturu.‘ (...) Zatímco tisíce a tisíce opravdových a poctivých Čechů (...) vystěhovávají se nám z obavy před hladem do ciziny, my si sem necháme vozit stovky a stovky lidí, státně i národně již úplně odcizených a budeme jim dávat královské dary.“²⁷⁸

Události po roce 1930 ukázali, že reemigranti byli národnostně spolehlivý živel. Ve Vikýřovicích byl například sbor BJB za druhé světové války jediným českým centrem.

Na příjezd prvního vlaku s reemigranty noviny se reagovaly různě. Hned druhý den *Večerní tribuna*²⁷⁹ a *Národní politika* popsaly věrně události související s příjezdem prvních reemigrantů.

Opačný pohled na celou reemigraci nám nabídl článek katolicky zaměřeného *Pražského večerníku*, který byl uveřejněn dva dny²⁸⁰ po příjezdu první repatriantů do Zábřehu. Upozornil na to, že celá akce je silně evangelicky tendenční. Tento večerník tvrdil, že reemigranti jsou živel národně nespolehlivý. Tuto informaci podle článku potvrdilo i československé velvyslanectví ve Varšavě, které na dotaz vlády ohledně těchto emigrantů tuto akce nedoporučilo pro národní nespolehlivost. Vyslanectví také upozornilo, aby tito lidé nebyli usídlováni v národnostně smíšených krajích a že ostatně většina jich je na tom v Polsku mnohem lépe, než by byla v Československu. Téměř

---

²⁷⁷ NA, f. NRČ, k. 363, KJ NRČ 1. 3. 1923.

²⁷⁸ *Pražský večerník* 7. 6. 1924

²⁷⁹ *Večerní tribuna*, roč. V, č. 1, 2. 1. 1923.

²⁸⁰ *Pražský večerník* 3. 1. 1923

všichni mají hospodářství a mnozí jsou přímo boháči. Autor v článku, poslanec Němec, nastolil otázku, zda je třeba vůbec provádět reemigrační akci v takovýchto rozměrech, když národ tím nic nezíská, ale stálo by ho to mnoho peněz, a navíc emigranti nemají nikterak zájem se vrátit do bývalé vlasti. Zároveň upozorňuje na fakt, že reemigranti jsou evangelíci a Kostnická jednota je evangelický spolek a společně chtějí *„tahat peníze ze státu“*. Dotvrzují to fakty, že na konci roku Kostnická jednota předložila státu účty za 300 000 Kč za přípravné práce. Ministerstvo financí tento požadavek prozkoumalo a zjistilo, že na účet reemigrace si Kostnická jednota chtěla platit tajemníka za 2 500 Kč měsíčně, pomocnou sílu za 800 Kč měsíčně, dále zde byly účty za psací stroje a kancelářské zařízení a dále chtěli proplatit vlasteneckou slavnost na Růžovém paloučku. Ministerstvo financí tyto účty proškrtalo a proplatilo pouze 45 000 Kč.

„Nejsme nikterak proti reemigraci samé, když uznaly povolané kruhy, že se jí odčiní onen kus pobělohorské historie, že se tím posílí národní živel u nás, dobře. Ale nepřipustíme, aby se akce ta prováděla takovým způsobem jako dosud, aby ji prováděla soukromá organisace, jež z ní chce těžiti pro své zájmy. O zájmy národní ani o ony emigranty Kostnické jednotě tak nejde. Chce podnikem tím demonstrovati opět jen proti českým katolíkům, dáti zmírajícímu ‚protiklerikálnímu‘ boji novou injekci a ještě si to nechati zaplatiti z peněz veškerého poplatnictva.“

Kostnická jednota se vyjádřila k článku ve *Večerní tribuně* ve svém tisku – *Kostnických jiskrách*: „...konstatujeme, že obsah tohoto článku není pravdivý. Předložili jsme ministerstvu sociální péče určité účty, reemigrační akce týkající se; ministerstvo sociální péče i Státní pozemkový úřad účty ty zkoumal a práce námi provedené za účelné a nutné prohlásil. Že ministerstvo financí z neznalosti věci nepoukázalo přiznané obnosy nám k výplatě, je jiná věc a je předmětem dalšího úředního jednání.“²⁸¹

---

²⁸¹ *Kostnické jiskry*. Ročník V. (VIII.), číslo 2, 10. 1. 1923.

Závěr

V rámci repatriační akce organizované Kostnickou jednotou reemigrovalo do Československa 117 rodin potomků pobělohorských emigrantů, což bylo 646 osob. Zemědělských rodin bylo 92 a 25 rodin bylo dělnických. Bylo jim přiděleno celkem 1 068 ha půdy. Cena půdy byla vyčíslena v roce 1926 na 4 376 792 Kč, cena staveb na 4 105 325,25 Kč. Celkový kapitál byl 10 306 874,79 Kč.

V dokumentu ze září 1924 se KJ ptá, zda je reemigrace ziskem nebo škodou. A sama si také odpovídá: „*Desítky pracovitých, českých rodin připojeny byly po staleté odluce ke kmeni českého národa, od něhož byly násilně odloučeny, a tisícům českých rodin v zahraničí dovedli jsme ukázati, že vlast nezapomíná na své menšiny a posílili jsme je mravně na místech, na nichž jsou postaveny.*“²⁸² Jak je z uvedeného úryvku patrné, sama KJ prezentovala celou reemigrační akci za úspěšnou. Můžeme však považovat celou akci opravdu za úspěšnou? Podařilo se repatriovat 117 rodin, což je pouze asi osmina z 840 přihlášených rodin. Z ideového hlediska byla návratem potomků pobělohorských emigrantů zpět do vlasti alespoň symbolicky odčiněna křivda pobělohorského období. Takto to několikrát připomenul předseda KJ v proslovech na uvítání reemigrantů.

Z větší části však lze charakterizovat repatriační akci za neúspěšnou. Organizátorům se nepodařilo repatriovat všechny, nebo alespoň většinu přihlášených. Také se jim nepodařila vybudovat čistě reemigrantskou osadu Újezd Komenského, takže rodiny byli usazeni roztroušeně na různých místech Československa v počtu 4-17 rodin pohromadě v těchto vesnicích: Žerotín u Zábřehu na Moravě, Sulejovice, Čížkovice, Siřejovice na Lovosicku, Encovany, Polepy a Třebutička u Litoměřic, Vikýřovice u Šumperka, Suchdol nad Odrou a Holúbkov na Žitném ostrově.

Celá reemigrační akce byla rozjeta bez valných příprav. Podle dopisu z vyslanectví v Polsku byla celá akce vyvolána heslovitě a lehkovážně a nebyla připravena ani v Polsku ani v Československu.²⁸³ Ke krajanům v cizině se dostaly jen velmi zidealizované informace, které měly daleko k pravdě. I ti krajané, kteří byli v Československu s oficiální

---

²⁸² NA, f. NRČ, k. 363, *Návrat potomků pobělohorských exulantů do vlasti* 24. 9. 1924.

²⁸³ AKPR, f. KPR, k. 52, inv. č. 631, *Vyslanectví ve Varšavě Ministerstvu zahraničních věcí*. 24. 2. 1922.

delegací na připomínku 300 let od popravy na Staroměstském náměstí, nemohli dát svým sousedům objektivní informace. Podle těchto nepravdivých informací se musely mnohé rodiny rozhodnout, zda podají přihlášku k reemigraci do vlasti.

Nedotaženost akce můžeme pozorovat i při organizaci kolonizace. Ještě první vlna do Zábřehu byla zorganizována dobře. Po nich přicházející repatrianti však přicházeli do zoufalých podmínek, kdy v začátcích museli bydlet v nedostačujících přeplněných místnostech či v nedostavěných domech. Nejenom v Encovanech reemigranti čekali skoro rok na pozemky, které jim byly přislíbeny. Ve Vikýřovicích jim byla přidělena pole, která byla velmi zarostlá a vyčerpaná.

Také českým koloniím v zahraničí celá repatriační akce uškodila, protože oslabila jejich pozice v oblastech, kde žili. Pohnutky Kostnické jednoty týkající se odčinění křivd pobělohorského období jistě nebyly špatné. Žel výsledná akce se nezdařila a mnohým z potomků pobělohorských exulantů bylo znovu ukřivděno. A to jak těm, kteří reemigrovali, tak také těm, kterým to nebylo umožněno.

Někteří z reemigrantů své nemovitosti v Československu pak dále prodávali a ještě před druhou světovou válkou se stěhovali dál na západ. Nejčastěji do Kanady. Nabízí se tedy otázka, jak to bylo s ideovým vyústěním reemigrace, protože jedním z nejdůležitějších hesel bylo „navrátit potomky českých exulantů zpět do vlasti“. Ti však svou „vlast“ po několika letech znovu opustili.

V práci jsme se zaměřili na reemigraci pobělohorských emigrantů, která proběhla ve čtyřech velkých vlnách. Jedna z možností, jak rozšířit práci, je věnovat pozornost „náboženské“ reemigraci v meziválečném období, která probíhala mimo tyto vlny. Dalším rozšířením by mohla být komparace prvorepublikové reemigrace s příchodem potomků pobělohorských emigrantů do vlasti po druhé světové válce.

Seznam literatury a pramenů

Bakalářská práce

HALLEROVÁ, Michaela. *Návraty pobělohorských emigrantů za první republiky : bakalářská práce*. Praha: PedF UK, 2013. Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.

Primární prameny

Národní archiv, fond NRČ

Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond Kancelář prezidenta republiky

Osobní archivy Soni Bartošové (z Prahy), Mirky Filipové (z Čížkovic), Jiřího Němečka (z Lovosic), Petra Klepáčka (ze Sulejovic), Lydie Kucové (z Prahy), Daniela Říčana (ze Suchdola nad Odrou), Dobroslava Stehlíka (z Vikýřovic) a Zlaty Špringlové (ze Suchdola nad Odrou)

Historie sborů BJB v ČSR. Praha: vlastním nákladem, 1994. Archiv sboru Výkonného výboru BJB.

JERSÁK, Vilém. *Vzpomínky*. 14. 12. 1981. Osobní archiv Lydie Kucové.

MAZÁNEK, Karel. *K poučení potomkům. Něco z důležitějších pamětí svého života, jenž napsal roku 1927 Karel Mazánek*. Vzpomínky. Osobní archiv Petra Klepáčka st. ze Sulejovic.

MORAVCOVÁ, Lydie. *Pamětní kniha sboru BJB Vikýřovice k 85. výročí jeho založení*. Vikýřovice: Sbor BJB ve Vikýřovicích vlastním nákladem, 2010.

TUNKLOVÁ, Janina. *Rozhovor s Janinou Tunklovou, rozenou Jelínkovou z prosince 2008 zaznamenaný Pavlem Jelínkem*. Osobní archiv Soni Bartošové z Prahy.

Dobové prameny

SEIFERT, Augustin. *Poslední potomek J. A. Komenského J. V. Figulus v Praze*. in *Naše zahraničí: sborník Národní rady československé*. Praha: Národní rada československá, roč. 2., sv. 2., 1921.

SEIFERT, Augustin. *Pro návrat potomků českých emigrantů*, in *Naše zahraničí: sborník Národní rady československé*. Praha: Národní rada československá, roč. 3., sv. 4., 1923.

Odborná literatura

Komenského slovník naučný, sv. IV. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Komenského slovníku naučného, 1937.

Masarykův slovník naučný, díl II. Praha: Československý kompas, 1926.

Příruční slovník naučný I. Díl. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996.

ČEJKOVÁ, Mahulena. *Po stopách památek reformace v České republice*. Praha: Českobratrská církev evangelická ve vydavatelství Trilabit, 2011.

JELÍNEK, Jan. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Mé vzpomínky*. 2003.

KOPECKÁ, A. *Svazek obcí Integro: v Českém středohoří. Žatec*: Nakladatelství AGROS, 2004.

KUKLÍK, Jan. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách*. Praha, 2011.

MACHARMKOVÁ, Raisa, ed., MALÉ Irena, ed. *Z protokolů schůzí první československé vlády 1918-1919*. Praha, 1974.

POSPÍŠIL, Jaroslav. *K čtyřicetiletému trvání sboru. Vikýřovice, 1965. Zaznamenaný proslov*. Osobní archiv Dobroslava Stehlíka.

PRUSENOVSKÝ, Ladislav. *Suchdol nad Odrou a okolí. Vlastivědný přehled*. 1964.

REJCHRT, Oldřich. *Paprsky kalicha v letorostech Čechů z Volyně*. Praha : Občanské sdružení Exulant, 2006.

ŘÍČAN, Daniel. *Stručné dějiny obce Suchdolu nad Odrou*. Suchdol nad Odrou: Klub přátel Suchdolu nad Odrou, 2005.

SEIFERT, Augustin. *Pro návrat potomků českých emigrantů*, in: *Naše zahraničí: sborník Národní rady československé*. Praha: Národní rada československá, roč. 3., sv. 4., 1923.

ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Christian David: 1692-1751: ze života moravského exulanta, zakladatele exulantské obce Herrnhutu v Horní Lužici a spoluzakladatele obnovené Jednoty bratrské*. Suchdol nad Odrou: Moravian, 2012.

ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Více sluší poslouchati Boha než lidí: několik životních příběhů, úvahy o konfesionalizaci a době mezi dvěma výročími: 600. výročí upálení mistra Jana Husa: 70. výročí reemigrace potomků českých exulantů*. Praha: Kalich, 2015.

ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců: z historie a vzpomínek k 50. výročí reemigrace potomků českých exulantů*. Praha, Kalich, 2005.

TESAŘ, Jaroslav Rudolf. *Litoměřicko. Obraz vlastivědný. Díl III*. Lovosice: Severočeské menšinové knihkupectví Ratibor Vodseďálek, 1931.

VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů. II., (1914-1945)*. Praha, Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998.

VACULÍK, Jaroslav. *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

VACULÍK, Jaroslav. *Poznámky k meziválečným českým a slovenským migracím*. Brno, 2009. Str. 77.

VACULÍK, Jaroslav. *Reemigrace a repatriace Čechů a Slováků po první světové válce*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity; sv. 168.

VRABCOVÁ, Eva. *Kolonizácia Žitného ostrova v I. pozemkovej reforme*. Dunajská Streda, Lilium aurum, 2001.

ZEMKO, Milan, ed. a BYSTRICKÝ, Valerián, ed. *Slovensko v Československu: 1918-1938*. Bratislava: Veda, 2004.

Internetové zdroje

<http://www.cizkovice.cz/obec-76/obecne-informace/>

<http://www.zamekencovany.cz/>

<http://www.sulejovice.cz/20-stoleti/d-27898/p1=2087>

<http://www.bjb.cz/cs/bjb/nase-historie>.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

A. Textové přílohy

1. Text všenárodního svolání do tisku
2. Jména reemigrantů v prvním transportu do Zábřeha na Moravě
3. Jména reemigrantů usazených v Encovanech, Polepech a Třebutičce
4. Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926

B. Obrazové přílohy

1. Listina přítomných návštěvě potomků českých emigrantů z Pruského Slezska dne 22. června 1921 v Národní radě československé
2. Program uvítací slavnosti ve Velkém dvoře v Zábřehu 28. 1. 1923
3. Osídlení Velkého dvora v Zábřehu 1923
4. Velký dvůr u Zábřehu 1923
5. Sbor reemigrantů v Zábřehu 1923
6. První reemigranti
7. Program uvítací slavnosti na Lovosicku 11. 5. 1924
8. Program uvítací slavnosti ve Vikýřovicích 1. 6. 1925
9. Program uvítací slavnosti v Encovanech na Litoměřicku 24. 5. 1925
10. Program uvítací slavnosti v Suchodole nad Odrou 14. 6. 1925
11. Lovosické panství

A. Textové přílohy

1. Text všennárodního svolání do tisku²⁸⁴

V Praze, dne 15. listopadu 1921

ČECHOSLOVÁCI! BRATŘI A SESTRY.

Když 8. listopadu 1620 utichl na Bílé hoře třeskot zbraní a když uschly potoky krve, prolité 21. června 1621 na Staroměstském náměstí v Praze, nastaly za habsburského vítězství cizoty doby nejtruchlivější, jaké znají české dějiny... Z Čech a z Moravy s pláčem a s hořkou bolestí odcházejí nejlepší a nejzdatnější obyvatelé a mezi nimi i potomní poslední biskup českobratrský **J. A. Komenský**, nastává úpadek tehdy vysoce kulturního českého národa, úpadek jakého není příkladu tou měrou v historii světa.

V cizině roztroušení exulanti, ochuzení a opuštění, zakládají české obce a sbory, bible kralická a český kancionál zachovává je při jazyku mateřském. Touha po zemi otců dědí se tu z pokolení na pokolení a tak staří, se životem se loučící lidé, ukládají vnukům svým za povinnost, aby nezapomínali na českou otčinu a na český jazyk. Mnoho těch vzácných českých rodin bratrských zahynulo v moři cizoty, ale přece nikoli všechny.

S upřímným zájmem navázala se zbytky potomstva dávných generací těchto styky **Národní rada česká v Praze** už před 14 lety, ať žili mezi Němci v Pruském Slezsku, mezi Poláky v tehdejší ruském Polsku nebo mezi Rusy na Volyni a k obapolné radosti přilnuly k sobě zase tyto různé větve někdejšího jednoho národa; potomci našich bratří exulantů byli větví dosud zelenající se a rostoucí. Vypukla světová válka. Do řad československých legií přihlásili se také ti to našinci, kteří v Čechách nikdy nebyli, nikdy českou hroudu neviděli, ale kteří ji přece z věrné tradice rodinné milovali. Formálně byli příslušníky

---

²⁸⁴ NA, f. NRČ, k. 363

ruského státu, ale srdce jejich patřila Čechám, odkud byli odešli druhy před staletími jejich pronásledování předkové.

S vítězstvím Dohody přišel převrat a s ním Svoboda.

Nebylo možno zapomenouti na tyto věrné národní příslušníky, kteří projevíli žhavou touhu vrátiti se do země dávných praotců. To tak bylo usneseno v „**Národní radě československé v Praze**“ u příležitosti loňského 250. výročí smrti je J. A. Komenského zařídit ti velkou akci reemigrační v tom směru a především založiti novou samostatnou obec těchto potomků někdejších českých emigrantů, jež by byla nazvaná významně **Újezd Komenského**.

Předběžné kroky ve věcech těch zařídila **Národní rada československá** u vlády československé republiky ještě v listopadu 1920 a akce další navázána na prováděnou právě pozemkovou reformu v naší republice, kterou mají býti napraveny křivdy národní a sociální současně.

Když pak byl 19. června letošního roku na **Růžovém paloučku** u Litomyšle odhalován památník **Českým bratřím** a v Litomyšli pomník **J. A. Komenského**, v Praze pak vzpomínáno 300. výročí **poprav vůdců protihabsburského povstání**, přijeli k těmto všenárodním slavnostem také zástupci exulantských sborů z Polska, Volyně a Pruského Slezska počtem 116 osob, aby spatřili památná místa dávné otčiny a **Růžový Palouček**, kde praotcové jejich naposled se byli shromáždili, než s pláčem a bolestí podle císařských nařízení bylo jim opustiti drahou vlast.

Dne 22. června 1921 byla delegace emigrantů přijata také **vládou československé republiky**, kterou upozornila, že za hranicemi naší republiky roztroušené exulantské obce čítající na 20 000 duší, většinou vesměs by se rády vrátili do osvobozené otčiny a žádala, by tento návrat byl jim umožněn.

Běží o lidi věrné, poctivé a pracovité, kteří zachovali si od dob pobělohorských mnohých těžkostech vřelé vědomí národní, takže zasluhují účinné podpory všeho československého národa.

Dosud přihlásilo se nám, kteří s **Národní radou československou v Praze** tuto repatriační akci vedeme, více **než 600 rodin**; další přihlášky budou následovati. Z přihlášených rodin jest menší část finančně soběstačná, větší část bude vyžadovati více méně podpory finanční. Návrat těchto potomků českých emigrantů pobělohorských lze uskutečniti při provádění pozemkové reformy tak, že by každé rodině té byla přidělena jistá výměra půdy. Aby pak i méně majetným nebo úplně nemajetným byl návrat umožněn, usnesla se Kostnická jednota v Praze za souhlasu Národní rady československé jako celonárodního našeho ústředí svépomocného, obrátiti se ke všem věrným Čechoslovákům **s prosbou o finanční pomoc.**

*Prosíme tedy pro účel naznačený i Vás buď o **dar, nebo o bezúročnou zápůjčku,** která by byla v II. hypotéce pojištěna na dílci pozemku, který by tomu kterému exulantu připadl a která by **nejdéle do 15 let nebo dle vůle majitele pozemku i dříve** byla bezúročně splatná.*

*Zápůjčka vtělila by se, poněvadž skládá se z různých částek, **bezúročně pro „Kostnickou jednotu v Praze“** a tato postarala by se v 15. roce o splacení.*

*Doufáme, že nežádáme od vás mnoho, když **i k Vám** se dnes obracíme a očekáváme určitě, že brzy nám buď **dar** buď **bezúročnou zápůjčku** ráčíte zaslati, vzdávajíce vám už napřed jménem exulantů srdečný dík.*

„Národní rada československá v Praze“ připojuje se upřímně k této výzvě a žádá, by každý jednotlivec i každá československá korporace vykonala v tomto směru svou povinnost.

Národní rada čl. v Praze bude o upotřebení sebraných peněz na remigrantskou akci tuto a pro založení obce Újezd Komenského spolurozhodovati svým zástupce a také na provedení věci spoludozíratí.

Pan prezident republiky při slyšení 27. Zář 1921 zástupcům exulantů povoleném vyslovil se o celé této akci reemigrační velmi sympaticky a zaslal předsedovi Kostnické jednoty ve věci té dopis:

Lány, dne 29. Zář 1921

JEDNOTĚ KOSTNICKÉ

Do rukou předsedy pana MUDra Ad. Lukla

„Milý pane doktore! Myšlenka repatriace potomků českých exulantů z Polska, z Ukrajiny, Pruského Slezska a vůbec odevšad je mi velmi sympatická. Znamená to získat pro republiku přírůstek četných rodin, ve kterých žije tradice věrnosti ku vlasti. Jistě by se také dostala zemědělské půda, svěřená těmto rodinám, do rukou povolovaných. Aby se akce zdařila, je třeba, aby byla vedena hodně prakticky. Doufám, že se tak stane. Budu ji sledovati pozorně a rád chci podle sil a možnosti napomáháti. T. G. Masaryk“

Nikdy nebylo doby příhodnější pro návrat potomků našich exulantů z ciziny, nikdy příležitosti větší prokázati, že ani národ ve staré otčině nezapomněl na své druhdy opuštěné a bezútěšně rozptýlené, ale věrné bratry a sestry. Nezbytně třeba, aby po utišení historické vichřice, která byla urvala a daleko rozmetala ratolesti národního kmene našeho, samozřejmě nastalo odčinění křivd a návrat potomků z otčiny vypuzených a společné budování vlasti v pokoji a lásce.

Došlé dary uveřejníme v denním tisku.

Prosíme o rychlou a vydatnou pomoc.

Oznamte nám současně, posíláte-li dar nebo bezúročnou zápůjčku.

K zaslání obnosu překládáme složenku pošt. úřadu šekového čís.69.248. Za vše jménem bratří exulantů projevujeme už napřed srdečný dík.

Kostnické jednoty v Praze – II., Jungmanova třída č. 15. Za vše jménem bratří exulantů projevujeme už napřed srdečný dík.

Kostnická jednota

Ústředí československých evangelíků v Praze

Dr. Adolf Lukl, předseda. Dr. Ant. Frinta, jednatel. Frant. Kratochvíl a Bohumil Radechovský, zpravodajové pozemkového odboru Kostnické jednoty.

Národní rada československá v Praze ověřuje tímto důležitost akce naznačené z podstatných důvodů věcných, v zájmu sociální pomoci slabším, ano **přímo v zájmu všenárodní naší věci a národní cti** a doporučuje tudíž sbírku tuto nejvroucněji. Adolf Prokůpek, předseda Národní rady československé a poslanec Národního shromáždění ČSR, Dr. Jan Auerhan, úřadující místopředseda odboru NRČ pro československé zahraničí. V Praze dne 15. listopadu 1921.

2. Jména reemigrantů v prvním transportu do Zábřeha na Moravě²⁸⁵

1. Josef Matějka, manželka Alžběta, děti Miloslav, Bohdan, Anna, Lydie, Marta, Vlasta.
2. Jan Nevečeřal, manželka Karolina, děti Rudolf, Jan, Amalie.
3. Josef Kedaj, manželka Marie, děti Amalie, Josef, Slavěna, Janina, Marie.
4. Karel Jersák, manželka Karolina, děti Bronislava, Josef, Karolina, Miroslava, Miromil, Markéta.
5. Jan Jersák, manželka Karolina, děti Lenka, Anežka, Jan, Alois.
6. Karel Horta, manželka Marie, děti Miroslav, Marta, Karel.
7. Karel Jelínek, manželka Milena, děti Jarmila. Bratr Ad. Jelínek.
8. Karel Munčinský, manželka Anna, děti Miroslava, Natalie, Axenie, Václav, Jeroným, Lucie.
9. Bedřich Novák, manželka Charlotta.
10. Karel Musil, manželka Anna, děti Josef, Anna, Ludvík, Marta, Bronislava, Emilie, Helena.
11. Karel Matějka, manželka Marie, děti Jaroslav, Karel, Blahoslav.
12. Vilém Pospíšil, manželka Marie.
13. V. Janko, manželka Marie a jedno dítě.
14. Josef Marek, manželka a tři děti.
15. J. Sláma, manželka a čtyři děti.

---

²⁸⁵ SEIFERT, Augustin. *Pro návrat potomků českých emigrantů*. Praha, 1923. Str. 147.

3. Jména reemigrantů usazených v Encovanech, Polepech a Třebutičce:

1. Dušík Ludvík s přidělem 11,7107 ha
2. Tomeš Karel s přidělem 11,7814 ha
3. Matoušek Karel s přidělem 12,0781 ha
4. Pejga Karel s přidělem 11,9638 ha
5. Jersák Josef s přidělem 11,4952 ha
6. Pospíšil Karel s přidělem 12,1732 ha
7. Kopecký Josef s přidělem 14,3913 ha
8. Smetana Pavel s přidělem 13,6068 ha
9. Šrajbr Josef s přidělem 13,5978 ha
10. Ranž Bedřich s přidělem 14,7363 ha
11. Přibík Josef s přidělem 13,8313 ha

v Polepech:

12. Macek Josef s přidělem 9,8800 ha

v Třebutičce:

13. Rychecký Josef s přidělem 15,9220 ha
14. Pospíšil Vilém s přidělem 15,8424 ha
15. Nevečeřel Karel s přidělem 15,9018 ha

Poznámka: Podle informací měl každý z kolonistů 30-50,000 Kč na hotovosti. Kostnická Jednota ručí za jejich závazky. Táž složí 25% přidělené ceny – zbytek úvěr.

5. Přehledná tabulka o výsledku akce reemigrační dle jednotlivých obcí do konce r. 1926.²⁸⁶

Jméno obce Kolonie	Výměra SPÚ přidělené půdy	Počet duší	Kolik hospodář- ských usedlostí	Počet Rodin	Cena půdy (Kč)	Cena staveb: (Kč)	Hospodářské investice (Kč)	Jaký kapitál podnik reprezentuje (Kč)
Žerotínov	139 ha	103	14	17	564 550	970 000	417 991,77	1 952 541,77
Vikýřovice	180 ha	107	17	21	651 000	1 060 000	132 966,37	1 843 966,37
Suchdol n.O.	134 ha	60	9	10	365 126	373 200	144 925	883 251
Sulejovice]	156 ha	59	8	15	1 128 116	1 226 000	312 536,40	2 666 652,40
Čížkovice]		63	7	9				
Sířejovice	52 ha	38	4	7	318 000	159 600,60	34 000	411 600,60
Encovany]	190 ha	107	12	12	1 350 000	316 527,65	142 438	1 808 962,65
Polepy Třebutička]			1 3	1 6				
Holúbkov Žitný Ostrov	217 ha	109	17	19			640 000	640 000
CELKEM	1068 ha	646 duší	92 usedl.	117 rod.	4 376 792 Kč	4 105 325,25 Kč	1 824 857,54 Kč	10 306 874,79 Kč

Pozemkový úvěr	3 278 247,24 Kč	Bezúročné půjčky a dary	3 009 181,16 Kč
Stavební úvěr	2 344 732,22 Kč	Osídlení Holúbkova, Žitný ostrov	640 000 Kč
Investiční úvěry	1 034 714,17 Kč		

²⁸⁶ NA, f. NRČ, k. 363, 1926. Sestavil B. Radechovský, reemigrační tajemník Kostnické jednoty

B. Obrazové přílohy

LISTINA PŘÍTOMNÝCH

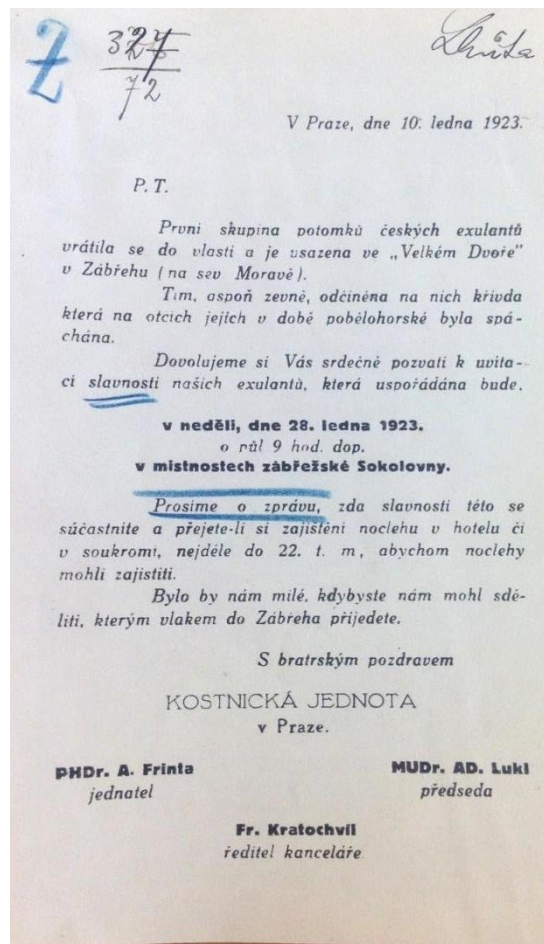
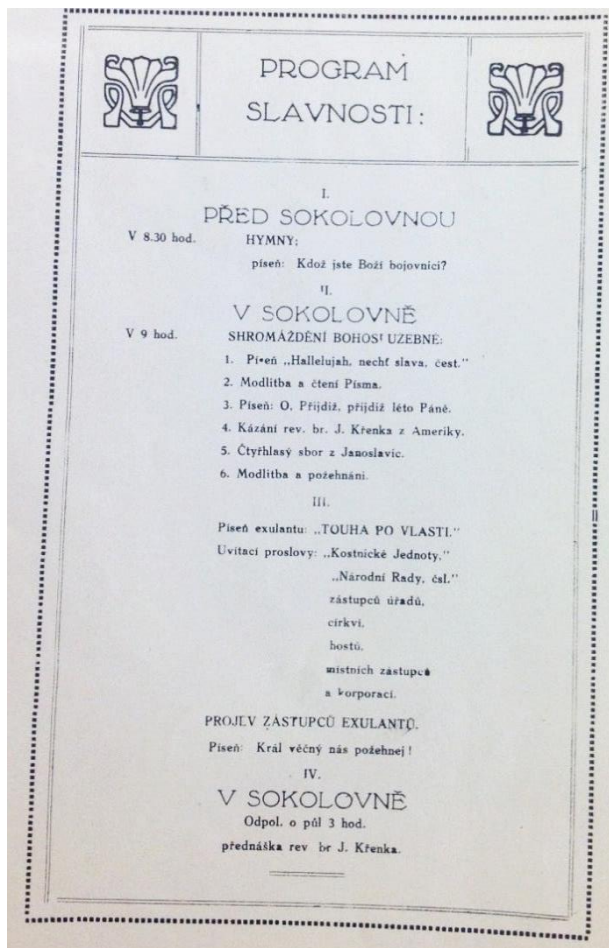
návštěvě potomků českých emigrantů z Pruského Slezska a Polska dne
dne 22. června 1921 v Národní radě československé.

Jaromír Bernát dělník Třebíř
Ludvík Dušek Lodi

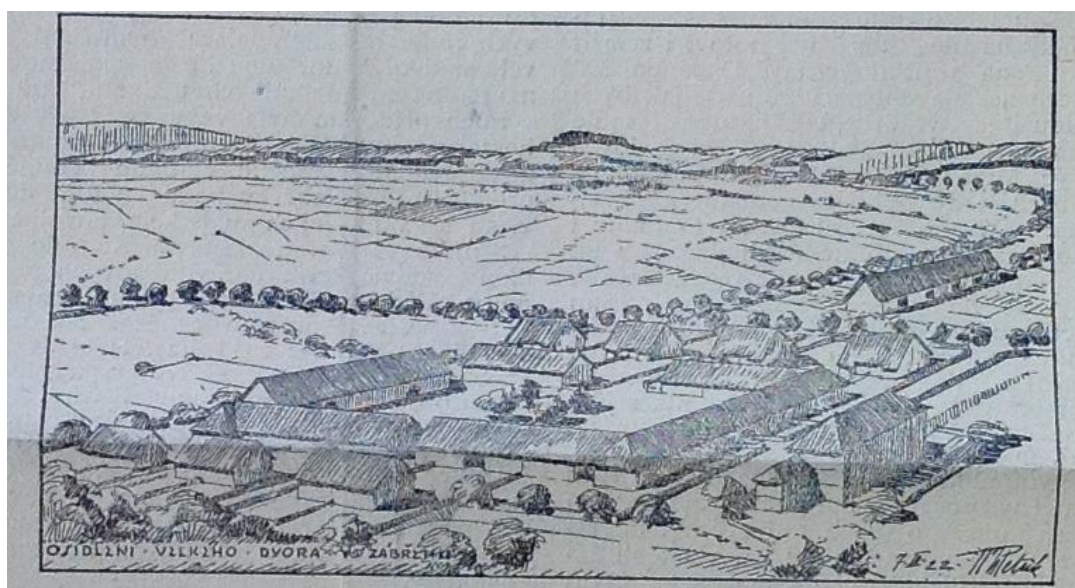
George

Jan Indera / za ministersko školství a nár. osvíc. / Josef Jersák
Jm. Smidalsky z Hst. praž. úrad. / Pavel Slama z Mst. me
Ing. M. Lavel, nám. tajemník za státní pozemk. / Josef Korbionek I
J. Anker / Hubina
Fr. Košiček / Jan. Krasemír / Josef Jersák z Telov
Emil V. Polý v. m. S. / Josef Korbionek z Jyčova
Lud. za min. osv. věc / Pavel Raff Lodi
Pavel z C. m. / Josef Rajchrt z Olšichy Louky
J. Zemanek / Karel Hutňavý zatelovka
os. př. dr. / Josef Malý z Telov
ca. pro. m. t. / Pavel Jodocus z Telov
J. Klauz / Karel Telina z Telov
za min. z. / Jan Nováček z Telov
J. Karel / Karel Váň, Křižovky okres Hradec
K. Jiruš / M. K. Krupec z Telov
Josef Pázmány " " " / Wilem Šmíd z Telov
z Pol. vlády Oml. úřadu / Hleprét
J. J. J. /
J. Skáiba
Josef Slama Lodi

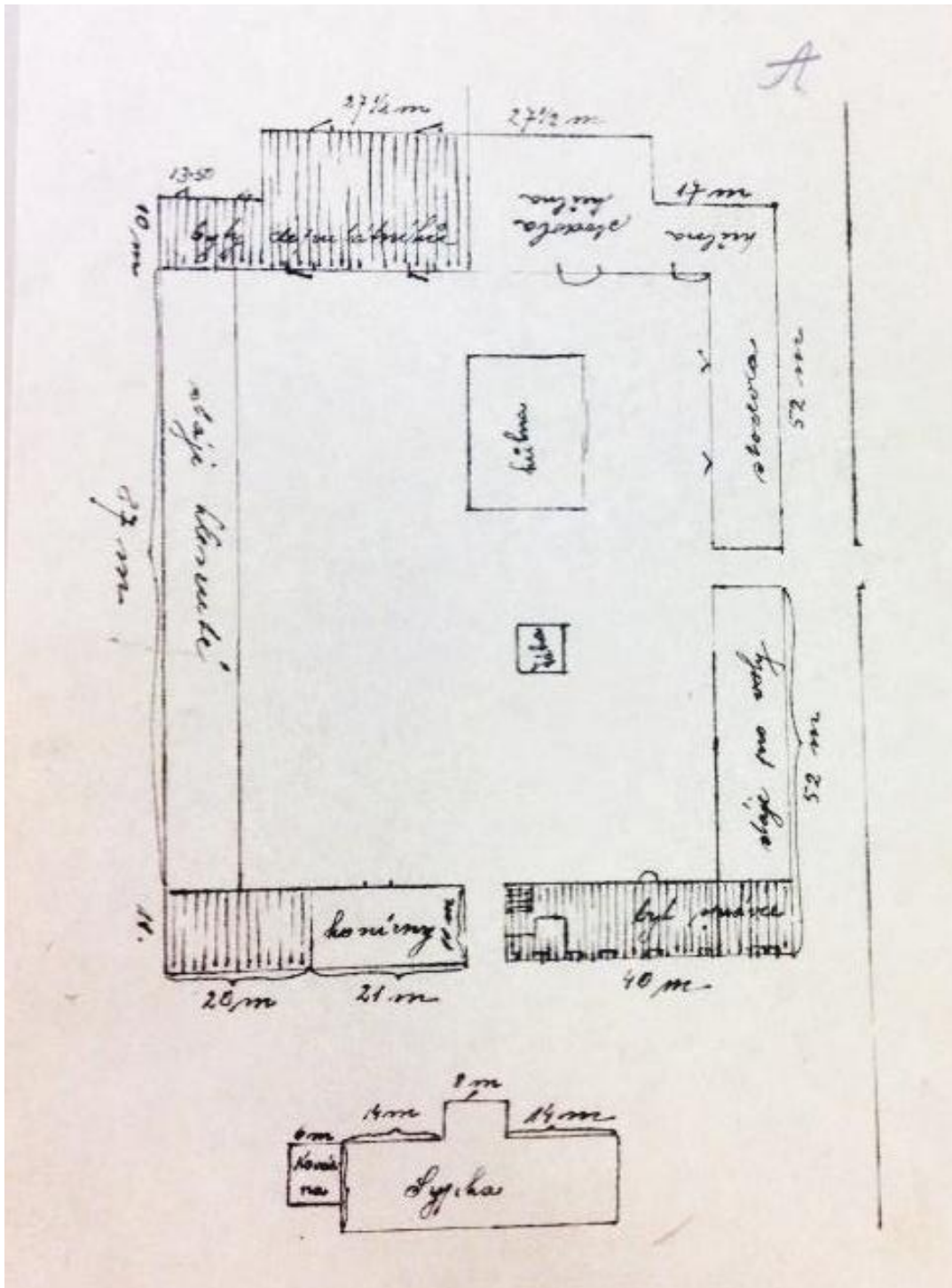
1. Listina přítomných návštěvě potomků českých emigrantů z Pruského Slezska dne 22. června 1921 v Národní radě československé (in: NA, f. NRČ, k. 363)

2. Program slavnosti ve Velkém dvoře v Zábřehu 28. 1. 1923 (in: NA, f. NRČ, k. 363)

3. Osídlení Velkého dvora v Zábřehu 1923 (in: NA, f. NRČ, k. 363)

4. Velký dvůr u Zábřehu 1923 (in: NA, f. NRČ, k. 363)

5. Sbor reemigrantů v Zábřehu 1923 (in: Archiv sboru BJB Vikýřovice)

< První reemigranti: „Čeští exulanti z Polska 31. 12. 1922. Bílá Hora odčiněna.“
První zleva František Kratochvíl, jeden z organizátorů transportu. >

6. První reemigranti. „Čeští exulanti 31. 12. 1922. Bílá Hora odčiněna.“ (in: ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Země otců*: Str. 173)

TOUHA PO VLASTI.

(Od exul. spis. P. Hálky-Laskovského ze Zyrardova.)

Proč neznám Tebe, drahá česká vlasti,
kde žili drazí moji předkové!
Co v Tobě musí držmat krás a slasti,
já chtěl bych žít ty libé luhy Tvé!

Sbor:

Ó země Bohem žehnaná, ó země krvi skropaná,
našich otců, kteří pravdu ctíli
a pro ni vlast svou opustili.

O vlasti moje, drahá česká země,
ty touho otců v žalu truchlicích,
když vyhnali je kacířské jak plémě
a pro pláč jejich měli hrdý smích.

Sbor.

O země otců, kteří ctíli Boha,
a k nebi se jich žalmů vznášel zpěv,
o vlasti, kterou solázovala mnohá
sáz krápěj, otců milovaných krev.

Sbor.

Já chtěl bych žít — mně v srdci víří
stesk toahy mocné, otců domove,
těch otců, kteří víry bohatěji
pro Krista hladli žití své.

Sbor.

O vlasti drahá, toužím v Tobě dlítí
a rodným Boha chválit hlaloem,
že exulant se smí zas navrátití
a Jezu Krista že smí hlásat všem.

Sbor.

V Praze, dne 30. dubna 1924.

P. T.

Další skupiny potomků českých exulantů
vrátily se do vlasti a jsou usazeny v Sulejovicích
a Čížkovicích na Lovosicku.

Událost tato naplňuje i nás vděčností a
chceme tímto citům dát výraz při uvítací
slavnosti, která uspořádána bude

v neděli dne 11. května 1924

o 10. hod. dopoledne ve velkém sále restau-
race „na Přivoze“ v Lovosicích.

K slavnosti této dovolujeme si Vás srdeč-
ně pozvat.

Presvědčte se, že potomci českých exu-
lantů jsou věrní čeští lidé, upřímně a věrně
česky citíci. Doufáme, že návrat jejich bude
znamenatí jejich i naše posílení.

Bylo by nám milé, kdybyste nám mohli o-
známiti, zda a kdy do Lovosic přijedete.

S bratrským pozdravem

KOSTNICKÁ JEDNOTA V PRAZE:

B. Radechovský, v. r. MUDr. Al. Lukl, v. r.
za jednatele, předseda.

Fr. Kratochvíl, v. r.
ředitel kanceláře.

POŘAD SLAVNOSTI:

I.

V 10 hodin dopoledne

shromáždění bohoslužebné.

1. Píseň „Hallelujah, nechť sláva, čes“.
2. Modlitba.
3. Čtení Pisma.
4. Sbor: „Bůh byl s námi“.
5. Kázání br. prof. Dr. J. Hrejsy, děkana Husovy fakulty v Praze
6. Píseň exulantů: „Touha po vlasti“.
7. Modlitba a požehnání.

II.

Uvítací proslovy.

1. Zástupců úřadů.
2. Církvi.
3. Obranných jednot.
4. Mistních zástupců a korporací.
5. Proslov mluvčího exulantů.
6. Píseň: „O svatý Bože, slyš naše hlasy“.

III.

O 3. hodině odp. „Na rybníčku“ v Čížkovicích:

Evangelisační shromáždění.
Proslovy.
Čtyřhlasné sbory mládeže.

HALLELUJAH! NECHŤ SLÁVA, ČEST.

Hallelujah! nechť sláva, čest našemu Bohu vzdána jest za všechny skutky jeho! Od věků až ku věčnosti Pán Bůh nás plný milosti buď chválen od každého! Slavte, pravte: Svatý, svatý, ovšem svatý jest náš Pán Bůh, Hospodin Pán Bůh zá- stupů!	Hallelujah! nás vroucí zpěv i tobě, Duchu svatý, jev čest, slávu, city vděčné; čest, slávu, city vděčné; neb touhou zrození, k ženichovy přivedení jsme k svatbě v nebi věčné. Zvučte, hlučte! Naše pěni tam se změni v hudbu novou, v píseň věčnou beránko- vou.
---	--

Hallelujah! i Kristus Pán, jenž k spáse naši na smrt dán, buď slaven z duše hloubi. On vyučil nás za svůj lid, on zbavuje nás věčných bíd a s námi již se snoubi. Pějte, znejte, věčná láska, tof ta páska z jesli, s kříže, od věků jež k nám jej víže.	Hallelujah! nechť sláva, čest, našemu Bohu vzdána jest v Trojici jedinému; nuž s anjelským i nás se ptes u vroucim vděku vzhůru nes tam k trůnu nebeskému. Amen, amen, svatý, svatý, ovšem svatý jest náš Pán Bůh, Hospodin Pán Bůh zá- stupů!
---	---

7. Program uvítací slavnosti na Lovosicku 11. 5. 1924 (in: NA, f. NŘČ, k. 363)

TOUHA PO VLASTI.

(Od exul. spis. F. Hůlky - Laskovského ze Zyrardova.)

Proč neznám Tebe, drahá česká vlasti,
kde žili drazí moji předkové!
Co v Tobě musí držet krás a slasti,
já chtěl bych zřít ty libé luhy Tvé!

Sbor:

Ó země Bohem zehnaná, ó země krvi skropená,
našich otců, kteří pravdu ctíli
a pro ni vlast svou opustili.

O vlasti drahá, toužím v Tobě dlíti
a rodným Boha chválit hlaholem,
že exulant se smí zas navrátiti
a Jezu Krista že smí hlásat všem.

Sbor:

K UVÍTÁNÍ.

Vítáme vás, své exulanty české,
již vrátili se zas do vlasti své,
a přišli z dálných konců země polské,
by trva'e se usídlili zde.

Vítáme vás, vítáme vás!

Zas můžem zřít ty české tváře známé,
což plní nás tak velkou radostí!
Kěž Bohu díky za to všichni vzdáme,
že splnil nám to ze své milosti.

Vítáme vás, vítáme vás!

Vám vrátila se vašich otců práva,
jichž pozbyli kdys vaši předkové,
sen Komenského dnes se skutkem stává,
vítáme vás, šťastnější, vnukové.

Vítáme vás, vítáme vás!

2 327
V Praze, dne 15. května 1925.

P. T.

Nové skupiny rodin českých exulantů
vrátily se letos do vlasti a jsou usazeny
ve Vikýřovicích u Šumperka na severozáp.
Moravě.

Ušlechtilá akce piety k pohnutým našim
národním dějinám zůstane navždy památnou
i do daleké budoucnosti jako doklad vnitřní
síly české národnosti nevyhaslé po všem
strádání staletí [z přpisu Nár. Rady Čsl.
ze dne 9. 5. 24.

Zveme Vás srdečně ke slavnosti uvedení
potomků dávných českých exulantů do osvob.
staré vlasti jejich praotců ve škole Vikýřo-
vicke 1. června t. r. v 10 h. dopol.

Stanice dráhy Vikýřovice u Šumperka.

Seznáte že naši exulanti usazeni v blí-
zkosti Žerušinova a Bludova jsou spolehli-
vou stráží našich nejdrazších idealů.

Oznamte laskavě, hodláte-li se slavnos-
ti zúčastniti.

S bratrským pozdravem

KOSTNICKÁ JEDNOTA V PRAZE.

Ph. Dr. A. Frinta,
jednatel.

MUDr. Ad. Lukl,
předseda.

B. Radechovský,
reem. tajemník.

POŘAD SLAVNOSTI:

I.

v 10 hodin dopoledne

shromáždění bohoslužebné:

1. Píseň: Spol. zpěv — „Nuž Bohu děkujeme.“
2. Modlitba.
3. Čtení Písma.
4. Mužský sbor — O svatý Bože.
5. Kázání br. far. Benj. Fleischera z Roudnice
6. Píseň exulantů: „Touha po vlasti.“
7. Modlitba a požehnání.

II.

Uvítací proslovy.

1. Zástupců úřadů.
2. Cirkvi.
3. Obranných jednot.
4. Místních zástupců a korporací.
5. Mužský sbor — „Vítáme Vás.“
6. Proslov mluvčího exulantů.
7. Národní hymna.

III.

Odpol. o 3. hod.

Naší mládeži.

Proslovy vůdců Pražského sboru exul.
Sdružení mládeže českobr. a metodistické.
Čtyřhlásné sbory mládeže.

NUŽ BOHU DĚKUJME!

Nuž Bohu děkujme
ústy i srdci svými,
kterýž každodenně
nám i všem dobře čini;
kterýž od života
počátku byl s námi,
a i ještě podnes
drží stráž nad námi.

Prosme Pána toho,
ať nám vždy své milosti
udílí, pokoje
i v svědomí radosti,
ať on nás v své svaté
pravdě sám zdržuje
a pokut všech časných
i věčných varuje.

Sláva, čest buď Bohu
Otcí i jeho Synu,
Duchu svatému též,
v bytu, moci rovnému;
Trojici přesvaté,
jakž byla vzdávána,
od věků na věky
buď i nyní dána.

TOUHA PO VLASTI.

(Od exul. spis. P. Hůlky - Laskovského ze Žyrazdova.)

Proč neznám Tebe, drahá česká vlasti,
kde žili drazí moji předkové!
Co v Tobě musí dřimat krás a slasti,
já chtěl bych zřít ty libé luhy Tvé!

Sbor:

Ó země Bohem zehnaná, ó země krví skropená,
našich otců, kteří pravdu ctili
a pro ni vlast svou opustili.

O vlasti drahá, toužím v Tobě dlít
a rodným Boha chválit hláholem,
že exulant se smí zas navrátiti
a Jezu Krista že smí hlásat všem.

Sbor:

K UVÍTÁNÍ.

Vítáme vás, své exulanty české,
již vrátili se zas do vlasti své,
a přišli z dálných konců země polské,
by trvale se usídlili zde.

Vítáme vás, vítáme vás!

Zas můžem zřít ty české tváře známé,
což plní nás tak velkou radostí!
Kež Bohu díky za to všichni vzdáme,
že splnil nám to ze své milosti.

Vítáme vás, vítáme vás!

Vám vrátila se vašich otců práva,
jichž pozbyli kdys vaši předkové,
sen Komenského dnes se skutkem stává,
vítáme vás, šťastnější, vnukové.

Vítáme vás, vítáme vás!

V Praze, dne 15. května 1925.

P. T.

Nové skupiny rodin českých exulantů
vrátily se letos do vlasti a jsou usazeny
v Sirejovicích a v Encovanech na Litoměřicku.

Ušlechtilá akce piety k pohnutým našim
národním dějinám zůstane navždy památnou
i do daleké budoucnosti jako doklad vnitřní
sily české národnosti nevyhaslé po všem
strádání staletí [z příspěvu Nár. Rady Čsl.
ze dne 9. 5. 24.]

Zveme Vás srdečně ke slavnosti uvedení
potomků dávných českých exulantů do osvob.
staré vlasti jejich praotců v zámku Encovanském
na den 24. května t. r. v 10 h. dopol.
Stanice dráhy Polepy na trati Všetaty Litoměřice
aneb Křešice pro vlaky od Litoměřic.

Seznáte že naši exulanti usazení v blízkosti
památného Žižkova hradu Kalicha jsou
spolehlivou stráží našich nejdrazších ideálů.

Oznamte laskavě, hodláte-li se slavnosti
zúčastniti.

S bratrským pozdravem

KOSTNICKÁ JEDNOTA V PRAZE.

Ph. Dr. A. Frinto,
jednatel.

MUDr. Ad. Lukl,
předseda.

B. Radechovský,
reem. tajemník.

POŘAD SLAVNOSTI:

I.

v 10 hodin dopoledne

shromáždění bohoslužebné:

1. Píseň: Spol. zpěv — „Nuž Bohu děkujeme.“
2. Modlitba.
3. Čtení Písma.
4. Mužský sbor — O svatý Bože.
5. Kázání br. far. Penj. Fleischera z Roudnice
6. Píseň exulantů: „Touha po vlasti.“
7. Modlitba a požehnání.

II.

Uvítací proslovy.

1. Zástupců úřadů.
2. Církví.
3. Obranných jednot.
4. Místních zástupců a korporací.
5. Mužský sbor — „Vítáme Vás.“
6. Proslov mluvčího exulantů.
7. Národní hymna.

III.

Odpol. o 3. hod.

Naší mládeži.

Proslovy vůdců Pražského sboru exul.
Sdružení mládeže českobr. a metodistické.
Čtyřhlasné sbory mládeže.

NUŽ BOHU DĚKUJME!

Nuž Bohu děkujeme
ústy i srdci svými,
kterýž každodenně
nám i všem dobře činí;
kterýž od života
počátku byl s námi,
a i ještě podnes
drží stráž nad námi.

Prosme Pána toho,
ať nám vždy své milosti
udílí, pokoje
i v svědomí radosti,
ať on nás v své svatě
pravdě sám zdržuje
a pokut všech časných
i věčných varuje.

Sláva, čest buď Bohu
Otcí i jeho Synu,
Duchu svatému též,
v bytu, moci rovnému;
Trojici přesvaté,
jakž byla vzdávána,
od věků na věky
buď i nyní dána.

9. Program uvítací slavnosti v Encovanech na Litoměřicku 24. 5. 1925 (in: NA, f. NRČ, k. 363)

TOUHA PO VLASTI.

(Od exul. spis. P. Hálky - Laskovského ze Žyrdova.)

Proč neznám Tebe, drahá česká vlasti,
kde žili drazí moji předkové!
Co v Tobě musí dřímát krás a slasti,
já chtěl bych zřít ty libé luhy Tvé!

Sbor:

Ó země Bohem zehnaná, ó země krví skropená,
našich otců, kteří pravdu ctíli
a pro ni vlast svou opustili.

O vlasti drahá, toužím v Tobě dliti
a rodným Boha chválit hlakolem,
že exulant se smí zas navrátiti
a Jezu Krista že smí hlásat všem.

Sbor:

K UVÍTÁNÍ.

Vitáme vás, své exulanty české,
již vrátili se zas do vlasti své,
a přišli z dálných konců země polské,
by trvale se usídlili zde.

Vitáme vás, vítáme vás!

Zas můžem zřít ty české tváře známe,
což plní nás tak velkou radostí!
Kéž Bohu díky za to všichni vzdáme,
že splnil nám to ze své milosti.

Vitáme vás, vítáme vás!

Vám vrátila se vašich otců práva,
jichž pozbyli kdys vaši předkové,
sen Komenského dnes se skutkem stává,
vítáme vás, šťastnější, vnukové.

Vitáme vás, vítáme vás!

V Praze, dne 30. května 1925.

P. T.

Nové skupiny rodin českých exulantů
vrátily se letos do vlasti a jsou usazeny
v Suchdole u Fulneku na Moravě. (Horní
dvůr.)

Uslechtilá akce piety k pohnutým našim
národním dějinám zůstane navždy památnou
i do daleké budoucnosti jako doklad vnitřní
síly české národnosti nevyhaslé po všem
strádání staletí [z přípisu Nár. Rady Čsl.
ze dne 9. 5. 24.

Zveme Vás srdečně ke slavnosti uvedení
potomků dávných českých exulantů do osvob.
staré vlasti jejich praotců v Suchdole 14.
června t. r. ve 3 h. odpol.

Stanice dráhy Suchdol na trati Přerov-
Mor. Ostrava.

Seznáte že naši exulanti usazení na pa-
mátném Kravařsku odkud tolik rodin odešlo
do Ochranova a do celého světa „pro viru
a lepší svědomí“, jsou spolehlivou stráží na-
šich nejdrazších ideálů.

Oznamte laskavě, hodláte-li se slavnos-
ti zúčastniti.

S bratrským pozdravem

KOSTNICKÁ JEDNOTA V PRAZE.

Ph. Dr. A. Frinta,
jednatel.

MUDr. Ad. Lukl,
předseda.

B. Radechovský,
reem. tajemník.

POŘAD SLAVNOSTI:

I.

ve 3 hodiny odpoledne

shromáždění bohoslužebné:

1. Píseň: Spol. zpěv — „Nuž Bohu děkujeme.“
2. Modlitba.
3. Čtení Písma.
4. Pěv sbor z Hodslavic.
5. Kázání br. far. H. Krause z Hodslavic.
6. Píseň exulantů: „Touha po vlasti.“
7. Modlitba a požehnání.

II.

Uvítací proslovy.

1. Zástupců úřadů.
2. Církví.
3. Obranných jednot.
4. Místních zástupců a korporací.
5. Sbor — „Vítáme Vás.“
6. Proslov mluvčího exulantů.
7. Národní hymna.

NUŽ BOHU DĚKUJME!

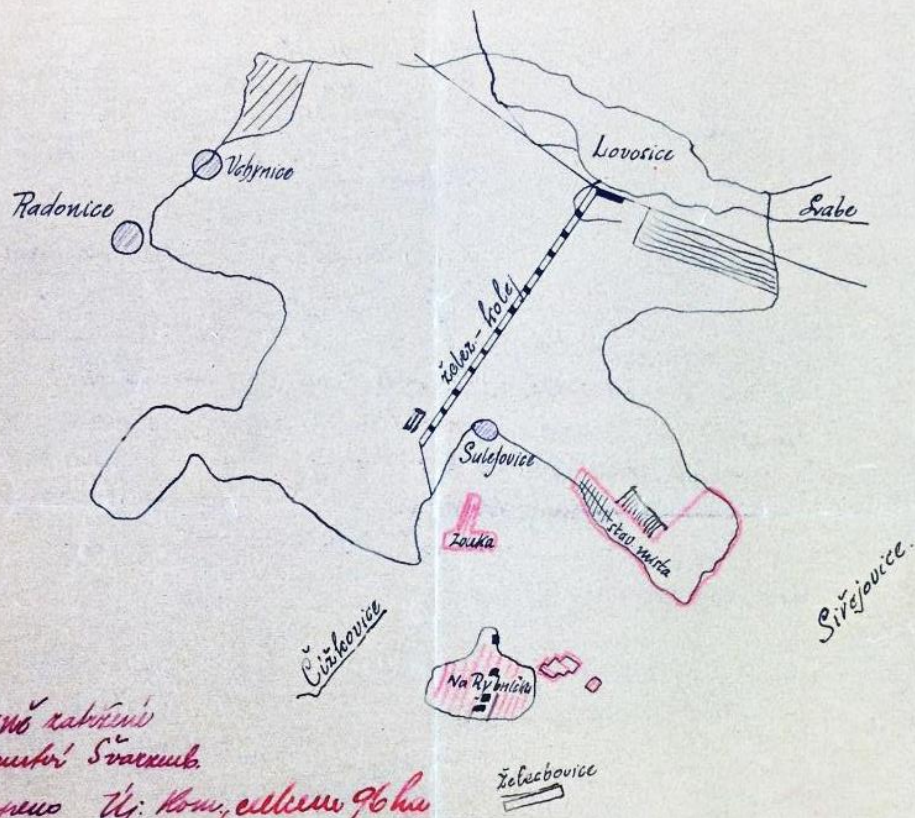
Nuž Bohu děkujeme
ústy i srdci svými,
kterýž každodenně
nám i všem dobře činí;
kterýž od života
počátku byl s námi,
a i ještě podnes
drží stráž nad námi.

Prosme Pána toho,
af nám vždy své milosti
udílí, pokoje
i v svědomí radosti,
af on nás v své svatě
pravdě sám zdržuje
a pokut všech časných
i věčných varuje.

Sláva, čest buď Bohu
Otcí i jeho Synu,
Duchu svatému též,
v bytí, moci rovnému;
Trojici přesvaté,
jakž byla vzdávána,
od věků na věky
buď i nyní dána

10. Program uvítací slavnosti v Suchdole nad Odrou 14. 6. 1925 (in: NA, f. NRČ, k. 363)

Lovosice - panství Svazenské.

Červená katedrála
k panství Svazenské
postaveno v. j. kon. celkem 96 ha

Čárková je drobný příděl
aneb stavební půda.

Celkem 96 ha

11. Lovosické panství (in: NA, f. NRČ, k. 363)